

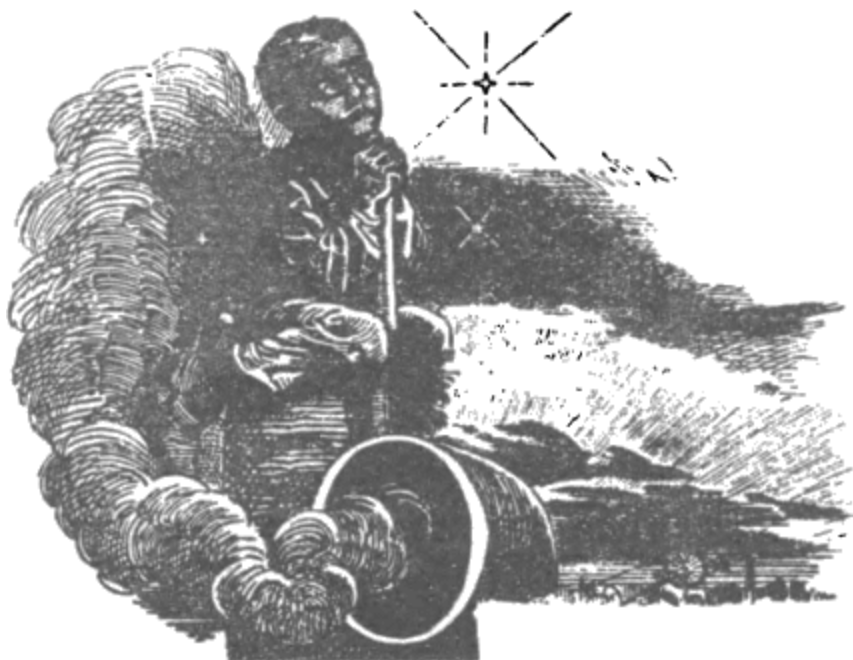
ЧАРЛС КИНГСЛИ ВОДНИТЕ ДЕЧИЦА

Превод от английски: Светлана Комогорова, 1998

chitanka.info

*На най-малкия ми син Гренвил Артър и на всички други
добри малки момченца*

ПЪРВА ГЛАВА

Имаше едно време един малък коминочистач на име Том. Това име е кратко, а сте го чували и преди, така че няма да ви е трудно да го запомните. Той живееше в един голям град на север, където имаше безброй комини за чистене, та затова Том можеше да печели много пари, а господарят му — да ги харчи. Малкият коминочистач не можеше нито да чете, нито да пише, ала не го беше грижа да се научи. Освен това никога не се къпеше, защото там, където живееше, нямаше вода. Никой никога не го бе учил да си казва молитвите. Никога не беше чувал нито за Господ Бог, нито за Исус Христос, освен в някои ругатни, за които щеше да е по-добре въобще да не ги беше чувал. През половината време той плачеше, а през другата се смееше. Плачеше, когато трябваше да се катери по черните тръби, защото си разраняваше лактите и колената; също и когато сажди му влезеха в очите, а това се случваше всеки божи ден; също и когато господарят му го биеше, а това му се случваше всеки божи ден; също и когато яденето не му стигаше, което пак му се случваше всеки божи ден. През

останалото време обаче се смееше — когато играеше на „ези-тура“ с другите момченца, или пък скачаше като жабче, или пък хвърляше камъчета под копитата на конете, които преминаваха в тръс покрай него. Това последното си беше страхотно забавление, особено когато наблизко имаше някой зид, зад който можеше се скрие. Що се отнася до чистенето на комини, глада и боя, той смяташе, че те са естествени явления, както дъждът, снегът и гръмотевиците. Том геройски изтърпяваше всичко, а после отново ставаше весел както винаги. Мислеше си колко хубаво ще бъде като порасне и стане голям мъж и майстор коминочистач да седи в кръчмата с халба бира и голяма лула, да играе на карти за сребърни пари и да носи кадифена куртка и тесни панталони до глезените. Ще си има бял женски булдог с едно сиво ухо, а после, когато тя се окучи, ще носи кутретата в джобовете си, точно както правят големите мъже. Ще си има и чираци — един, двама, трима, ако може. И ще ги бие, и ще ги юрка насам-натам, като истински майстор, и ще ги кара да мъкнат чувалите със саждите, а той ще язди магарето най-отпред, с лула в уста и цвете на бутониерата, като крал начело на своята армия. Да, идваха добри времена; а когато майсторът го оставяше на мира и отиваше да си пие бирата, по-весел от Том нямаше в целия град.

Един ден в двора на кон влезе малък спретнат лакей. Том тъкмо се канеше да се скрие зад един зид и да търкулне парче тухла под

копитата на коня му, какъвто е обичаят при посрещане на непознати в тези краища, ала лакеят го видя и му подвижна дали тук живее господин Граймс, коминочистачът. Тъкмо господин Граймс беше господарят на Том, а Том беше добър в занаята и винаги се държеше любезно с клиентите, тъй че тихичко пусна тухлата зад зида и се завтече да вземе поръчката.

На другата сутрин господин Граймс трябваше да отиде в къщата на сър Джон Хартоувърс, защото стария му коминочистач го бяха прибрали в затвора, а комините си искаха почистване. И така, лакеят обърна коня и си тръгна, а Том дори не успя да го попита защо са затворили коминочистача, което за Том беше много интересно, тъй като самият той бе попадал в затвора един-два пъти. Нещо повече — този лакей изглеждаше такъв един чист и спретнат в бозавите си гамаша, бозавия си брич, бозавото си сако, белоснежната си вратовръзка със забодена на нея лъскава игла и чистичко кръгло червендалесто лице, че Том се почувства обиден и отвратен от неговия вид. Той реши, че лакеят е пълен дръвник и се надува, защото е облечен с хубави дрешки, за които други плащат — и, в крайна сметка, отново се мушна зад зида да вземе тухлата. Обаче си спомни, че онзи е дошъл по работа и се отказа.

Господарят му остана толкова доволен от новия си клиент, че само с един замах просна Том на земята и същата вечер изпи повече бира, отколкото обикновено изпиваше за две вечери, та да е сигурен, че на другата сутрин ще стане навреме — защото колкото повече го боли човек главата сутрин, толкова повече се радва той, като излезе навън да подиша чист въздух. А когато на другата сутрин той наистина стана в четири часа, пак просна Том на земята, та Том да разбере (едно време и младите джентълмени ги учеха по същия начин в училище), че този ден той трябва да се прояви невероятно добре, защото двамата щяха да ходят в една много голяма къща и можеше да изкарат много големи пари, стига само собственикът да остане доволен.

И Том си мислеше същото, и наистина щеше да се старее с всички сили и да се държи възможно най-добре и без да го бяха събаряли на земята, защото от всички къщи на земята Имението Хартоувър (което той никога не беше виждал) беше най-прекрасното, а от всички хора сър Джон (него Том беше виждал — нали тъкмо той го бе пращал на два пъти в затвора) беше най-ужасният човек.

Имението Хартоувър наистина беше голяма работа. Дори и за богатите северни краища къщата беше толкова голяма, че по времето на размириците, което Том едва си спомняше, Уелингтънският херцог заедно с десет хиляди души войска, както подобава на Уелингтънски херцог, се побрах в нея без никакво притеснение, или поне така си мислеше Том. Паркът на имението беше пълен със сърни — Том си мислеше, че сърните са чудовища, които имат навика да си хапват месо от дечица — имаше цели мили гори с дивеч, в които господин Граймс и въглекопачите понякога браконьерстваха, тогава Том беше виждал фазани и се бе чудил какви ли са на вкус. Имаше и хубава река, в която се въдеше съомга и в която на господин Граймс и приятелите му също им се искаше да побракониерстват, но тогава щеше да им се наложи да газят в студената вода, а това хич не им харесваше. Накратко, имението Хартоувър беше голяма работа, старият сър Джон също беше голяма работа и него го уважаваше дори господин Граймс; защото той не само можеше да прати господин Граймс в затвора, щом го заслужаваше, а

един-два пъти в седмицата той наистина си го заслужаваше, не само притежаваше цялата земя на мили наоколо, не само че беше весел, честен и разумен благородник и открай време си имаше глутница хрътки, които биха сторили със съседите му точно онова, което според него им се падаше; имаше и нещо повече — той тежеше над сто кила. Никой не знаеше точно колко голяма е гръдната му обиколка и можеше с голи ръце в честен двубой да направи господин Граймс на кайма, а това бе по силите на малцина. Ето защо когато господин Граймс яздеше из града, колчем срещнеше сър Джон, той докосваше шапката си за поздрав и го наричаше зад гърба му „пустият му дъртак“, а младите дами от неговото семейство — „мадами от класа“, а това са два много големи комплимента по северните краища. Според господин Граймс това уважение компенсираше това, че той браконьерстваше из горите на сър Джон и биеше фазаните му, откъдето можеш да си извадиш заключението, че училището, което бе завършил господин Граймс, недостатъчно често е било посещавано от инспектори.

Виж сега, аз бих дръзнал да твърдя, че ти, читателю, никога не си ставал в три часа сутринта посред лято. Някои хора стават тогава, защото искат да ловят съомга, други — да катерят Алпите, а трети — те са много повече — защото няма как иначе. И Том беше от тях. Ала, уверявам ви, три часът сутринта посред лято е най-хубавото време от всичките 24 часа в денонощието и 365-те дни в годината, и защо всички не стават тогава, изобщо не мога да ти кажа, освен ако не е заради това, че всички до един са решили да си разнебитят нервите и да си развалят кожата, като по цяла нощ се занимават с онова, с което спокойно биха могли да се занимават по цял ден. Но Том, вместо в осем и половина вечерта да отиде на вечеря, а в десет — на бал, и да откара чак до 4 сутринта, си лягаше в седем, когато господарят му отиваше в кръчмата, и спеше като пребито куче; та, по тази причина, той вечно беше бодър като петленце (а петлетата винаги стават рано, за да будят прислужниците) и беше готов за ставане от сън по времето, когато изисканите дами и господа тъкмо си лягат.

И така, той и господарят му потеглиха на път. Граймс яздеше отпред магарето, а Том вървеше подире му с четките. Излязоха от двора и се заизкачваха по улицата покрай затворените кепенци на

прозорците, морно премигащите полицаи и покривите, които до един сияеха мокри в сивата зора.

Преминаха покрай миньорските къщи, тихи и заключени сега, излязоха в полето и се затътриха по прашния път между черни зидове от сгур. Не се чуваше никакъв звук освен пъшкането и тупането на въглекопната машина в полето. Скоро обаче пътят стана бял, както и зидовете, а в подножието им се появиха високи треви и весели цветя, целите потънали в роса. А вместо грохота на въглекопната машина се носеше чуруликане на чучулига, а от шавара се обаждаше птичка, която бе чирикала цяла нощ.

Инак всичко тънеше в тишина. Защото старата госпожа Земя все още спеше дълбоко, и, както е с мнозина красиви хора, заспала тя изглеждаше още по-хубава. Огромните брястове сред златистозелените поляни спяха дълбоко, кравите под тях също, а няколко облачета бяха толкова уморени, че лежаха на земята преди слънцето да ги вдигне за работа високо в ясното небе.

Вървяха ли, вървяха, а Том току се озърташе, защото никога досега не бе навлизал толкова навътре в полята. Копнееше да се изкатери през някоя ограда и да бере лютичета, и да търси птичи гнезда в плета; но господин Граймс беше делови човек и не даваше дума да се издума за такова нещо.

Не след дълго те срещнаха една бедна ирландка, която се влачеше по пътя с бохча на гръб. Бе наметнала на главата си сив шал и бе облечена в алено палто — личеше си, че идва от Галуей. Нямаше ни обувки, ни чорапи и куцукаше — видно беше, че е уморена и я болят

краката. Ала беше висока и хубава жена, с ясни сиви очи, а покрай бледото ѝ лице на тежки кичури се спущаше черна коса. Господин Граймс толкова я хареса, че щом се приближиха, ѝ подвижна:

— Тоя път е твърде корав за тия изящни крачета! Ей, моме, що не се качиш отзад на мойто магаре?

Ала тя май не остана възхитена от вида и гласа на господин Граймс, защото отвърна тихо:

— Не, благодаря, не. По-скоро бих повървяла с вашето чираче.

— Както щеш — изръмжа господин Граймс и пак налапа лулата си.

Тъй че тя тръгна заедно с Том и го заговори — пита го къде живее, какво знае, разпита какво ли не и накрая Том реши, че никога досега не е срещал толкова приятна жена. Най-накрая го попита дали редовно си казва молитвите и много се натъжи, като разбра, че Том не знае никакви молитви, а камо ли да ги казва.

После той я попита къде живее, пък тя му отвърна, че живеела далече край морето. И после му разказа как през зимните нощи то рече и се разбива в скалите, а в слънчевите летни дни е съвсем неподвижно, за да могат дечицата да се къпят и да си играят в него; и още много,

много неща му разказа тя, и накрая Том закопня да види морето и да се изкъпе в него.

Най-накрая стигнаха един извор в подножието на голям хълм. Не такъв извор, какъвто си виждал да блика между бели камъчета, червени цветя и сладки бели орхидеи; нито пък такъв, дето прави мехурчета и кара тъмния пясък да се върти по дъното денем и нощем, а истински варовиков фонтан, като в Сицилия и Гърция, където едно време езичниците са наблюдавали нимфите, къпещи се в горещите летни дни. Из една ниска скална пещера в подножието на варовиковата скала бликаше голям фонтан, пръскаше, пенеше се и клопочеше — толкова бистър, че не личеше къде свършва водата и къде започва въздухът; а после водата потичаше край пътя, и потокът бе толкова голям, че можеше да върти и воденично колело сред синия здравец и дивите малини.

Там Граймс се спря и се загледа; и Том се загледа. Зачуди се Том, дали в тъмната пещера не живее някой, който излиза нощем да лети над ливадите. Ала Граймс изобщо не се чудеше. Без дума да каже, той слезе от магарето, изкатери се върху ниския крайпътен зид, коленичи и взе да топи грозната си глава в извора — и водата почерня.

Том береше цветя — колкото се може по-бързо. Ирландката му помагаше, а после му показва как да ги върже и двамата направиха много хубава китка. И тогава Том видя Граймс да се мие — да, точно така, да се мие! — и се спря, слисан; а щом Граймс свърши с миенето и взе да тръска уши, че да изсъхнат, Том рече:

— Ама че работа, господарю! Никога досега не бях ви виждал да правите нещо подобно!

— Нито пък някога отново ще ме видиш. Не го направих, за да се изчистя, ами да се разхладя. Че то срамота, човек да се мие всяка седмица-две — като някой мръсен въглекопач!

— На мене ми се ще да си топна главата — призна си горкичкият Том. — Сигурно ще е също толкова хубаво, както и когато си я подлагам под градската помпа, пък и няма пазач, който да ме изгони.

— Хайде пък и ти сега — възрази Граймс. — На тебе пък за какво ти е да се миеш? Снощи не си изпил половин галон бира като мене!

— Хич не ме интересува! — отвърна непослушният Том, изтича при извора и започна да си плиска лицето.

Граймс беше много кисел от това, че жената предпочете компанията на Том пред неговата, тъй че се нахвърли върху него с ужасни думи, сграбчи го за яката, вдигна го и започна да го налага. Но Том си беше свикнал на това — пхна си главата на безопасно място между краката на господин Граймс и взе да рита с всичка сила.

— Не се ли срамуваш от себе си, Граймс? — извика ирландката от зида.

Граймс вдигна глава, стреснат, че знае името му. Ала отговори само:

— Не, и никогаж досега не ме е било срам от мене си!

И продължи да налага Том.

— Вярно си е. Защото ако някога се бе засрамил от себе си, отдавна да си отишъл във Вендейл.

— Ти какво знаеш за Вендейл? — кресна господин Граймс, ала продължи да налага Том.

— Знам много за Вендейл, и за тебе знам много. Знам например какво се е случило в Адермайър Копс преди две години, в нощта срещу Мартиновден.

— Така ли? — възкликна Граймс, пусна Том, изкатери се върху зида и застана срещу жената. Том си помисли, че ще я удари — ала тя го изгледа толкова гневно, че той дори не посмя да посегне.

— Да. И аз бях там — рече тихо ирландката.

— Като те слушам как говориш, ти май не си ирландка — отвърна Граймс, след като преди това изреди много лоши думи.

— Няма значение коя съм и каква съм. Видях каквото видях, и ако пак удариш това момченце, ще разкажа каквото знам.

Граймс като че се уплаши, и без да каже дума повече се качи на магарето.

— Спри! — викна подире му ирландката. — Имам да ви кажа още нещо и на двамата — защото преди да свърши всичко, ще се срещнем пак. Който иска да бъде чист — ще бъде, който иска да бъде мръсен — ще бъде. Помнете го.

И тя се обърна, мина през портата и навлезе в ливадите. Граймс стоеше и не мърдаше, сякаш ударен от гръм; после се спусна подире ѝ с вик „Върни се!“. Но щом навлезе навътре в ливадата, видя, че нея я няма никаква.

Дали не се беше скрила? Нямаше къде да се скрие. Граймс се оглеждаше, оглеждаше се и Том, не по-малко стъписан от внезапното ѝ изчезване. Тук гледаха, там гледаха — ала нея все така я нямаше.

Граймс се върна, мълчалив като крайпътен стълб, защото доста се бе уплашил; качи се на магарето, натъпка наново лулата с тютюн и запуши, без да закача Том.

И така, те изминаха три мили и даже повече, и стигнаха портата на сър Джон.

Портата беше много, много голяма, както подобава на такава голяма къща — желязна порта с каменни стълбове, и на върха на всеки от тях — ужасна фигура, цяла в зъби, рога и опашки. Това бил гербът, който прадедите на сър Джон носели по време на Войната на розите; много благоразумно от тяхна страна, защото сигурно врагът, щом зървал герба, си плюел на петите и тичал да се спасява.

Граймс позвъни на вратата. Излезе пазачът.

— Казаха ми да те чакам — рече той. — А сега би ли бил така добър да се придържаш към главния път, щото иначе на връщане току-виж съм намерил някой заек под палтото ти. Щото ще те претърся много внимателно, да знаеш.

— Няма да го намериш, ако е на дъното на чувала със саждите — отвърна Граймс и се разсмя. Пазачът също се разсмя и рече:

— Щом си такъв, то по-добре да дойда с тебе до къщата.

— Според мене ще е най-добре. Твоя работа е да наглеждаш дивеча, човече, не е моя.

И тъй, пазачът тръгна с тях и за учудване на Том двамата с Граймс си бърбреха сладко-сладко през целия път. Той не знаеше, че пазачът също е браконьер.

Вървяха по широк път, покрай който растяха лимонови дървета. Пътят бе цяла миля дълъг и измежду стebelата Том с трепет зърваше рогата на спящите сръндаци, които се подаваха сред папратата. Том никога не бе виждал такива огромни дървета — колчем погледнеше нагоре, му се струваше, че подпират небето с корони. Много се стъписа и от някакво странно жужене, което ги следваше по целия път. Ама толкова се стъписа, че най-накрая се осмели да попита пазача що за жужене е това.

Попита го много любезно и го нарече „сър“, защото го беше ужасно страх от него, което много се хареса на пазача и той му обясни, че това са пчелите по цъфналите дървета.

— Какво е това пчели? — попита Том.

— Това са онези, които правят меда.

— Какво е мед?

— Я млъквай! — сръза го Граймс.

— Остави момчето на мира — обади се пазачът. — Той е много възпитан младеж, ама щом се води с тебе, няма да е задълго.

Граймс се разсмя, защото прие това за голям комплимент.

— Искане ми се да стана пазач — обади се Том. — Да живея на такова хубаво място и да нося зелени кадифени дрехи, а на бутониерата — цвете като твоето.

Пазачът се разсмя — той всъщност имаше добро сърце.

— Остави хубавото, момчето ми, има и лошо. Твоят живот е по-спокоен от моя, откъдето и да го погледнеш — нали така, господин Граймс?

И Граймс пак се засмя, а после двамата започнаха да си шушукат нещо. Ала Том успя да дочуе, че става въпрос за някакъв браконьерски лов, а накрая Граймс рече сърдито:

— Ти нещо да имаш против мене?

— В момента не.

— Тогава не ми задавай такива въпроси — аз си имам достойнство!

И те пак се засмяха и решиха, че тази шега си я бива.

По това време вече бяха доближили голямата желязна входна порта и през нейните пръти Том се взираше в рододендроните и азалиите, целите в цвят, а после и в самата къща, и се чудеше колко ли комини има тя и кога ли е построена, и как ли се е казвал онзи, който я е построил, и дали е взел много пари за тая работа?

Последните два въпроса бяха особено мъчни. Защото имението Хартоувър беше достроявано деветнайсет пъти по различно време и в деветнайсет различни стила и изглеждаше така, сякаш някой бе

построил цяла улица къщи във всички мислими форми, а после здравата ги бе разбъркал.

Защото:

Таванските стаички били англосаксонски.

Третият етаж — нормански.

Вторият — чинкуеченто.

Първият — елизабетински.

Дясното крило — чисто дорийско.

Централното — ранноанглийско, с голям портик, изкопиран от Партенона.

Лявото крило — чисто беотийско, и местните селяни се възхищавали най-много на него, защото досущ приличало на новата градска казарма, само че три пъти по-голяма.

Парадното стълбище било изкопирано от римските катакомби.

Задното — от Таджмахал в Агра. То било построено от прапрачичото на сър Джон, който по време на Индийските войни на лорд Клайв бил спечелил сума ти пари, сума ти рани и не повече вкус от предшествениците си.

Избите били прекопирани от пещерите в Елефанта.

Кабинетите — от Брайтънския павилион.

А останалото — от нищо такова, дето го има на небето, на земята или под земята.

Така че имението Хартоувър беше голяма загадка за антикварите, архитектите, критиците и за всички, които обичат да си пъхат носа в чужди работи и да харчат чужди пари. Тъй че всички те година след година досаждаха на горкия сър Джон и се опитваха да го убедят да хвърли стотина хиляди лири за строителство, та да им угоди на тях (но не и на себе си). Ала той винаги успяваше да ги разкара, защото беше хитър и лукав северняк. Един го караше да си построи готическа къща, но той му рече, че не е гот; друг — елизабетинска; на него пък му рече, че е поданик на добрата кралица Виктория, а не на добрата кралица Елизабет; а трети беше достатъчно нахален, та да му рече, че къщата била грозна, но той пък му отвърна, че живее вътре в нея, а не отвън. Друг пък му разправяше, че в нея няма единство, но сър Джон му възрази, че тъкмо затова старата съборетина му харесва. Защото му допадало да вижда как всеки сър Джон, сър Хю, сър Ралф и сър Рандал е оставял отпечатъка си върху нея, всеки по свой вкус; и нямал

никакво намерение да пипа работата на своите предци, също както немал намерение да разравя и гробовете им. Защото така къщата приличала на истинска къща, в която живеят хора, която си имала история и е растяла заедно със света; и онзи, който не знаел кой е дядо му и който би я разменил за някаква си неоготическа или неоелизабетинска постройка с кулички и всякакви там джунджурии, която да изглежда така, сякаш е поникнала за една нощ като гъба, е парвеню и нищо повече. Откъдето ти, читателю, можеш да схванеш, че сър Джон беше благородник с ум и сърце на място и тъкмо такъв човек, който поддържаше земите в ред и се проявяваше добре в лова с хрътки.

Ала Том и неговият господар не влязоха през голямата желязна порта, откъдето щяха да минат, ако бяха херцози или епископи, а заобиколиха през задния вход, а пък този заобиколен път се оказа много дълъг. Влязоха през малката задна вратичка, отвори им я едно чираче, което страшно се прозяваше, а после ги поведе по един

коридор, където ги пресрещна икономката, с толкова шарена крепонена рокля на цветя, че Том я сбърка със самата господарка на дома. Тя със сериозен тон нареди на Граймс „Ти сега ще се погрижиш за това и за онова“, сякаш сам той щеше да влиза в комините, а не Том. А Граймс я слушаше и сегиз-тогиз му пошушваше: „Запомни ли, дрипльо малък?“, и Том запомняше добре, поне онова, което успяваше да запомни. А после икономката ги въведе в една голяма-преголяма стая, цялата покрита с листови амбалажна хартия, и с високомерен, гръмовен глас им нареди да започват. След като изхленчи веднъж-дваж и получи силен ритник от господаря си, Том се пъкна под решетката на камината и започна да се катери по комина. Една прислужница дойде в стаята да пази мебелите и господин Граймс ѝ направи цял куп игриви и кавалерски комплименти, на които тя обаче почти не откликна.

Колко комина почисти Том, не мога да кажа; но те бяха толкова много, че той капна от умора, пък и съвсем се обърка, защото те не бяха като градските димоотводи, с които беше свикнал, ами такива като в старите селски къщи, големи криви комини, поправяни толкова пъти, че накрая се бяха оплели един в друг. Не беше чудно, че вътре Том обърка пътя; не че го беше много грижа, макар и да се намираше

сред катраненочерна тъмница, в комина се чувстваше като къртица в дупката си; но най-накрая, като слизаше по комина, за който си мислеше, че е тъкмо онзи, който му трябва, излезе, че е улучил тъкмо онзи, който не трябва и се намери на килимчето пред камината в някаква стая, каквато никога досега не бе виждал.

Наистина, Том никога не беше виждал нещо подобно. Никога досега не му се бе случвало да попадне в благородническа стая тогава, когато килимите не са вдигнати, завесите — спуснати, мебелите — скупчени в единия ъгъл и завити с покривало, а картините — покрити с престилки и кърпи. Той доста често се беше чудил как ли изглеждат тези стаи, когато са подредени. И сега реши, че гледката е много хубава.

Стаята беше цялата в бяло — бели завески на прозорците, бели завески на леглото, бели мебели и бели стени, само тук-таме с по малко розово. Килимът беше целият на малки весели цветенца, а стените — целите в картини в позлатени рамки, което страшно хареса на Том. Имаше картини с дами и господа, както и картини с коне и кучета. Конете му харесаха, но кучетата не му направиха кой знае какво впечатление, защото нямаше булдози или териери! Ала две картини му харесаха най-много: мъж в дълги одежди, около който се бяха събрали малки дечица и майките им, а той бе сложил ръце върху главите на две деца. Том реши, че тази картина е твърде хубава, че да виси в стаята на дама. Защото по рокличките, които били разхвърляни из нея, разбра, че в тази стая живее дама.

На другата картина имаше нарисуван мъж, разпънат на кръст, което много учуди Том. Той се сети, че бе виждал нещо подобно на една витрина. Но какво търсеше там тази картина? „Горкичкият — помисли си Том. — Изглежда толкова добър! Но защо ли тази дама си е окачила в стаята такава тъжна картина? Може пък да е бил някой роднина, убит от диваци нейде в чужбина и тя да си я пази за спомен!“ — и Том усети как го изпълва тъга и почит и се извърна, за да си намери нещо друго за разглеждане.

Следващото, което видя — и което също го учуди — беше умивалник с кани и легени, и сапун, и четки, и кърпи, и голяма вана пълна с чиста вода — цял куп неща, и всичките за миене! „Тая дама сигурно ще да е много мръсна — помисли си Том. — Нали така казва моят господар, щом трябва толкова много да се плиска и търка... Но

сигурно е и много хитра, щом после така добре успява да скрие всичката мръсотия, че и петънце не виждам из стаята, дори и по самите кърпи за бърсане няма следи!“

И тогава той погледна към леглото и съзря въпросната мръсна дама. И така се слича, че дъхът му секна.

Под снежнобялата завивка върху снежнобялата възглавница лежеше най-красивото момиченце, което Том бе виждал някога. Бузките му бяха почти също толкова бели, колкото и възглавницата, а косата ѝ се стелеше като златна прежда, пръсната по цялото легло. Изглеждаше горе-долу на годините на Том, може би година-две по-голяма; но Том изобщо не помисли за това. Той си мислеше само за нежната ѝ кожа и за златната ѝ коса и се чудеше дали тя е наистина жива, или е восъчна кукла като онези, които беше виждал по магазините. Но после забеляза, че диша и реши, че е жива, и продължи да стои там и да я съзерцава, сякаш бе ангел небесен.

Не. Тя не можеше да бъде мръсна. Никога не би могла да бъде мръсна, помисли си Том. А после му мина през ума: „Дали пък всички хора не са такива, след като се измият?“ Погледна пак собствената си длан и се помъчи да изтрие саждите, и се зачуди могат ли те въобще да се изтрият. „Не ще и дума, че ще изглеждам много по-хубав, ако стана като нея.“

И щом се огледа, изведнъж видя съвсем близо до себе си едно малко, грозно, черно, парцаливо момченце с гуреливи очи и бели зъби, разкрити в усмивка. Изглежда го сърдито. Какво търсеше това черно маймунче в стаята на тази малка сладка госпожица? И, я гледай ти — ами че това е самият той, отразен в голямо огледало, каквото никога досега не бе виждал.

И Том за пръв път в живота си откри, че е мръсен, и избухна в сълзи от срам и гняв; после се обърна, за да се мушне пак в комина и да се скрие там, обаче бутна решетката и машата издрънча на пода като десет хиляди тенекии, вързани за опашките на десет хиляди пощурели псета.

Малката бяла госпожица подскочи в леглото си и щом видя Том, изпищя пронизително като паун. От съседната стая влетя закръглена стара бавачка, и щом зърна Том, реши, че е дошъл тук да краде и да плякосва, да пали и руши. Тя се метна към него, както се беше проснал върху решетката, и то толкова бързо, че успя да го докопа за палтото.

Ала не успя да го удържи. Том много пъти бе попадал в ръцете на полицаите и, още повече, много пъти се бе измъквал от тях. Щеше да го е срам да погледне приятелите си в очите, ако излезеше толкова тъп, че да се остави някаква си бабичка да го хване. Тъй че се измъкна изпод ръцете на добрата жена, стрелна се през стаята и скочи през прозореца, и всичко това — само за миг.

Ала не стана нужда да пада, макар че бе достатъчно храбър, за да го направи; нито пък трябваше да се спуща по улук, а това беше игра, която играеше отдавна — веднъж се бе изкачил по улука до покрива на църквата, за да вземе яйца от гнездата на гугутките.

Под този прозорец обаче бе разпростряло клони едно дърво с големи листа и уханни бели цветове, кажи-речи колкото главата му. Предполагам, че е било магнолия, но Том представя си нямаше от това, а още по-малко го интересуваше. И така, момчето се спусна пъргаво от дървото, прехвърли се през желязната ограда и се спусна през парка към гората, а старата бавачка крещеше подире му „Убиец!“ и „Пожар!“.

Градинарят, който косеше, забеляза Том и захвърли косата; после се препъна в нея и си поряза брадичката, но в бързината не забеляза това и хукна да гони горкичкия Том. Прислужницата в мандрата чу шумотевицата, бутна бухалката за биене на масло между коленете си, препъна се и разля всичката сметана; после скочи на крака и погна Том. Граймс събори чувала със саждите в току-що застлания с нов чакъл двор и го изсипа целия; после хукна да гони Том. Старият управител така припряно отвори вратата на парка, че шиповете ѝ одраха муцуната на понито му — ала той рипна и хукна да гони Том. Пазачът, който тъкмо вадеше от капана една невестулка, я пусна и капанът ухапа собствения му пръст; ала той скочи и хукна да гони Том; и като имаме предвид какво каза и как изглеждаше, ако беше успял да го хване, сигурно щеше да ни стане много жал за Том. Сър Джон погледна през прозореца на кабинета си (той беше от ранобудните възрастни джентълмени), чу бавачката; изтича навън и хукна да гони Том. Ирландката и тя, тъкмо беше тръгнала към къщата да проси — сигурно беше стигнала тук по някой заобиколен път — захвърли бохчата си и също хукна да гони Том. Само господарката не хукна да гони момчето, защото щом се подаде от прозореца, нощната ѝ перука падна в градината и се наложи да позвъни на личната си прислужница и да я прати долу да я вземе, но без да се набива на очи, и това я изключи напълно от гоненицата и тя не стигна доникъде, ето защо повече няма да се занимаваме с нея.

С една дума, никога досега в това имение — дори тогава, когато убиха онази лисица в оранжерията сред цели акри счупени стъкла и тонове строшени саксии, не бе наставал такъв шум, суматоха, пълна загуба на ред и достойнство, като в онзи ден, когато Граймс, градинарят, лакеят, прислужницата в мандрата, сър Джон, пазачът и ирландката търчаха всичките закуп из парка и крещяха „Дръжте крадеца“, убедени, че Том е натъпкал празните си джобове със скъпоценни камъни на стойност поне хиляда лири. Дори и гаргите и чавките хвърчаха подир Том и грачеха и вряскаха, сякаш той беше преследвана лисица, започнала вече да подвива опашка.

А през цялото това време горкият Том ситнеше през парка с босите си крачета като малко черно горилче, хукнало да бяга из гората. Горкият! В гората не го чакаше големият татко горила да го защити, с едната лапа да метне прислужницата на някое дърво, с другата да откъсне главата на сър Джон, докато троши със зъби черепа на пазача, като че е кокосов орех.

Както и да е, Том изобщо не си спомняше някога да е имал татко, затова и не го търсеше. Свикнал беше сам да се оправя, а що се отнася до тичането, можеше да тича две-три мили без почивка, стига някой да му обещаеше меден петак или фас от пура. Можеше и да прави циганско колело десет пъти едно след друго. Ето защо преследвачите му решиха, че много трудно ще го хванат.

Том, естествено, хукна към гората. През целия си живот той никога не беше попадал в гора; ала беше достатъчно умен да се сети, че може да се скрие в храсталака или да се покатери на някое дърво и така ще има по-голям шанс да се измъкне, отколкото на открито. Трябваше да е по-глупав от мишка или лалугер, за да не се сети.

Но щом навлезе в гората, откри, че тя е съвсем различна от онова, което си бе представял. Вмъкна се в един рододендронов гъсталак и веднага се намери в капан. Клонките се оплитаха в ръцете и краката му, навираха се в лицето му, мушкаха го в корема, караха го да

си стиска очите (е, това не беше голяма загуба, защото виждаше само на две педи от носа си), а щом се промъкна през гъсталака, туфите трева и шавар взеха да го спъват и по най-злобен начин да оставят кървави резки по ръцете му. Брезите го шибаха яростно през лицето, а драките го дърпаха и деряха парцалите му, като че имаха акулски зъби.

— Трябва да се измъкна — каза си Том, — или ще остана тук, чак докато някой дойде да ми помогне, а пък аз точно това не ща.

Ала как да се измъкне — това било най-мъчното! Надали изобщо някога би се измъкнал; щял да си стои там чак докато червеношийките го покрият с листа, ако изневиделица не си беше ударил главата в някакъв зид.

Никак не е приятно да си удариш главата в зид, особено ако тоя зид е доста порутен и камъните стърчат от него, и някой ръб да те светне между очите и пред тях да затанцуват най-различни прекрасни звезди. Звездите са много красиви, не ще и дума, но за беда изчезват за секунда, а болката, дето идва след тях — не. И така, Том си удари главата, обаче той беше голям юнак и само си рече: „Чудо голямо!“. А после се сети, че зад зида гъсталакът свършва, покатери се и го прескочи като катеричка.

И ей го Том сред ширналите се пусти поля, които тамошните селяни наричали Хартоувърските ливади — цели в изтравниче и камънаци, които се простирали нашир, надлъж и нагоре, чак до хоризонта.

Е, Том беше малък, ама хитър — хитър като стар елен. И защо не? Макар и да беше само десетгодишен, той бе живял по-дълго от повечето елени и, разбира се, имаше повече ум от тях.

Освен това също като елените знаеше добре, че ако върви заднешком, може да заблуди хрътките. Тъй че първото, което направи след като прескочи зида, беше да направи отчетлива втора следа, а после изтича близо половин миля обратно покрай стената.

Ето защо и сър Джон, и пазачът, и управителят, и градинарят, и прислужницата, и изобщо цялата глутница се понесе точно в обратната посока, търча половин миля и пак мина от вътрешната страна на зида, а Том бе изминал вече цяла миля от външната. И щом чу как виковете им заглъхват далеч в гората, се изкиска радостно.

Най-накрая стигна до една котловина, слезе на дъното ѝ, обърна храбро гръб на зида и тръгна през полята, защото вече знаеше, че

хълмът го прикрива от враговете му и той може да върви, без те да го виждат.

Ала единствена от всички ирландката видя накъде тръгна Том. През цялото време тя беше най-отпред, и въпреки това нито вървеше, нито тичаше. Плъзгаше се съвсем плавно и грациозно, а крачетата ѝ проблясваха едно подир друго толкова бързо, че не се виждаше кой крак е по-напред. Накрая всички се питаха коя ли е тази странна жена и се съгласиха, тъй като не се сетиха за нищо по-добро, че тя сигурно действа в съдружие с Том.

Но щом стигна до гъсталака, те я изгубиха от поглед; и как иначе! Тя безшумно се прехвърли през зида подир Том и тръгна след него. Сър Джон и останалите вече не я видели — а човек не вижда ли нещо, го забравя.

А сега Том крачеше сред изтравничетата по едно поле, осеяно с камънаци и скали. Вместо да става все по-равно, докато го изкачваше, то ставаше все по-изровено и хълмисто, ала не чак толкова, че малкият Том да не може да припка из него, като намираще време и да позяпа из това странно място, което за него си беше като друг свят.

Там видя огромни паяци с нарисувани кръстове на гърбовете, които почиваха сред паяжините си и щом видяха Том да се задава, раздрусваха толкова бързо паяжините, че те ставаха невидими. После видя гущери, кафяво-сивозеленикави, помисли ги за змии и се уплаши да не го ухапят; ала и тях ги беше също толкова страх, колкото и него, и те се стрелваха в треволяка. После под една скала съзря прекрасна гледка — нещо голямо и кафяво с остър нос и бял крайчец на опашката, а покрай него — четири-пет черни като сажди мъничета, най-смешните животинчета, които Том беше виждал някога. Майката лежеше по гръб, въргаляше се и се протягаше на яркото слънце, а мъниците я прескачаха, търчаха покрай нея, хапеха лапите ѝ и я дърпаха за опашката, и на нея като че тази игра страшно ѝ харесваше. Ала едно самолюбиво мъниче се дръпна встрани от другите, припълзя до една умряла гарга, която се въргаляше наблизко, и я помъкна да я крие, макар че гаргата беше кажи-речи колкото него. И тогава всичките му братчета го погнаха с врява, и видяха Том. И всичките се спуснаха обратно, а госпожа Лисана скочи, вдигна със зъби едно за вратлето, а другите защапукваха подире ѝ и всички вкупом се скриха в една тъмна цепнатина в скалата; и представлението свърши.

А после Том много се уплаши, защото щом се изкатери на едно песъкливо хълмче и — фъррр, пуф-пуф, кряк-кряк-крик — нещо запърха насреща му и вдигна ужасна шумотевица. Помисли си, че земята изригва и е дошъл краят на света.

И щом отвори очи (защото ги бил стиснал много здраво) видя, че това е просто един стар тетрев, който се къпе в пясъка като арабин, защото имал нужда от една хубава баня. Том го настъпи, без да иска, а тетревът рипна и заряза жена си с дечицата да се оправят самички и търти да бяга, врякайки „Кърррр-ррррък, кърррр-ррррък — убийци, крадци, пожар! Кър-ррък-кряк-крик — краят на света дойде — крик-крик-кряк-крик!“.

И тъй, Том вървеше ли вървеше, без изобщо да знае защо, ала това огромно и обширно непознато място му харесваше, както и хладният, ободрителен въздух. Ала докато се изкачваше все по-нагоре и по-нагоре по хълма, той все повече забавяше крачка, защото вече наистина му беше трудно да ходи. Вместо мек торф и изтравниче, краката му се натъкваха на големи варовикови плочи, наредени като лош калдъръм, с големи дупки между камъните, в които растеше папрат. Том трябваше да скача от камък на камък, а от време на време се подхлъзваше в тия дупки и удряше лошо малките си боси крачка, макар и да не били от най-нежните. Момчето продължаваше да се изкачва, без изобщо да знае защо.

Какво ли би казал Том, ако можеше да види, че през тази пустош го следва същата онази жена, която го бе защитила там, на пътя? Но дали защото рядко поглеждаше назад, или защото скалите и могилите я скриваха от погледа му, той изобщо не я видя, макар че тя го виждаше чудесно.

А бе започнал и да огладнява по малко, пък и беше много ожаднял — нали бе тичал дълго, а слънцето се бе издигнало високо в небето и скалите се бяха нажежили като фурна. Над тях въздухът трепереше също като над варница, и накрая всичко сякаш започна да трепти и да се топи пред очите му.

Ала Том никъде не виждаше нищо за хапване, а за пийване пък да не говорим.

В треволяка беше пълно с боровинки, ала те сега едва цъфтяха, нали бе юни! А що се отнасяше до водата, то каква ти вода навръх варовикова скала? От време на време минаваше край дълбоки дупки, все едно комини на подземните къщи на джуджета, и неведнъж чуваше как дълбоко, дълбоко там долу се лее, бълбука и плиска вода. Как копнееше и той да слезе долу и да разкваси клетите си изпръхнали уста! Ала макар и да беше един храбър малък коминочистач, по такива комини не смееше да слиза.

И тъй, той вървеше ли, вървеше и накрая от жегата му се зави свят и му се стори, че далече-далече напред звънят черковни камбани.

— А! — сепна се той. — Щом има църква, ще има и къщи, и хора. Може пък някой да ми даде къшей хляб и паница чорба. — И тъй, пое нататък да търси църквата, защото бе убеден, че това са камбани, чуваше ги съвсем ясно.

А след минута се огледа, отново спря и рече:

— Ама че голям бил този свят!

И бе прав, защото от върха на планината виждаше... какво ли не виждаше?

Зад него, далеч надолу в ниското бе Хартоувър и тъмните гори, и блестящата река, в която се въдеше съомга; а наляво, далече надолу, се виждаше градът с димящите комини на каменовъглените мини. Далече-далече нататък реката се разширяваше и се вливаше в сияйното море, по чиято гръд се виждаха кораби като малки бели петънца. Пред него като на карта се ширнаха огромни равнини, ферми и села сред

тъмни горички. Всички те сякаш бяха в краката му, ала Том бе достатъчно умен да се сети, че са много, много далеч.

А отдясно се редяха поле след поле, хълм след хълм, губеха се в далечината, сини-сини, и се сливаха с небето. Но между момчето и тези поля, наистина току под нозете му Том зърна едно място и веднага реши, че е точно за него.

Дълбока-предълбока зелена скалиста долина, много тясна и изпълнена с гори; сред гората, на стотици стъпки под него той видя да проблясва бистър поток. Ах, де да можеше да стигне до него! А там, край потока, се виждаше покривът на малка къщичка и малка градинка, цялата в цветни лехи. А из градинката щъкаше нещо мъничко, червеничко, не по-голямо от мушица. А щом Том се загледа в него, забеляза, че това е жена с червена фуста. Ах! — може би тя би му дала нещо за хапване! — а камбаните отново зазвъняха. Без съмнение, наблизо имаше село. Е, там никой не го познаваше, и едва ли някой бе чул какво се е случило в Имението. Новината сигурно не била стигнала още дотам, дори и сър Джон да бе пратил по дирите му всичките полицаи в графството; а Том щеше да се спусне до селото за някакви си пет минути!

За това, че тук не се било разчуло за гонитбата, излезе съвсем прав, защото без да се усети измина цели десет мили от Хартоувър дотук. За петминутното спускане обаче не позна, защото къщичката беше на повече от миля оттук, и на цели хиляда стъпки по-надолу.

Както и да е, той тръгна да се спуска — нали си беше малко юначе, макар и нозете да го боляха страшно и да беше капнал от умора, глад и жажда. Камбаните звъняха толкова силно, че той се замисли дали не звънят вътре в главата му, а реката бълбукаше и звънтеше долу в ниското — и ето какво си пееше:

Бистра и хладна, бистра и хладна —
в дълбокия вир накрая пропадна,
хладна и бистра, хладна и бистра
край камъче бяло, с пяна сребриста
под скалата със птичките, край зида със бръшляна
зад който прозвънва църковна камбана,
за чистите — чиста.

Топни се и ти —
играйте със мене, къпете се в мене,
майки, деца и бащи.

Кална и мръсна, кална и мръсна
край града задимен, почернял и навъсен.

Мръсна и кална, мръсна и кална
край пристана, в тинести вади, канална.
Все по-черна и мазна от тръби и улуци,
все по-гадна и смрадна, пълна с боклуци.
Ще се топне ли някой във мръсни води?
От мен се дръпнете и се отвърнете,
майки, деца и бащи.

Силна, свободна, силна, свободна
към морето се втурвам — стихията родна.
Свободна и силна, свободна и силна,
бързоструйна тека, все по-чиста, обилна
към златния пясък и вълните скокливи.
Там, далеч, ме очаква най-прозрачния прилив.
И се губя, и тъй се разливам в безкрая
като грешна душа опростена накрая.
За чистите — чиста.
Топни се и ти —
играйте със мен и се плискайте в мене,
майки, деца и бащи.

И така, Том се спусна долу, като през цялото време не забелязваше вървящата подире му жена.

ВТОРА ГЛАВА

На миля разстояние и хиляда фута надолу.

И така, Том откри къщичката, макар и да изглеждаше, че би могъл да улучи с камъче гърба на жената с червена фуста, която плевеше в градината. Дъното на долината беше само един хвърлей широко, а от другата страна течеше потокът; а над нея — сиви зъбери, сиви хълмове, сиви стъпала, сива пустош, извисяваща се до небесата.

Тихо, спокойно, богато, щастливо място; тясна пукнатина, прорязана дълбоко в земята; толкова дълбока и така далеч от пътя, че лошите таласъми едва ли могат да я открият. Името на това място е Вендейл.

И Том продължи да слиза надолу; първо се спусна по триста фута стръмен сипей, смесен с кафяви пясъчници, груби като пила, които жулеха до кръв малките му петички. И още си мислеше, че градината е близо.

После слезе по триста фута варовикови тераси, една под друга, толкова прави, като че ли каменар ги е мерил и рязал с длетото си.

После един малък затревен склон, покрит с най-прекрасни цветя, желтак и потайниче, мащерка и босилек, и всякакви сладки подправки.

После — туп — долу по две стъпала от варовик.

После — още малко трева и цветя.

После — туп — върху едно тясно стъпало.

После — още петдесет ярда трева и цветя, стръмни като покрив на къща.

После — още едно каменно стъпало, десет фута високо; и там трябваше да се спре и да пълзи по ръба, за да намери пукнатина; защото, ако беше се претърколил, щеше да падне направо в градината на бабата и да ѝ изкара ангелите от страх.

После, след като откри една тъмна, тясна пукнатина, пълна със зелена папрат и пропълзя през нея като през комин, имаше още един затревен склон, и друго стъпало, и така нататък, докато... о, божичко! Искане ми се вече пътят да е свършил; на него също. И все още мислеше, че е близо до градината на бабата.

Най-сетне стигна до бряг, обрасъл с прекрасни шубраци; цъфнали храсти с големи, сребристи отдолу листа, с планински ясен и дъб; а над тях — скали и зъбери, скали и зъбери, с огромни лехи от царска папрат и горска острица; през шубраците се виждаха проблясъците на потока и чуваше мърморенето му по белите камъчета. Той не знаеше, че тече на триста фута по-надолу.

Ти сигурно би се замаял, ако погледнеш надолу; но не и Том. Той беше един смел малък коминочистач; и когато се оказа на върха на висока скала, вместо да седне и да заплаче за своето татенце (въпреки че изобщо нямаше татенце, за което да плаче), той каза: „А, това е точно като за мен!“, макар че беше много уморен; и тръгна надолу, през камък и дърво, острица и чакъл, храсти и папрат, като че ли бе роден като весела малка черна маймунка, с четири ръце вместо две.

И през цялото време изобщо не видя ирландката, която слизаше зад него.

Но вече беше ужасно уморен. Изгарящото слънце на сечищата го беше изсмукало; но влажната горещина на гористите чукари го изсмукваше още повече. Потта се стичаше до връхчетата на пръстите му и го миеше — толкова чист не е бил от цяла година. Но, разбира се, той ужасно цапаше всичко, докато вървеше. Оттогава остана широка черна дيريا по чукарите.

Най-после стигна до дъното. Но, забележете, това не беше дъното — както обикновено откриват хората, когато слизат от планина. Защото в подножието на зъберите имаше купища и купища от паднали варовикови скали с всякакви размери, от този на главата ви до този на вагон на пътуващ театър, с дупки между тях, пълни с хубава папрат.

Преди Том да мине през тях, той излезе отново на ярката слънчева светлина; и тогава усети внезапно, както става обикновено с хората, че е с-ъ-с-и-п-а-н, съсипан.

Не трябва да очакваш да бъдеш съсипан много често в живота си, малки читателю, ако водиш такъв живот, какъвто един мъж трябва да води — дано да си силен и здрав; а когато някога се усетиш съсипан, ще разбереш, че това е доста лошо усещане. Надявам се в този ден да имаш предан приятел до себе си, който да не е съсипан; защото, ако нямаш, най-добре е да лежиш, където си, и да чакаш подобри времена, както направи горкият Том.

Не можеше да продължи. Слънцето беше изгарящо, и все пак той чувстваше хлад. Стомахът му беше съвсем празен и му прилошаваше. Имаше само двеста ярда равно пасище между него и къщичката, и все пак той не можеше да мине през него. Чуваше потока да ромоли само на хвърлей отвъд, и все пак му изглеждаше, като че ли е на сто мили разстояние.

Той лежа на тревата, докато бръмбарите го полазиха, а мухите се събраха по носа му. Не знам дали би станал отново, ако комарчетата и мушичките не се бяха смилили над него. Но комарчетата надуваха тропетите си толкова силно в ухото му, а мушичките така хапеха ръцете и лицето му, където намереха непокрито от сажди място, че най-сетне той се събуди и се запрепъва надолу по една тясна пътечка, през една ниска стена и нагоре до вратата на къщичката.

А тя беше хубава малка къщичка, с подрязан тисов плет около цялата градина, а вътре още тисове, подрязани във формата на фусти, тропети, чайници и всякакви странни форми. И от отворената врата се чуваше шум като този, който издават жабите в голямото блато, когато знаят, че утре ще бъде адски горещо — а откъде знаят това, не знам, и мисля, че никой не знае.

Той бавно се качи до отворената врата, която беше цялата обвита с повет и рози; после надникна вътре, малко изплашен.

Там седеше до едно студено огнище, в което имаше гърне сладки билки, най-добрата старица, която някога е живяла, с червена фуста и къса димитена нощница, чиста бяла шапка, с черна копринена кърпа над нея, вързана под брадичката ѝ. В краката ѝ седеше дядото на всички котки; а срещу нея кротуваха на две пейки, дванадесет

спретнати, розови, бузести малки дечица, които учеха стихчета, и весело си бърбеха.

Толкова приятна къщичка беше, с блестящ от чистота каменен под и интересни стари картини по стените, и стара лавица от черен дъб, пълна с блестящи оловни и месингови съдове. В ъгъла имаше часовник с кукувичка, която започна да кука точно когато Том се появи, не че се уплаши от Том, а просто беше точно единадесет часа.

Всички деца се стреснаха от мръсната черна фигура на Том — момичетата се разплакаха, момчетата се разсмяха, и всички го сочеха доста невъзпитано; но Том беше твърде уморен, за да му правят впечатление лошите обноски.

— Кой си ти, и какво искаш? — извика старата дама. — Коминочистач! Вън! Не ми трябват коминочистачи!

— Вода — промълви бедният малък Том, доста немощно.

— Вода? В потока има много — отвърна тя доста остро.

— Но не мога да стигна дотам; умирам от глад и жажда. — И Том се свлече върху прага и облегна глава на пощенската кутия.

А старата дама го погледна през очилата си — гледа го минута, две, три. После каза:

— Той е болен; а детето си е дете, коминочистач или не.

— Вода — пророни Том.

— Милостиви боже! — възкликна тя, намести очилата си, стана и се приближи до Том. — Водата не е полезна за теб; ще ти дам мляко. — И тя закрета към съседната стая, откъдето донесе чаша мляко и парче хляб.

Том изпи цялото мляко на една глътка и после погледна нагоре, съживен.

— Откъде идваш? — попита дамата.

— Паднах отгоре — каза Том и посочи към небето.

— От небето над Хартоувър? И се търкулна надолу по Лютуейтските зъбери? Сигурен ли си, че не лъжеш?

— Защо да лъжа? — попита Том и облегна глава на пощенската кутия. — Дойдох от мястото... — Том беше толкова уморен и отчаян, че нямаше смелост или време да измисли някаква история, така че каза цялата истина с няколко думи.

— Благословено да е малкото ти сърчице! Значи не си крадец?

— Не.

— Благословено да е малкото ти сърчице! Значи Бог е закрилял детето, защото е невинно! Отдалеч, от мястото над Хартоувърското сечище и надолу по Лютуейтските зъбери! Кой е чувал за нещо подобно, ако Бог не го е водил? Защо не ядеш хляба?

— Не мога.

— Хубав е — сама съм го правила.

— Не мога — каза Том. После облегна глава на коленете си и попита:

— Неделя ли е?

— Не; защо пък да е?

— Защото чувам църковни камбани да звънят.

— Благословено да е хубавото ти сърчице! Детето е болно. Ела с мен и ще те сложа да си легнеш някъде. Ако беше малко по-чист, бих те сложила в собственото си легло, за Бога. Ела с мен.

Но когато Том се опита да стане, се почувства толкова уморен и замаян, че тя трябваше да му помага и да го води.

Жената го настани в плевнята върху мека, ароматна слама и една стара черга, покани го да поспи и каза, че ще дойде при него, когато училището свърши — след час.

И после тя излезе, като очакваше Том да заспи веднага.

Само че Том не заспа.

Вместо това той се въртеше, обръщаше и риташе по най-странен начин, и му беше толкова горещо, че копнееше да влезе в реката и да се освежи; и после заспа наполовина и сънува, че е чул малката бяла дама да му вика: „О, толкова си мръсен; иди да се измиеш“; и после чу ирландката да казва: „Онези, които искат да са чисти, ще станат чисти.“ А после чу църковните камбани да звънят толкова силно и толкова близо до него, че беше сигурен, че трябва да е неделя, въпреки онова, което каза старата дама, а той би отишъл на църква, за да види каква е църквата отвътре, защото никога не беше ходил там, горкото малко момче, през целия си живот. Но хората никога не биха го пуснали вътре, такъв мръсен и осажден. Трябваше първо да отиде до реката и да се измие. И той повтаряше на глас отново и отново, макар че беше полузаспал и не го съзнаваше: „Трябва да съм чист, трябва да съм чист“.

И изведнъж се оказа не в плевнята върху сламата, а посред една поляна, до пътя, точно пред потока, повтаряйки: „Трябва да съм чист,

трябва да съм чист“. Беше стигнал дотам със собствените си крака, между съня и будуването, както децата често стават от леглото и се разхождат из стаята, когато са болни. Но той никак не беше изненадан; приближи се до брега на потока, легна на тревата и погледна в бистрата, бистра вода; всяко камъче по дъното беше светло и чисто, а дребната сребриста пъстърва се разбягваше, изплашена при вида на черното му лице. Той потопи ръка и водата му се стори толкова хладна, хладна, хладна; и каза: „Ще стана риба; ще плувам във водата; трябва да съм чист, трябва да съм чист“.

Така че свали дрехите си толкова бързо, че скъса някои от тях, което не беше трудно с тези стари дрипи. И потопи горките си горещи наранени стъпала във водата; и после — краката; и колкото по-навътре влизаше, толкова по-силно църковните камбани звъняха в главата му.

— Ах — каза Том, — трябва да побързам да се измия. Камбаните вече звънят доста силно. Скоро ще спрат, вратата ще бъде затворена и никога няма да вляза вътре.

Том грешеше; защото в Англия църковните врати остават отворени през цялото време на службата за всеки, който иска да влезе и се държи прилично, вярващ или еретик. Дори да е турчин или дивак; ако някой се осмели да го изгони, добрият стар английски закон ще го накаже, както заслужава, за това, че е изгонил миролюбив човек от божия дом, който принадлежи еднакво на всички. Но Том не знаеше това, както не знаеше и много други неща, които хората трябва да знаят.

И през цялото време изобщо не видя ирландката, която сега не беше зад него, но доскоро го следваше.

Защото, точно преди той да отиде при реката, тя стъпи в хладната бистра вода; и водата отнесе нейния шал и нейната фуста. Зелени водорасли се носеха покрай хълбоците ѝ, бели лилии се плъзгаха покрай главата ѝ, а феите на потока дойдоха от дъното и я отнесоха надолу в прегръдките си; защото тя беше кралица на всички тях, а може би и на други.

— Къде беше? — попитаха я те.

— Оправях възглавниците на болни хора и шепнях сладки сънища в ушите им. Отварях прозорците на къщите, за да излезе застоялият въздух; увещавах малките деца да стоят далеч от каналите и противните локви, където се въди треска. Отклонявах жените от

вратата на кръчмата и задържах ръцете на мъжете, преди да ударят жените си. Правех всичко, което мога, за да помогна на онези, които не си помагат сами. Това не е достатъчно, а беше толкова уморителна работа за мен. Но ви доведох едно ново малко братче и внимавах да е в безопасност през целия път дотук.

Тогава всички феи се разсмяха от радост при мисълта, че при тях ще дойде малко братче.

— Но внимавайте, девици, той не трябва да ви види или да знае, че сте там. Сега той е само един дивак и повече прилича на зверче, отколкото на човек. Така че не трябва да си играете с него, или да му говорите, или да му позволите да ви види; само внимавайте нещо да не му навреди.

Тогава феите се натъжиха, защото не можеха да играят с новия си брат, но те винаги правеха, каквото им се казва.

А тяхната Кралица отплава надолу по реката; и накъдето отиваше, оттам идваше. Но всичко това Том, разбира се, изобщо не видя и не чу; а може би, ако беше видял или чул, това не би променило много приказката; защото му беше толкова горещо и беше толкова жаден, и толкова копнееше изведнъж да стане чист, че се хвърли колкото можа по-бързо в бистрия хладен поток.

И след не повече от две минути дълбоко заспа, с най-тихия, най-слънчевия, най-уютния сън, който някога беше спал в живота си; и сънува зелените поляни, покрай които беше вървял тази сутрин, и високите брястове, и спящите крави; а след това вече не сънуваше нищо.

Причината за това, че заспа такъв радостен сън, е много проста; макар че почти никой не я знае — феите го взеха.

Някои хора мислят, че няма феи. Знаете ли, най-прекрасните и най-силните неща в света са точно нещата, които никой не може да види. Ти, например, си пълен с живот и той те кара да растеш, да се движиш и да мислиш; и все пак не се вижда. А в парната машина има пара; тя я кара да се движи; и все пак не се вижда; също така може и да има феи в света, и те може да са точно това, което кара света да се върти под старата мелодия:

„Любовта, любовта, любовта, тя е, която движи света!“

И все пак никой не може да ги вижда освен онези, чиито сърца се въртят на същата мелодия. Във всички случаи можем да се преструваме, че на света съществуват феи. Това няма да е последният път, когато ще трябва да се преструваме. И все пак, в края на краищата, това не е необходимо. Трябва да има феи, защото това е приказка за феи, а как може да има приказка за феи, ако няма феи?

Милата стара дама се върна в дванадесет часа, когато училището свърши, за да нагледа Том, но там нямаше никакъв Том. Тя се огледа за неговите стъпки, но земята беше толкова твърда, че нямаше никакви следи. Така че старата дама се върна в къщата доста намръщена, като си мислеше, че малкият Том я е измамил с лъжлива история, престорил се е на болен и после отново е избягал.

Но промени мнението си на следващия ден. Защото, когато сър Джон и останалите тичаха, докато останаха без дъх, и изгубиха Том, те се върнаха отново, като изглеждаха много глупаво.

А изглеждаха дори още по-глупаво, когато сър Джон чу още една част от историята от бавачката; и още по-глупаво, когато чула цялата история от мис Ели, малката дама в бяло. Всичко, което видяла тя, бил един беден малък черен коминочистач, който плачел и ридаел и се опитвал отново да се изкачи по комина. Разбира се, тя била много изплашена; и нищо чудно. Но това било всичко. Момчето не взело нищо от стаята; от отпечатьците на малките му осаждени крачета се виждало, че изобщо не е слизал от килимчето пред камината, преди бавачката да го хване. Всичко било грешка.

Така че сър Джон каза на Граймс да си върви вкъщи и му обеща пет шилинга, ако доведе тихо момчето при него, без да го бие, за да бъде сигурен в истината. Защото смяташе, както и Граймс, че Том си е тръгнал към къщи.

Но никакъв Том не се върна при мистър Граймс тази вечер, и той отиде в полицията, за да им каже да потърсят момчето. Но никой не беше чувал за никакъв Том.

Затова мистър Граймс отиде в Хартоувър на следващия ден с много кисела физиономия; но когато стигна дотам, сър Джон беше

далеч зад хълмовете. Мистър Граймс трябваше да седи във външната зала за прислугата цял ден и да пие силна бира, за да отмие мъката си; а тя била измита дълго преди сър Джон да се върне.

Защото добрият сър Джон спа много зле тази нощ; и каза на своята лейди: „Скъпа моя, момчето трябва да е попаднало в блатата и да се е загубило; а то много ми тежи на съвестта, бедното малко момче. Но знам какво ще направя“.

И така, той стана в пет на следващата сутрин, взе вана и облече своя ловен костюм и гетри и излезе на двора, като изтънчен стар английски джентълмен, с лице, червено като роза, ръце, твърди като маса и гръб, широк като гърба на вол. Повика прислугата: пазачът да докара ловното му пони, да дойдат и ловецът, и първият слуга с камшик, и вторият слуга с камшик, и заместник-пазачът, който да доведе хрътката на каишка — огромно куче, високо колкото теле, с цвета на чакълена пътека, с махагонови уши и гърло като църковна

камбана. Те го заведоха до мястото, където Том беше влязъл в гората и там хрътката извиси мощния си глас и им каза всичко, което научи.

Първо тя ги заведе на мястото, където Том се беше изкачил по стената и те всички я преминаха.

После мъдрото куче ги поведе през блатата, по склоновете, стъпка по стъпка, много бавно; защото миризмата беше от предишния ден и много лека заради горещината и сушата. Но точно затова хитрият стар сър Джон беше тръгнал в пет часа сутринта.

И най-сетне стигнаха до върха на Лютуейтските зъбери; и там то излая и погледна нагоре към лицата им, като че ли за да им каже: „Казвам ви, че е тръгнал надолу!“.

Те не можеха да повярват, че Том е стигнал толкова далеч; а когато погледнаха онази ужасна скала, никога не можеха да повярват, че той би дръзнал да тръгне по нея. Но кучето казваше така, и това трябваше да е истина.

— Бог да ни е на помощ! — възкликна сър Джон. — Ако изобщо го намерим, ще е паднал на дъното. — Той шляпна с огромната си длан по огромното си бедро и каза:

— Кой ще слезе долу по Лютуейтските зъбери и ще види дали момчето е живо? О, да бях двадесет години по-млад, бих слязъл сам! — И точно така би направил, както и всеки истински благородник в страната. После каза:

— Двадесет лири за онзи, който ми доведе онова момче живо! — и наистина мислеше това, което каза.

Сред множеството слуги имаше едно малко конярче, наистина много малко конярче. То беше същото, което пристигна на кон в двора, за да предаде на Том да дойде в къщата:

— С двадесет лири или без тях, аз ще сляза по Лютуейтските зъбери само заради горкото момче. Защото то беше най-вежливото малко момче, което някога се е катерило по комин.

И той тръгна надолу по Лютуейтските зъбери; на върха беше много елегантно конярче, а на дъното — много орфано; защото си скъса гетрите, скъса си бричовите, скъса си жакета, скъса си връзките, скъса си ботушите, загуби си шапката и, което беше най-лошо от всичко, загуби иглата си за вратовръзка, която ценеше страшно много, защото беше златна и я беше спечелил при една свада в Малтън, а

върху нея имаше женска фигура, така че това беше наистина ужасна загуба; но не видя никаква следа от Том.

А през цялото време сър Джон и останалите яздеха наоколо, цели три мили надясно, и се върнаха отново, за да стигнат до Вендейл и до дъното на зъбера.

Когато стигнаха до училището на старата дама, всички деца излязоха, за да гледат. И старата дама също излезе; а когато видя сър Джон, тя направи много дълбок реверанс, защото беше негова арендаторка.

— Е, госпожо, как сте? — попита сър Джон.

— Благословия за вас, широка като гърба ви, Хартоувър — каза тя — не го наричаше сър Джон, а само Хартоувър, защото така е прието в земите на север, — и добре дошъл във Вендейл. Нали не сте тръгнали на лов за лисици по това време на годината?

— Наистина съм на лов, но за странен дивеч — каза той.

— Бог да ви благослови! А какво ви кара да изглеждате толкова тъжен така рано сутринта?

— Търся едно изгубено дете, коминочистач, което е избягало.

— О, Хартоувър, Хартоувър — каза тя, — винаги сте бил справедлив и милостив човек. Няма да навредите на бедното дете, ако ви кажа къде е?

— Не и аз, не и аз, госпожо. Страхувам се, че го прогонихме от къщата вследствие на една ужасна грешка, а хрътката го е проследила до Лютуейтските зъбери, и...

Тук старата дама избухна в плач, без да му позволи да довърши историята.

— Значи в края на краищата ми е казало истината, горкичкото мило мъниче! О, първите мисли са най-добри, и сърцето ще ги поведе в правилна посока, само ако се вслушаш в него. — И разказа всичко на сър Джон.

— Доведете кучето и го пуснете по следата — каза сър Джон, без да промълви и дума повече, и стисна зъби много здраво.

А кучето откри следата веднага; и тръгна зад къщата, по пътя, по поляната и през една елшова горичка; и там, на един пън от елша, видяха оставени дрехите на Том. И тогава разбраха толкова, колкото им трябваше да разберат.

А Том?

О, сега идва най-чудесната част от тази чудесна история. Том, когато се събуди — защото, разбира се, той се събуди, децата винаги се събуждат, след като са спали точно толкова, колкото е добре за тях — се оказа плуващ по потока, дълъг около четири инча^[1], или — за да бъде точен — 3,87902 инча дълъг, с чифт хриле зад ушите.

Всъщност феите го бяха превърнали във водно детенце.

Водно детенце ли? Никога не сте чували за водно детенце? Може би не сте. Точно поради тази причина беше написана приказката. Има много неща на света, за които не сте чували, и още много други, за които никой никога не е чувал; също така има и много неща, за които никой никога няма да чуе, поне докато дойде краят на света, когато човекът ще преосмисли всички неща.

„Но няма такова нещо като водни дечица.“

Откъде знаете? Ходили ли сте там, за да видите? И ако сте ходили там, за да видите, и не сте видели такива, това не доказва, че те не съществуват. Ако мистър Гарт не открие лисица в Евърслийската гора, това не доказва, че не съществуват такива неща като лисици. А

Евърслийската гора в сравнение с всички гори в Англия е също както водите, които ние познаваме, в сравнение с всички води в света. И никой няма право да казва, че не съществуват водни дечица, само защото не е виждал такива.

„Но сигурно ако има водни деца, някой би хванал поне едно?“

Е, откъде знаеш, че никой не е хващал такова?

„Но тогава щяха да го препарират в спирт, или да пишат за него във вестниците, или може би щяха да го разрежат наполовина, горкото мъртво мъниче, и да изпратят едната половина на професор Оуен, а другата — на професор Хъксли, за да видят какво ще каже всеки един от тях.“

О, драги мой малки читателю! Това изобщо не е задължително, както ще видиш преди края на приказката.

„Но водното детенце е противоестественно.“

Обаче, драги мой, трябва да се научиш да говориш за такива неща, когато пораснеш, по един съвсем различен начин. Не трябва да казваш „няма“ и „не може“, когато говориш за този огромен, чудесен свят около теб, за който и най-мъдрият човек познава само най-мъничкото ъгълче. Дори великият сър Исаак Нютон е казал за себе си, че е само едно дете, което събира камъчета на брега на безкраен океан.

Не трябва да казваш, че това не може да бъде, или че е противоестественно. Не знаеш какво е природата и какво може да сътвори тя; и никой не знае; нито професор Оуен, нито професор Хъксли, нито даже мистър Дарвин или който и да било от великите

хора, които добрите момчета са научени да уважават. Те са много мъдри мъже и трябва да слушаш с уважение всичко, което казват; но дори ако кажат: „Това не може да съществува. Това е противоестественно“, трябва да почакаш малко, за да видиш; защото дори и те може да грешат.

Или ако предположим, ти си пристигнал, като М. Ду Чайлу, известният пътешественик, от далечна страна; и че никое човешко същество никога не е виждало или чувало за слон. Да предположим, че той опише на хората невероятните му размери, странния хобот, страховитите бивни. Хората сигурно щяха да кажат: „Глупости: твоят слон е противоестествен“.

Нима учените хора не поддържаха допреди двадесет и пет години, че летящият дракон е несъществуващо чудовище? А нима сега не знаем, че стотици от тях са намерени като фосили из целия свят? Хората ги наричат птеродактили; но това е само защото се срамуват да ги нарекат летящи дракони, след като така дълго са отричали, че летящите дракони съществуват.

Нямало водни дечица, така ли? Обаче старите мъдреци са казали, че всичко на земята има свой двойник във водата. Съществуват земни деца — а защо не и водни деца? Нима няма водни плъхове, водни мухи, водни щурци, водни раци, водни костенурки, водни скорпиони, водни тигри и водни прасета, водни котки и водни кучета, морски лъвове и морски мечки, морски коне и морски слонове, морски мишки и морски хлапаци, морски бръснари и морски писалки, морски гребени и морски ветрила; а от растенията нима няма водна трева и морски лютичета, морски равнец, и така нататък, без край?

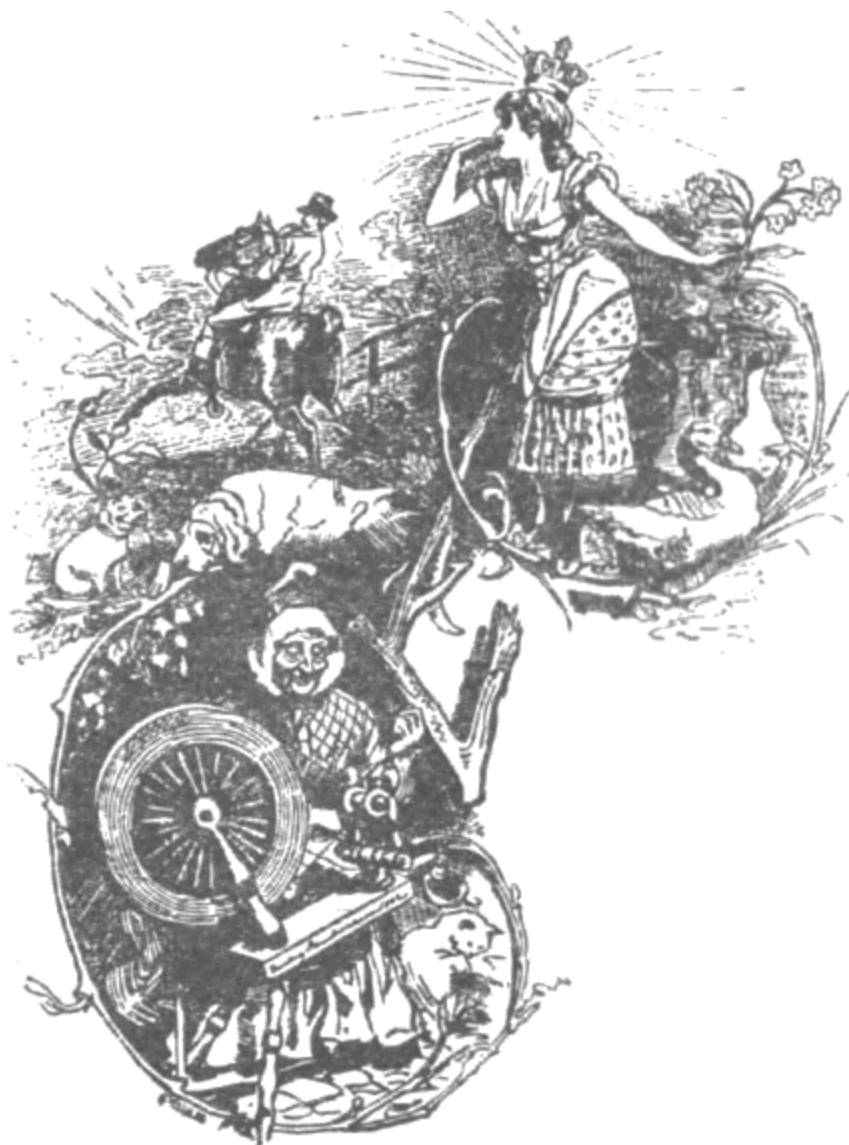
„Но всички тези неща са само прякори; морските неща всъщност не са същите като земните неща.“

Това невинаги е вярно. В милиони случаи те са не само от едно семейство, но и едни и същи създания. Нима не познаваш елшовата или драконовата муха, които живеят под водата, докато сменят кожата си, точно както Том смени своята? А щом едно водно животно постоянно може да се превръща в земно, защо да не може едно земно животно понякога да се превърне във водно?

Във всеки случай така се случи с Том. И поради това пазачът, конярят и сър Джон направиха голяма грешка и бяха много нещастни (поне сър Джон) без всякаква причина, когато намериха нещо черно

във водата и казаха, че това е тялото на Том и че той се е удавил. Те изцяло грешаха. Том си беше съвсем жив; при това по-чист и по-весел, отколкото някога е бил. Разбирате ли, феите го бяха измили в бързата река така старателно, че не само мръсотията, но и цялата му черупка беше свалена от него и хубавият малък истински Том отплува по течението.

Но добрият сър Джон не разбра всичко това, тъй като не беше член на научното общество; и той реши, че Том се е удавил. Когато погледнаха в прашните джобове на неговата черупка и не откриха там нито скъпоценности, нито пари — нищо освен три мраморни камъчета и едно месингово копче с конец — сър Джон заплака, както никога не беше правил в живота си, и се обвиняваше по-горчиво, отколкото имаше нужда. И така, той плачеше, конярчето плачеше, и ловецът плачеше, и дамата плачеше, и малкото момиченце плачеше, и прислужницата плачеше, и старата учителка плачеше (защото всичко беше донякъде по нейна вина), и милейди плачеше, защото, въпреки че хората имат перуки, няма причина те да нямат сърца. Пазачът не заплака, макар че беше така благоразположен към Том предишната сутрин; защото беше толкова изсъхнал от тичане след крадци, че не можеше да изцеди повече сълзи от себе си и Граймс не заплака, тъй като сър Джон му даде десет лири и той ги изпи всичките за една седмица. Сър Джон изпрати хора надлъж и нашир, за да открият бащата и майката на Том; но можеше да ги търси и до края на света, защото единият беше мъртъв, а другият — в Ботани Бей. А малкото момиченце не искаше да играе с куклите си цяла седмица и никога не забрави горкия малък Том. А скоро милейди постави хубав малък надгробен камък над черупката на Том в едно малко гробище във Вендейл, между варовиковите зъбери. А дамата го засипваше с гирлянди от цветя всяка неделя, докато стана толкова стара, че не можеше да се изкатери дотам; тогава малките деца носеха цветята вместо нея. И винаги пееше една стара, стара песен, докато седеше и шиеше онова, което наричаше своята сватбена рокля. Децата не можеха да я разберат, но въпреки това я харесваха, защото беше много нежна и много тъжна; а това им беше достатъчно. Ето думите ѝ:

Когато светът тѣй млад е, момче,
и славей е всякоя птичка,
и всяко дърво е зелено,
красица е всяко момиче,
тогава метни се на коня
и тръгни по широкия свят —
кръвта ти дордето е буйна,
дордето, дордето си млад.

Когато светът остарее, момче,
когато потоците спрат,

*дърветата щом почернеят,
колелетата щом се строшат,
ти пак у дома си докретай,
макар и болнав и сакат —
дано там те чака лицето
на някоя, що си обичал,
когато светът бил е млад.*

Това са думите; но те са само нейното тяло; душата на песента беше нежното лице на скъпата стара дама и сладкият ѝ глас, и сладкият старомоден начин, по който пееше; а това — уви! — не може да се изрази на хартия. А накрая тя стана толкова вдървена и куца, че ангелите бяха принудени да я отнесат. Помогнаха да облече сватбената си рокля и я отнесоха над Хартоувърското сечище и много отвъд него; а във Вендейл дойде нова учителка.

А през цялото време Том плуваше наоколо в реката, весел като щурец и чист като прясно уловена съомга.

Ако не ви харесва моята приказка, идете в училището, учете си таблицата за умножение, щом ви харесва повече. Без съмнение за някои деца това е по-приятно. Казват, че са необходими всякакви хора, за да съществува светът.

[1] инч — английска мярка за дължина, равна на 2,54 см ↑

ТРЕТА ГЛАВА

Сега Том беше амфибия. Не знаеш ли какво значи това?

Тогава най-добре попитай своя учител, който може би ще ти отговори твърде умно: „Амфибия, т.е. земноводен. Съществително, образувано от две гръцки думи: «амфи» — двоен, и «биос» — живот“.

Каквото и да означава това, Том беше земноводен; и нещо още по-хубаво — беше чист. За пръв път през живота си усети колко е удобно да не е облечен в нищо освен в кожата си. Но той само се радваше на това; не го знаеше и не мислеше за него, точно както човек се радва на живота и здравето и все пак никога не мисли за това, че е жив и здрав; дано да мине дълго време, преди ти да трябва да мислиш за това!

Той не си спомняше някога да е бил мръсен. Всъщност не помнеше нищо от старите си грижи — как е бил уморен, гладен, бит или изпращан да се изкачва по тъмни комини. След онзи сладък сън изобщо беше забравил господаря си и Хартоувър, и малкото бяло момиче — с една дума, всичко, което му се беше случвало през предишния му живот. И което беше най-хубаво от всичко, беше забравил всички лоши думи, които беше научил от Граймс и от грубите момчета, с които си беше играл.

Том беше много щастлив във водата. Той беше вечно тъжен и преуморен в земния свят; а сега, за компенсация, имаше само празници във водния свят — и щеше да е така още дълго, дълго време. Сега не трябваше да прави нищо друго, освен да се радва на живота, и да гледа всички хубави неща, които може да се видят в хладния, бистър воден свят, където слънцето никога не е твърде горещо, а скрежът никога не е твърде студен.

Понякога той тръгваше по гладките, постлани с пясък водни пътища, гледаше щурците, които влизаха и излизаха измежду камъните, или се катереше по скалните ръбове и гледаше кюкавците, висящи от тях с хиляди, всеки от тях надничащ с хубавата си малка глава, или отиваше в някой тих ъгъл и гледаше ручейниците, които ядяха малки пръчки също така жадно, както ти би ял пудинг със сливи, и строяха къщите си с коприна и лепило. Те бяха дами с много голяма фантазия; никоя от тях не се придържаше към едни и същи материали в течение на един ден. Някоя от тях започваше с малко камъчета; после пъхваше парче зелено дърво; след това откриваше мидена черупка и също я залепваше. Бедната мида беше все още жива и изобщо не ѝ харесваше да я вземат, за да строят къщи с нея; но ручейникът изобщо не ѝ позволяваше да си каже мнението по въпроса, тъй като беше груб

и себичен, каквито обикновено са празните хора. След това залепваше парче гнило дърво, после много хубав розов камък, и така нататък, докато станеше цялата на кръпки като палтото на ирландец. После откриваше една дълга сламка, пет пъти по-дълга от нея, и възкликваше: „Ура! Сестра ми има опашка, а сега аз също си имам!“. И я залепваше зад себе си и маршируваше наоколо с нея твърде гордо, макар че тя беше наистина много неудобна. И така, опашките станаха на мода сред ручейниците в този вир, както бяха на края на Дългото езеро миналия май, и всички щапуката наоколо с дълги сламки, стърчащи зад тях, които попадаха между краката им, спъваха се и се търкаляха един върху друг. Изглеждаха толкова смешно, че Том им се присмиваше по цял ден. Но трябва да знаеш, че те бяха прави; защото хората винаги трябва да следват модата, дори ако трябва да носят шапки от лъжици.

Понякога Том стигаше до дълбок, спокоен вир; и там виждаше водните гори. Те биха ти изглеждали само като малко водорасли; но Том, трябва да помниш, беше толкова малък, че всичко му изглеждало сто пъти по-голямо, отколкото на теб, точно както нещата изглеждат за една малка рибка, която вижда и хваща малките водни създания, които ти би могъл да видиш само с микроскоп.

И във водната гора Том видя водните маймуни и водните катерици (всички те обаче имаха по шест крака; почти всичко имаше по шест крака във водата, освен елфите и водните деца); те тичаха доста пъргаво между клонките. Там имаше и водни цветя — с хиляди. Том се опита да ги бере, но щом ги докоснеше, те се свиваха и се превръщаха в бучки желе; и тогава Том видя, че те всички са живи — камбанки, звезди, колела и цветя с всякакви прекрасни форми и цветове; всички бяха живи и заети, точно като Том. Сега той откри, че в света има много повече, отколкото си беше представял на пръв поглед.

Трябва да знаеш, че всички подводни създания говорят; само че не на език като нашия, а както конете, кучетата, кравите и птиците говорят помежду си. Том скоро се научи да ги разбира и говори с тях, така че би имал много приятна компания, стига само да беше добро момче. Но трябва със съжаление да кажа, че той твърде много приличаше на някои други малки момчета, които много обичат да ловят и да измъчват разни създания само за удоволствие. Някои хора

казват, че момчетата просто не могат да устоят на това желание; то е естествено и само доказва, че всички ние произхождаме от дивите зверове. Но независимо дали е естествено или не, малките момчета могат да му устоят и трябва да му устоят.

Но Том не знаеше това; той замеряше с камъни и гонеше горките водни създания наоколо, докато те всички започнаха да се боят от него и бягаха от пътя му, или се скриваха в черупките си; затова той нямаше с кого да говори и да си играе.

На водните феи, разбира се, им беше жал, че той е толкова нещастен, и копнееха да го вземат, да му кажат колко е непослушен, да го научат да бъде добър и да играят и да лудуват с него; но им беше забранено да правят това. Том трябваше сам да научи урока си от собствения си опит.

Най-после един ден той намери ручейник и искаше да го накара да надникне от къщата си; но къщната врата беше затворена. Том разби на парчета вратата, която беше прекрасна гравюра от коприна, цялата облепена с блестящи малки парченца кристал. Това беше много лоша постъпка, защото сигурно ручейникът щеше да умре през нощта.

И Том отплува. Той беше много засрамен от себе си и се чувстваше все по-непослушен, както правят малките момчета, когато са направили нещо лошо и не си признават.

После стигна до един вир, пълен с малки пъстърви, и започна да ги измъчва и да се опитва да ги хване; но те се изплъзваха през пръстите му и изскачаха от водата в страха си. Но докато Том ги преследваше, се приближи до голям тъмен водовъртеж под един елшов корен, и оттам изскочи една огромна стара кафява пъстърва, десет пъти по-голяма от него и тръгна право срещу него. Не знам кой беше по-изплашеният от двамата.

После той продължи, нацупен и самотен, какъвто заслужаваше да бъде; и видя под един бряг да седи едно много грозно и мръсно създание, горе-долу наполовина по-малко от него самия, което имаше шест крака, голям корем и много смешна глава с две огромни очи и с лице точно като на магаре.

— О — каза Том, — какъв си грозник! — и започна да му прави гримаси.

И тогава изведнъж цялото магарешко лице на създанието се раздели само за миг, от него изскочи една дълга ръка с чифт щипки накрая и хвана Том за носа. Не го заболя много, но ръката го държеше доста здраво.

— Ох, ох! Ох, пусни ме! — извика Том.

— Тогава ме остави на мира — каза съществото. — Искam тишина. Искam да се разцепя.

Том обеща да го остави на мира и то го пусна.

— Защо искаш да се разцепиш? — попита Том.

— Защото всичките ми братя и сестри се разцепиха и се превърнаха в красиви създания с криле; аз също искам да се разцепя. Не ми говори. Сигурен съм, че трябва да се разцепя. Ще се разцепя!

Том застана тихо, за да гледа. Създанието се наду и запуфтя, протегна се вцепенено, и най-накрая — пук, пуф, бум — то се разтвори по цялата дължина на гърба си и после до върха на главата си.

А от вътрешността му излезе най-стройното, прекрасно, нежно създание, меко и гладко като Том, но много бледо и слабо, като малко дете, което е боледувало дълго време в тъмна стая. То движеше краката си много немошно и се оглеждаше наоколо полузасрамено, като момиче, когато влиза за пръв път в бална зала; и после започна бавно да се изкачва по едно тревно стъбло към повърхността на водата.

Том беше толкова изумен, че не каза и дума, но така се взираше, че очите му замалко да изскочат. Той също отиде нагоре към повърхността на водата и надникна навън, за да види какво ще стане.

Когато създанието седна на топлото ярко слънце, то се промени по чуден начин. То стана силно и здраво; най-чудесни цветове започнаха да се появяват по тялото му, синьо, жълто и черно, петънца, ивици и пръстени; от гърба му се издигнаха четири големи крила от светлокафяв газ; а очите му станаха толкова големи, че изпълниха цялата му глава и заблестяха като десет хиляди диаманта.

— О, прекрасно създание! — възкликна Том и протегна ръка да го хване.

Но то излетя във въздуха, застана, поддържано от крилете си, за момент, и после отново кацна до Том доста безстрашно.

— Не — каза то, — не можеш да ме хванеш. Сега съм водно конче, кралят на всички насекоми; и ще танцувам в слънчевата светлина, ще лудувам над реката, ще ловя комари и ще си намеря жена, красива като мен. Знам какво да направя. Ура! — И то излетя във въздуха и започна да лови комари.

— О! Върни се, върни се — извика Том, — върни се, прекрасно създание. Нямам с кого да си играя, а съм толкова самотен тук. Само ако се върнеш, никога няма да се опитвам да те хвана.

— Не ме интересува дали ще се опитваш, или не — каза водното конче, — защото не можеш. Но когато свърша вечерята си и се огледам наоколо из това красиво място, ще се върна и ще си побъбрим за

всичко, което съм видял при пътуванията си. Ау, какво огромно дърво! И какви огромни листа има!

То изобщо не беше голямо; но водното конче беше виждало само малки водни дървета, звездица, равнец, водни лютичета и други подобни; затова то му изглеждаше много голямо. Освен това то беше много късогледо, като всички водни кончета, и не виждаше и на ярд^[1] пред носа си.

Водното конче наистина се върна и си побъбри с Том. То беше малко самонадеяно заради красивите си цветове и големите си криле; но дълго беше едно нещастно, мръсно и грозно създание, така че имаше достатъчно извинения за високомерието си. То много обичаше да говори за всички чудесни неща, които беше видяло по дърветата и поляните. На Том му хареса да го слуша, защото беше забравил всичко за тях. Така че не след дълго станаха добри приятели.

И съм много щастлив да кажа, че Том вече не измъчваше нито едно водно същество. После ручейниците станаха доста питомни и започнаха да му разказват странни истории за начина, по който строят къщите си, сменят кожата си и накрая се превръщат в крилати създания, докато Том започна да копнее да смени кожата си и да има криле като тях някой ден.

А той и пъстървите се сдобриха (защото пъстървите много скоро забравят, ако са били изплашени или наранени). Така че Том си играеше с тях на гоненица и много се забавляваха. Той се опитваше да изскочи от водата, както те правеха, преди да превали дъждец; но някак си все не успяваше. Най-много обаче му харесваше да ги гледа как изскачат и ловят мухи, докато плуваха в кръг под сянката на огромния дъб, където бръмбарите цопваха в реката, а зелените гъсеници се спускаха надолу на копринени въжета без никаква причина, а после отново без никаква причина сменяха глупавите си настроения, и тръгваха да се връщат обратно на дървото, като навиваха въжето на топка между челюстите си, което е много хитър трик за въжеиграчи.

А доста често Том ги хващаше, точно когато докосваха водата; хващаше елшовите мушици, и лудетините, и мухите с опашки като на петли, и предачките — жълти, кафяви, тъмночервени и сиви, и ги даваше на своите приятели — пъстървите. Може би това не беше

твърде любезно по отношение на мухите; но човек трябва да прави услуги на приятелите си, когато може.

А най-сетне той се отказа да лови дори мухите, защото се запозна с една от тях случайно и тя му се стори много весело мъниче.

Той се припичаше на повърхността на водата през един горещ юлски ден, ловеше мухи и хранеше пъстървите, когато видя нов вид животно — тъмносиво, малко, с кафява глава. То наистина беше много малко; но си придаваше важност, колкото можеше, както трябва да се прави. То перчеше глава, и перчеше криле, и перчеше опашка, и перчеше двете малки метлички на края на опашката си; накратко, изглеждаше като най-наперения мъник от всички мъници. И точно такъв се оказа; защото, вместо да се отстрани, той скочи на пръста на Том и остана там, храбър като деветима шивачи; и изписка с най-мъничкото, най-острото, най-пискливото малко гласче, което някога сте чували:

— Много съм ви задължен, наистина; но още не го искам.

— Какво не искаш? — попита Том, доста стреснат от неговата безочливост.

— Вашия крак, който бяхте така добър да протегнете, за да седна на него. Само трябва да отида и да видя жена си за няколко минути. О, боже! Колко много грижи създава семейството! — Въпреки че мързеливият малък мошеник не правеше нищо друго, освен да оставя горката си жена да мъти всичките яйца съвсем самичка. — Когато се върна, бих бил щастлив, ако бъдете така добър да държите крака си точно така протегнат. — И той отлетя.

Том реши, че той е много хладнокръвен; и затвърди още повече мнението си, когато след пет минути той се върна и каза:

— А, уморили сте се да чакате? Е, и другият ви крак ще свърши работа.

Той подскочи върху коляното на Том и започна да бъбри с пискливия си глас.

— Значи живеете под водата? Неприятно място. Живях там известно време; беше много запуснато и мръсно. Но реших да не оставам там дълго. Така че станах порядъчен; излязох на повърхността и облякох този сив костюм. Много делови костюм — не мислите ли?

— Наистина, много е спретнат и приличен — каза Том.

— Да, човек трябва да бъде приличен, спретнат и порядъчен, и всякакви такива неща за известно време, когато стане семеен мъж. Но вече ми омръзна, това е истината. Върших достатъчно работа, струва ми се, през последната седмица, че да ми стигне за цял живот. Затова ще облека бална премяна, ще изляза и ще бъда елегантен, ще видя веселия свят и ще изтанцувам един-два танца. Защо човек да не се порадва, ако може?

— А какво ще стане с жена ти?

— О! Тя е много скучно, глупаво създание — така си е; не мисли за нищо друго, освен за децата. Ако реши да дойде, защо не; а ако не дойде — ще мина и без нея; ето, вече тръгвам.

Докато говореше, той доста пребледня, а после съвсем побеля.

— О, ти си болен! — възкликна Том. Но той не отговори.

— Ти си мъртъв — отбеляза Том, докато го гледаше, застанал на коляното му, бял като призрак.

— Не, не съм! — отговори един малък писклив гласец над главата му. — Това съм аз — тук, горе, в балната си премяна; а онова е моята кожа. Ха, ха! Този номер не го можеш!

Защото малкият мошеник просто беше изскочил от собствената си кожа и я беше оставил на коляното на Том — с дупките за очите, с крилете, опашката — съвсем като жива.

— Ха, ха! — повтори той, завъртя се и заскача нагоре-надолу, без да спира и за миг, като че ли се беше заразил от танца на Свети Вит. — Не съм ли хубавец?

Такъв си беше; защото тялото му беше бяло, а опашката — оранжева, а очите му бяха във всички цветове на паунова опашка. А най-странното от всичко беше, че метличките на края на опашката му бяха пораснали петкратно по-големи, отколкото бяха преди.

— Ах — каза той, — сега ще видя веселия свят. Прехраната няма да ми струва много, защото нямам уста, нали разбираш, и нямам вътрешности; така че никога не мога да огладнея или да ме заболи стомахът.

Наистина не можеше. Беше станал сух, твърд и празен като свирка, както заслужават такива глупави хора с кухи сърца.

Но, вместо да се засрами от празнотата си, той доста се гордееше с нея, както много изтънчени джентълмени, и започна да размахва опашка и да скача нагоре-надолу, и да пее:

*Жена ми ще играе, аз ще пея,
и тъй във веселба денят ще се изниже —
защото е за мене най-мъдрата идея
да гониш надалече всяка грижа!*

Той танцуваше и танцуваше нагоре-надолу три дни и три нощи, докато толкова се умори, че се катурна във водата и се понесе по течението. Том никога не разбра какво е станало с него, а и самият той не се интересува; защото Том го чуваше да пее до последния момент, както се носеше надолу:

— Да гооониш надалееееече всяааака гриииижа!

А ако той не се интересува, защо някой друг трябваше да се интересува?

Но един ден Том преживя ново приключение. Той седеше на листа на една водна лилия заедно с приятеля си — водното конче, и гледаха танца на мушиците. Водното конче беше изяло толкова от тях, колкото му се искаше, и седеше съвсем спокойно и сънливо, защото беше много горещо и светло. Мушиците (които не се трогнаха ни най-малко от смъртта на бедните си братя) танцуваха на един фут над главата му доста щастливо, а една голяма черна муха се беше разположила на не повече от инч от носа му и започна да си мие лицето и да реше коса с лапи; но водното конче не се и помръдна и продължи да си бърбри с Том за времето, когато беше живяло под водата.

Изведнъж Том чу най-странния звук нагоре по потока: гукане, ръмжене и вой, и пиццене, като че ли сте сложили в една торба два домашни гълъба, девет мишки, три морски свинчета и едно сляпо кученце и сте ги оставили да се боричкат.

Той погледна над водата и видя странна гледка: една огромна топка, която се търкаляше и търкаляше надолу по потока, като в един момент изглеждаше направена от мека кафява козина, а в следващия — от блестящо стъкло. И все пак не беше топка, защото понякога се разделяше на парчета, а после отново се съединяваше; и през цялото време шумът, който вдигаше, ставаше все по-силен.

Том попита водното конче какво може да е това; но, разбира се, със своето късогледство то не можеше да види добре, въпреки че не

беше и на десет ярда. Затова Том скочи във водата и заплува нататък, за да види сам. Когато се приближи, топката се оказа съставена от четири или пет красиви създания, много по-големи от Том, които плуваха наоколо, търкаляха се, гмуркаха се, въртяха се, бореха се, прегръщаха се, целуваха се, хапеха се и се драскаха по най-чаровния начин, който някой е виждал. Ако не ми вярвате, можете да отидете в зоологическата градина и после да кажете дали видрите, когато си играят във водата, не са най-веселите, най-гъвкавите, най-грациозните създания, които някога сте виждали.

Но когато най-голямата от тях видя Том, тя хукна, като се отдели от останалите, и извика доста рязко на водния език:

— Бързо, деца, тук има нещо за ядене! — И се хвърли към бедния Том, като го гледаше с толкова зли очи и така се зъбеше, че Том, който я беше сметнал за много хубава, си каза: „Хубав е онзи, който прави хубави неща“. Бързо се плъзна между корените на водната лилия и започна да ѝ прави гримаси.

— Излез — каза лошата стара видра, — или ще стане по-лошо.

Но Том я гледаше измежду два дебели корена и ги тръскаше с всичка сила, като ѝ правеше ужасни гримаси през цялото време. Това

не беше много възпитано, без съмнение; но, нали знаете — Том все още не беше завършил образованието си.

— Да си вървим, деца — каза с отвращение видрата, — не си струва да го ядем, в крайна сметка. Това е просто един противен воден гущер, каквито никой не яде, дори онези вулгарни щуки в езерото.

— Не съм гущер! — възкликна Том. — Гущерите имат опашки.

— Гущер си — повтори видрата доста уверено. — Виждам двете ти ръце доста добре и знам, че имаш опашка.

— Казвам ти, че нямам — възрази Том. — Погледни! — И той обърна хубавото си малко тяло наопаки; със сигурност нямаше опашка.

Видрата можеше да се измъкне, като каже, че Том е жаба; но, както много други хора, щом веднъж беше казала нещо, тя се придържаше към него, права или не; така че му отговори:

— Казвам, че си гущер, затова си такъв и не ставаш за храна на изтънчени същества като мен и моите деца. Можеш да си останеш там, докато съомгите те изядат (тя знаеше, че съомгите не биха го направили, но искаше да изплаши горкия Том). Ха-ха! Те ще те изядат, а ние ще изядем тях! — Видрата се изсмя със зъл, жесток смях.

— Какво е това съомги? — попита Том.

— Риби, гущер такъв, големи риби, вкусни за ядене риби. Те са господарите на рибите, а ние сме господарите на съомгата. — И тя отново се изсмя. — Ние ги ловим нагоре и надолу из вировете и ги притискаме в ъглите, глупаците; те са толкова горди и тормозят малките пъстърви и бодливките, докато ни видят да идваме. Тогава изведнъж стават толкова смирени; а ние ги хващаме, но е под достойнството ни да ги ядем целите; само отхапваме мекото им гърло и изсмукваме сладкия им сок — о, колко е вкусен! — (и тя облиза злите си устни), — а после ги изхвърляме и отиваме да хванем други. Те ще дойдат скоро, деца, ще дойдат скоро. Подушвам дъжда, който идва от морето, и тогава, ура — прясна съомга и много ядене по цял ден.

И видрата толкова се възгордя, че два пъти се преметна през глава и после застана изправена, наполовина подаваща се от водата и ухилена като чешърски котарак.

— А откъде идват? — попита Том, който стоеше съвсем наблизо, защото беше изключително уплашен.

— От морето, гуцере, от огромното, обширно море, където можеха да си стоят в безопасност, ако искаха. Но глупаците излизат от морето по голямата река, а ние ги дебнем; и когато те отново слязат надолу, ние слизаме след тях. И там ловим костур и треска, и си живеем щастливо по брега, и се хвърляме и търкаляме в прибоя, и спим уютно в топлите, сухи пясъци. О, това е весел живот, деца, само да не бяха онези ужасни хора.

— Какво е това хора? — попита Том; но някак си като че ли знаеше, още преди да попита.

— Двукраки създания, гуцере! А сега, като те гледам, те всъщност са нещо като теб, ако нямаше опашка (тя беше твърдо убедена, че Том трябва да има опашка), само че много по-големи, за

наша зла участ; и ловят рибата с въдици и мрежи, които се заплитат в краката ни понякога, и слагат гърнета покрай скалите, за да ловят раци. Те пронизаха горкия ми скъп съпруг, когато той излезе, за да ми намери нещо за ядене. Лежах сред скалите тогава, и бяхме паднали много ниско, защото морето беше толкова бурно, че никаква риба не идваше до брега. Но те го пронизаха, горкичкия, и видях как го отнасят на една греда. О, той загуби живота си заради вас, деца мои, горкия ви баща.

Видрата стана толкова сантиментална (защото видрите могат да бъдат много сантиментални, когато решат, като много хора, които са жестоки и алчни и не са от полза за никого), че тъжно заплува по ручея, и Том не я видя повече. Добре беше за нея, че си тръгна; защото, едва се беше отдалечила, по брега дойдоха седем лоши териерчета, които душеха и джафкаха, риеха и лаеха към реката. Том се скри сред водните лилии, докато те си тръгнат, защото не можеше да отгатне, че това са водните феи, които бяха дошли да му помогнат.

Но не можеше да спре да си мисли за онова, което беше казала видрата за голямата река и обширното море. И си помисли, че иска да отиде и да ги види. Не можеше да каже защо; но колкото повече си мислеше, толкова по-недоволен се чувстваше от тесния малък поток, в който живееше, и всичките си приятели там. Искаше да излезе в големия, широк свят и да се радва на всички чудесни гледки, с които беше сигурен, че е пълен той.

И веднъж реши да тръгне надолу по потока. Но потокът беше много малък; и когато стигна до плитчините, не можеше да се държи под водата, защото нямаше вода, под която да се държи. Затова слънцето изгори гърба му и му прилоша; той се върна и лежа кротко във вира още цяла седмица.

А после, вечерта след един много горещ ден, той видя чудна гледка.

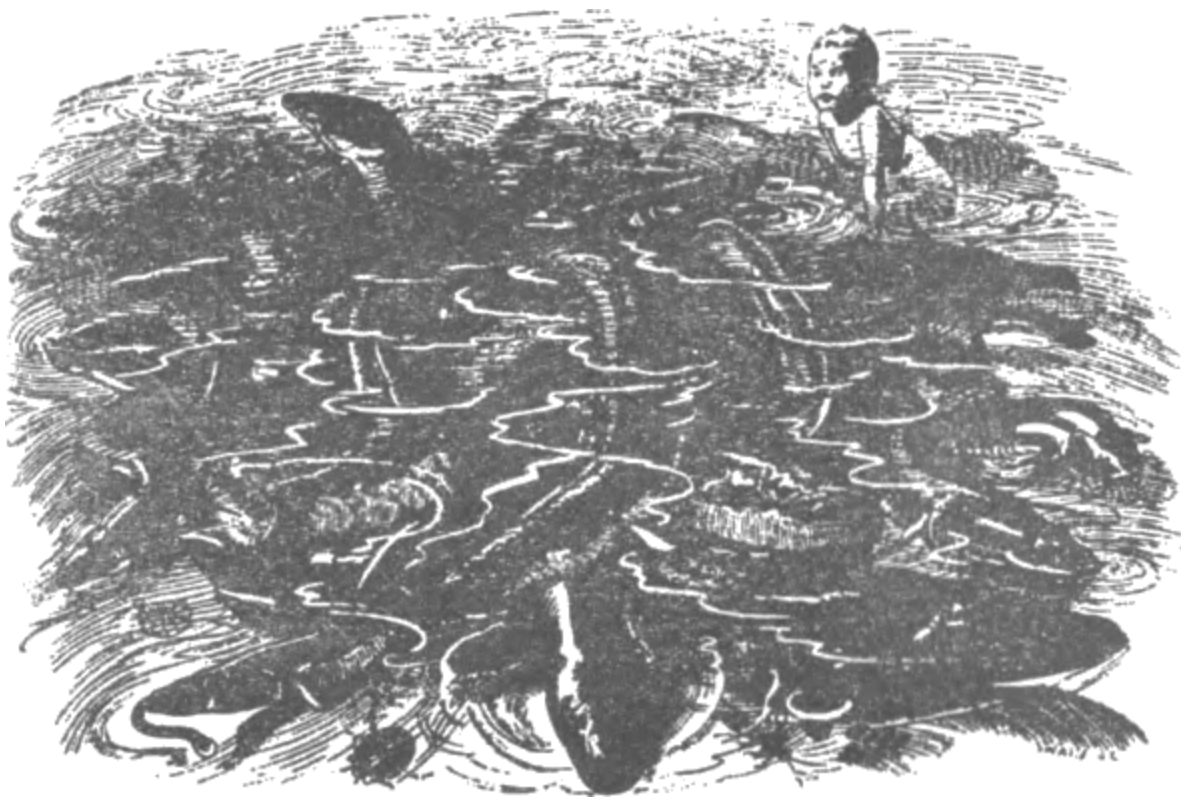
Чувстваше се много глупав цял ден; така беше и с пъстървите; те не биха се мръднали и на инч, за да хванат муха, въпреки че имаше хиляди от тях по водата, а лежаха задрямали на дъното под сянката на камъните; Том също дремеше и му беше приятно да докосва техните гладки, хладни хълбоци, защото водата беше твърде топла и неприятна.

Но привечер изведнъж притъмня. Том погледна нагоре и видя одеяло от черни облаци, проснало се през долината, което опираше върху зъберите вдясно и вляво. Той не се разтревожи, защото всичко беше спокойно. Не се чуваше и шепот от вятър, никакво чуруликане на птици; а след това няколко огромни дъждовни капки цопнаха във водата. Една от тях удари Том по носа и го накара доста бързо да потопи глава.

А после блесна светкавица, затрепери гръм през Вендейл и обратно, от облак до облак и от скала до скала, докато самите скали в потока сякаш се разтърсиха. Том гледаше нагоре през водата и си мислеше, че това е най-прекрасната гледка, която е виждал някога в живота си.

Но не посмя да подаде глава от водата, защото дъждът се лееше като из ведро, а градушката гърмеше като изстрели по потока и го разбиваше на пяна. Скоро потокът се надигна и се втурна надолу, все по-високо и по-високо, все по-бурно и по-бурно, пълен с бръмбари и пръчки, сламки и червеи, и буци кал, и дървесни въшки, и пиявици, и остатъци и отпадъци, и това, и онова, и друго, достатъчно да изпълни девет музея.

Том едва успяваше да удържи на напора на потока и се скри зад една скала. Но пъстървите не се скриха; те се втурнаха измежду камъните и започнаха да лапат бръмбарите и пиявиците по най-алчен и свадлив начин и да плуват наоколо с огромни червеи, висящи от устите им, като се дърпаха и блъскаха, за да си ги отнемат една от друга.

И сега, при проблясването на светкавиците, Том видя нова гледка — цялото дъно на потока беше оживяло от огромни змиорки, които се въртяха и преобръщаха надолу по потока. Те се бяха крили през миналите седмици в пукнатините на скалите и дупките в калта, и Том почти не ги беше виждал, освен от време на време нощем; но сега всички бяха излезли и бързаха покрай него толкова диво и яростно, че той доста се изплаши. Той ги чуваше да си говорят: „Трябва да бързаме, трябва да бързаме. Каква чудесна буря! Надолу към морето, надолу към морето!“.

Тогава дойде видрата с цялото си котило; те се виеха и се носеха нататък със същата бързина като змиорките. Видрата издебна Том, докато минаваше, и каза:

— Сега е моментът, гущере, ако искаш да видиш света. Елате, деца, не обръщайте внимание на тия противни змиорки; ще закусваме със съомга утре. Надолу към морето, надолу към морето!

После дойде една светкавица, по-ярка от всички други, блесна за хилядна част от секундата, но той ги видя, сигурен беше — три прекрасни малки момиченца, хванати за ръце, се носеха по бързото течение, докато пееха: „Надолу към морето, надолу към морето!“.

— О, спрете! Почакайте ме! — извика Том, но те бяха изчезнали. Все пак чуваше гласовете им, ясни и сладки през рева на бурята, водата и вятъра, и замиращата им песен: „Надолу към морето!“.

— Надолу към морето? — каза Том. — Всичко отива към морето; и аз ще отида. Сбогом, пъстърви. — Но пъстървите бяха толкова заети да лапат червеи, че изобщо не се обърнаха да му отговорят; така че Том си спести мъката да се сбогува с тях.

И сега, надолу по яростния поток, воден от ярките светкавици на бурята; покрай високи скали, обрасли с брези по върховете, които в един момент блясваха ярко като ден, а в следващия бяха тъмни като нощ; покрай тъмни въртопи, от които огромни пъстърви се хвърляха върху Том, мислейки го за добра храна (всички се връщаха нацупени, защото феите страшно ги нахокваха за това, че са се осмелили да заплашват едно водно детенце); и нататък през тесни проливи и ревящи водопади, където Том беше оглушен и ослепен за момент от бурните води; през дълбоки вирове, където белите водни лилии подскачаха и пляскаха под водата и градушката; покрай заспали села; под тъмните арки на мостовете, нататък и нататък към морето. Том не можеше да спре и не се опитваше да спре; щеше да види огромния свят долу, и съомгата, и огромните вълни, и голямото, голямо море.

Не след дълго той стигна до едно място, където реката се разделяше на широки, но плитки ръкави, толкова широки, че малкият Том, като подаваше глава от водата, едва виждаше от другата страна.

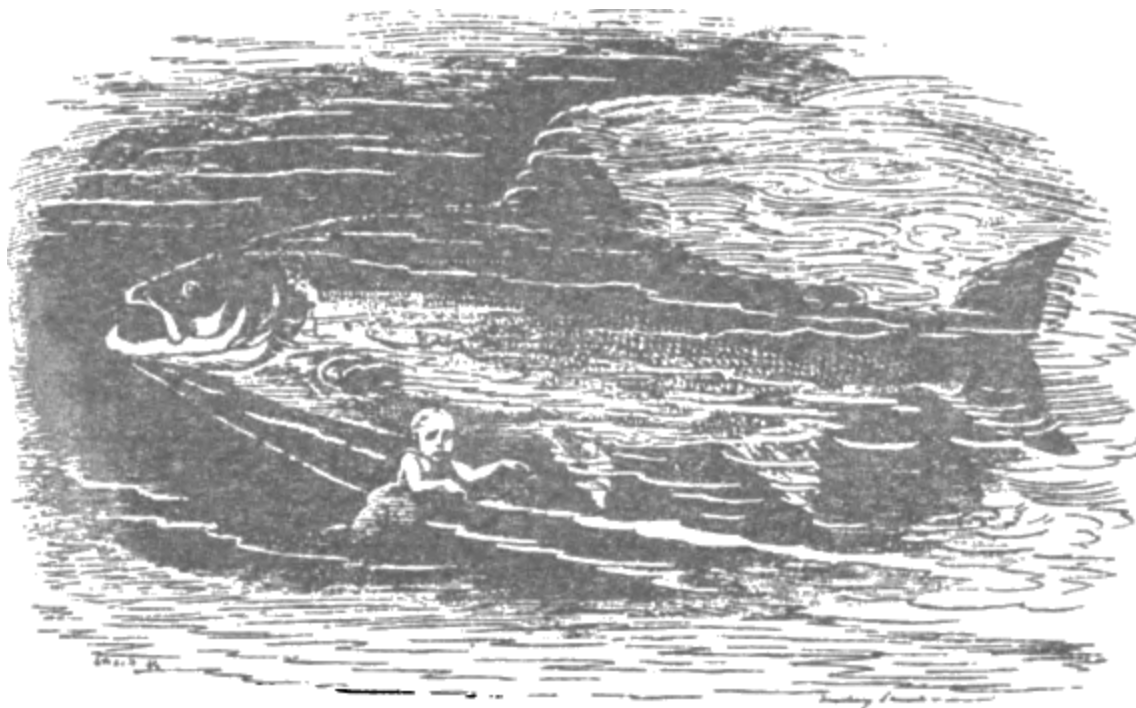
И там спря. Малко се поизплаши. „Това трябва да е морето — помисли си той. — Колко е огромно! Ако вляза в него, сигурно ще се загубя, или някоя странна твар ще ме ухапе. Ще спра тук и ще потърся видрата или змиорките, или някой, който да ми каже къде да отида.“

И така, той се върна малко назад и пропълзя в една пукнатина на скалата, точно където реката се разливаше в широките плитчини, и се огледа за някого, който да му покаже пътя; но видрата и змиорките бяха отишли на много мили надолу по потока.

Той почака там и поспа, защото беше доста изморен от нощното си пътуване; а когато се събуди, потокът се беше избистрил в прекрасен кехлибарен оттенък, макар че все още водата беше твърде висока. След известно време той видя нещо, което го накара да подскочи; защото веднага разбра — това беше едно от нещата, които беше дошъл да търси.

Каква риба! Десет пъти по-голяма от най-голямата пъстърва и сто пъти по-голяма от Том, която се носеше по потока покрай него, така спокойно, както Том се беше носил надолу.

Каква риба! Блестяща като сребро от главата до опашката, тук-там с по някоя пурпурна точка; с огромен закривен нос и огромна извита устна, и огромно блестящо око, оглеждаща се около себе си гордо като крал и проучваща водата надясно и наляво, като че ли тя ѝ принадлежи. Сигурно беше съомгата, кралят на всички риби.

Том беше толкова изплашен, че копнееше да пропълзи в някоя дупка; но нямаше нужда да го прави, защото всички съомги са истински джентълмени, и като истински джентълмени, изглеждат достатъчно благородни и горди, и все пак, като истински джентълмени, никога не вредят на никого и не се карат с никого, а си гледат собствената работа и оставят грубияните сами да се оправят.

Съомгата го погледна право в лицето и после продължи нататък, без да му обръща внимание, с едно-две махвания на опашката, от които потокът отново кипна. А след няколко минути дойде още една, а после — четири или пет, и така нататък; и всички подминаха Том, като се втурваха и скачаха нагоре по водопада със силни тласъци на сребърните си опашки, като от време на време изскачаха изцяло от

водата и нагоре над някоя скала, като блясваха славно за момент на яркото слънце; а Том беше толкова възхитен, че би могъл да ги гледа цял ден.

Най-после дойде една, по-голяма от всички останали; но тя се приближи бавно, спря и погледна назад; изглеждаше много притеснена и заета. Том видя, че тя помага на една друга съомга, особено хубава, която нямаше нито едно петно върху себе си, а беше облечена в чисто сребро от носа до опашката.

— Скъпа моя — каза огромната риба на придружителката си, — ти наистина изглеждаш ужасно уморена и не трябва да се преуморяваш. Почини си зад онази скала — и тя леко я побутна с нос към скалата, където седеше Том.

Трябва да знаете, че това беше съпругата на съомгата. Защото съомгите, като другите истински джентълмени, винаги избират своята лейди и я обичат, и са ѝ верни, какъвто трябва да е всеки истински джентълмен; те не са като вулгарните главуши, таранки и щуки, които нямат никакви възвишени чувства и не се грижат за жените си.

Тогава той видя Том и го погледна много яростно за момент, като че ли щеше да го ухапе.

— Ти пък какво искаш? — попита той разярен.

— О, не ме наранявай! — изплака Том. — Само исках да ви погледам; толкова сте хубави.

— А? — възкликна съомгата, много достолепно и много вежливо. — Наистина ти дължа извинение; виждам какъв си, драго мъниче. Срещал съм едно-две създания като теб преди и ги смятам за много приятни и възпитани. Наистина, едно от тях се държа много мило с мен наскоро, и се надявам, че скоро ще съм в състояние да му се отплатя. Надявам се, че няма да ти пречим тук. Веднага щом тази дама си почине, ще продължим със своето пътуване.

Колко добре възпитана стара съомга беше той!

— Значи сте виждали създания като мен преди? — попита Том.

— Няколко пъти, драги. Наистина, едва снощи едно от тях при устието на реката дойде и предупреди мен и жена ми за някакви нови мрежи, които са се появили в потока, не мога да кажа как, от миналата зима, и ни показва пътя покрай тях, по най-очарователен и услужлив начин.

— Значи има водни дечица в морето? — извика Том и плесна с малките си ръчички. — Значи ще има с кого да си играя там? Колко прекрасно!

— Няма ли водни дечица в този поток? — попита дамата съомга.

— Не! И бях толкова самотен. Стори ми се, че видях три снощи; но те изчезнаха за миг, надолу към морето. Затова и аз тръгнах нататък; защото нямаше с кого да си играя, освен с ручейници, водни кончета и пъстърви.

— Уф — възкликна дамата, — каква долна компания!

— Скъпа моя, ако е бил в долна компания, със сигурност не е научил техните долни маниери — забеляза съомгата.

— Не, наистина, горкото мъниче; но колко тъжно е, че е живял сред хора като ручейниците, които всъщност имат шест крака — отворителни създания; на всичко отгоре и водни кончета! Те дори не стават за ядене; веднъж ги опитах — всичките са твърди и празни; а що се отнася до пъстървите, всеки знае какви са те. — При това тя сбърчи устна и изглеждаше ужасно презрителна; съпругът ѝ също сбърчи устна, докато започнаха да изглеждат горди като римляни.

— Защо толкова мразите пъстървите? — попита Том.

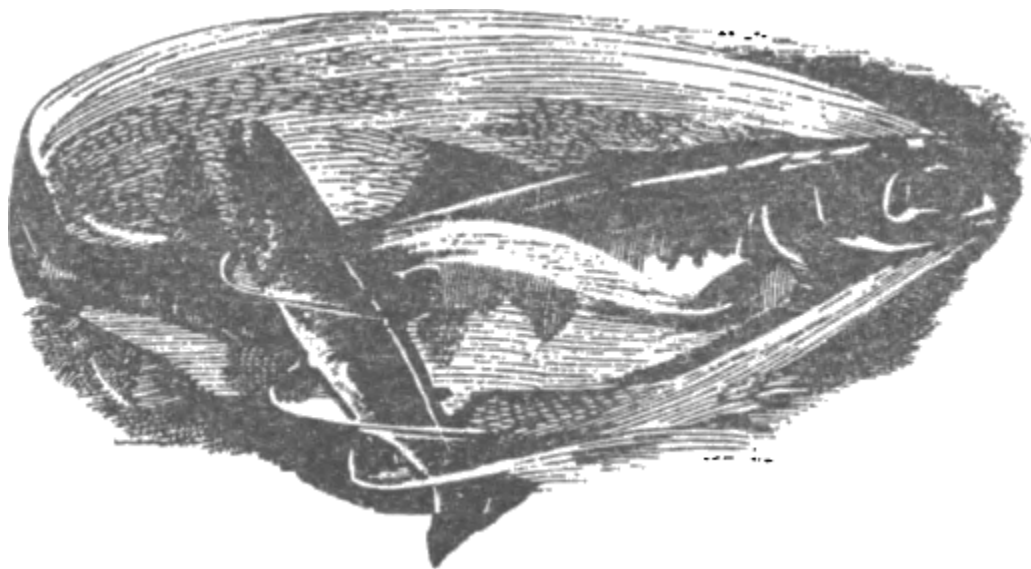
— Драги, ние дори не ги споменаваме, освен ако не се налага; защото, за съжаление, те са наши роднини, които изобщо не ни правят чест. Преди много, много години те са били точно като нас; но били толкова мързеливи, страхливи и алчни, че вместо да слизат до морето всяка година, за да видят света и да станат силни и големи, те предпочитали да останат да се мушат из малките поточета и да ядат червеи и дребни животинки. И си получили наказанието за това, защото станали грозни, кафяви, петнисти и дребни; всъщност толкова деградирали, че ядат нашите деца.

— И претендират отново да се домогват до нашето приятелство — добави дамата. — Всъщност, познавам една от тях, която се представя за дама съомга — малко, безочливо създание.

— Бих се надявал — каза джентълменът, — че има съвсем малко дами от нашата раса, които биха паднали толкова ниско, че да слушат подобно създание дори за момент. Ако видя нещо подобно, ще сметна за свой дълг да ги осъдя и двете на смърт на самото място.

Така каза старата съомга, като горд идалго със синя кръв от Испания; нещо повече, наистина би постъпила така. Защото трябва да

знаеш, че няма врагове, по-настървени един срещу друг, от онези, които са от една и съща раса; а съомгата гледа на пъстървата, както някои велики народи гледат на някои малки народи — като нещо, което твърде много прилича на тях, за да го търпят.

[1] Ярд — английска мярка за дължина, равна на 91,4 см. ↑

ЧЕТВЪРТА ГЛАВА

И съомгите продължиха, след като Том ги беше предупредил за злата стара видра. Том също продължи надолу, но бавно и внимателно, като се придържаше към брега. Той пътуваше много дни, защото до морето имаше много мили; и може би никога нямаше да намери пътя, ако феите не го водеха, без той да вижда светлите им лица или да усеща нежните им ръце.

И, докато пътуваше, му се случи много странно приключение. Беше ясна, спокойна септемврийска нощ и луната светеше толкова ярко през водата, че той не можеше да спи, макар че затваряше очи колкото можеше по-здраво. Накрая се изкачи до повърхността, седна на една малка скала и погледна нагоре към голямата жълта луна и му се стори, че и тя го гледа. Той съзерцаваше лунната светлина върху бълбукащата река, черните глави на елите, заскрежените от сребро поляни. Слушаше бухането на совата, вресченето на бекасината, лая на лисицата и смеха на видрата. Подушваше нежния парфюм на брезите и аромата на пиренов мед от кокошето тресавище далеч нагоре; и се чувстваше много щастлив, макар и да не знаеше защо. На теб, разбира се, би ти било много студено, ако седеше там в септемврийската нощ, без никакви дрехи върху мокрия си гръб; но Том беше водно дете и затова не му беше по-студено, отколкото на риба.

Изведнъж той видя прекрасна гледка. Ярка червена светлина се плъзна покрай реката и хвърли във водата един дълъг отблясък от пламък. Том, какъвто си беше любопитен, отиде да види какво е това. Преплува до брега и стигна до светлината, когато тя затрептя върху една плитчина на ръба на ниска скала.

А там, под светлината, лежаха пет или шест огромни съомги, гледаха нагоре към пламъка с големите си изпъкнали очи и махаха опашки, като че ли бяха много доволни.

Том излезе на повърхността, за да погледне тази чудесна светлина по-отблизо, и плесна с ръце.

Тогава чу някакъв глас да казва:

— Там имаше рибен пасаж.

Той не знаеше какво означават думите, но като че ли познаваше гласа, който ги произнасяше. Видя на брега две огромни двукраки създания, едно от които държеше светлината, трепкаща и разпръскваща се, а другият — дълга тояга с остър край. Разбра, че това

са хора, изплаши се и пропълзя в една дупка в скалата, от която можеше да гледа какво става.

Човекът с фенера се наведе над водата и сериозно се вгледа вътре. После каза:

— Вземи оня, огромния приятел, над петнайсет паунда е. Дръж ръката неподвижна.

Том усети, че идва някаква опасност, и копнееше да предупреди глупавата съомга, която продължаваше да се взира в светлината, като че ли беше омагьосана. Но преди да се реши, тоягата се стрелна във водата, последва ужасно пляскане и борба и Том видя как пронизаната съомга беше измъкната от реката.

А после изотзад към тези трима мъже се хвърлиха още трима мъже. Имаше викове и удари, които Том като че ли беше чувал преди; той потръпна и ги намрази, защото някак чувстваше, че те са странни, грозни, лоши и ужасни. И започна да си спомня всичко. Имаше хора; и те се биеха; дива, отчаяна, повсеместна борба, каквато Том беше виждал много пъти и преди.

Той запуши малките си уши и пожела да отплува надалеч. Беше много щастлив, че е водно дете и вече нямаше нищо общо с ужасните, мръсни хора, с противни дрехи и думи; но не посмя да се измъкне от дупката си, докато скалата се тресеше над главата му от стъпките и борбата на пазачите и браконьерите.

Изведнъж се чу страхотен плясък. Нещо блесна и изсъска във водата, и всичко утихна.

Във водата, близо до Том, бе паднал един от мъжете — онзи, който беше държал светлината в ръка. Той потъна в бързата река и течението го понесе надолу. Том чу хората да тичат покрай реката, явно го търсеха, но той се носеше неподвижно към дълбокия вир и те не можаха да го намерят.

Том изчака дълго време, докато всичко утихна. После надникна навън и видя лежащия човек. Най-сетне събра кураж и заплува към него. „Вероятно — помисли си той — водата го е приспала, както приспа мен“.

После се приближи още повече. Ставаше все по-любопитен, без да знае защо. Трябваше да отиде да го види. Щеше да отиде много тихо, разбира се; затова плуваше в кръгове около него, все по-близо и

по-близо, и тъй като той не помръдна, най-после дойде доста близо и го погледна в лицето.

Луната светеше толкова ярко, че Том различаваше всичките му черти; и докато ги гледаше, си спомни малко по малко, че това беше старият му господар, Граймс.

Том се обърна рязко и отплува, колкото можеше по-бързо.

„О, боже — помисли си той, — сега той ще се превърне във водно детенце. Какво ужасно, пакостливо дете ще бъде! И може би ще ме намери и ще ме бие отново.“

И той отново се върна малко нагоре по реката и лежа там през остатъка от нощта под един елшов корен; но на сутринта копнееше отново да слезе до големия вир и да види дали мистър Граймс вече се е превърнал във водно дете.

Той тръгна нататък много внимателно, като надничаше иззад всички скали и се криеше под всички корени. Мистър Граймс лежеше там неподвижен; не се беше превърнал във водно дете. Следобед Том отново се върна. Не можеше да си почива, докато не открие какво беше станало с мистър Граймс. Но този път мистър Граймс беше изчезнал и Том реши, че се е превърнал във водно детенце.

Можеше да бъде спокоен, горкият мистър Граймс беше отишъл на друго място. Но Том не се успокои и дълго време се страхуваше, че внезапно ще срещне Граймс в някой дълбок вир. Не можеше да знае, че феите го бяха отнесли и го бяха сложили там, където оставят всичко, паднало във водата, точно където трябва да бъде. Но знаете ли, онова, което се случи с мистър Граймс, така му подейства, че той никога вече не отиде да лови незаконно съомга. И е сигурно, че когато човек стане браконьер, единственият начин да го излекуваш, е да го оставиш под водата двадесет и четири часа.

После Том продължи надолу, защото се страхуваше да остане близо до Граймс; докато плуваше, цялата долина изглеждаше тъжна. Червените и жълти листа падаха в реката; всички мухи и бръмбари бяха изчезнали. Хладната есенна мъгла лежеше ниско над хълмовете, а понякога се разстиляше толкова дебело над реката, че той не можеше да види накъде отива. Но напипваше пътя си, като следваше течението на потока, ден след ден, покрай огромни мостове, покрай лодки и шлепове, покрай огромния град, с неговите пристани и мелници, и високи пушещи комини, и кораби, които се полюшваха на котва по

течението. От време на време се натъкваше на техните въжета и се чудеше какво е това. Надничаше навън и виждаше моряците да се излежават на борда, пушейки лулите си, и отново се гмуркаше надолу, защото ужасно се страхуваше да не го хванат хората и да не го превърнат отново в коминочистач. Той не знаеше, че феите винаги бяха близо до него, като затваряха очите на моряците, за да не го видят, и го отклоняваха от воденичните улеи и устията на каналите, и от всички противни и опасни неща. Горкото мъниче, това беше тъжно пътуване за него; и неведнъж той копнееше да се върне във Вендейл и да си играе с пъстървите на яркото лятно слънце. Но това не можеше да стане. Онова, което веднъж е било, никога не се връща отново. А хората могат да бъдат малки бебета, дори водни деца, само веднъж в живота си.

При това хората, които решават да видят света, както направи Том, откриват, че това е тъжно пътуване. Толкова по-добре за тях, ако не загубят кураж, не спрат насред път, а смело продължат напред, както направи Том. И като момче той си беше смел и решителен като малък английски булдог, който никога не се предава. Продължаваше все нататък, докато видя далеч напред червена шамандура през мъглата. И тогава откри за своя изненада, че течението се е обърнало и тече назад към сушата.

Това беше приливът, разбира се; но Том не знаеше нищо за прилива. Знаеше само, че за минута водата около него от сладка, стана солена. А после с него се случи промяна. Почувства се толкова силен, лек и свеж, като че ли във вените му течеше шампанско. Скочи, без да знае защо, три пъти над водата, на ярд височина, премятайки се през глава, както правят съомгите, когато за пръв път се докоснат до богатата солена вода, която, както ни казват някои мъдреци, е майката на всичко живо.

Той вече не се интересувахе от това, че приливът е срещу него. Червената шамандура беше пред погледа му, танцуваща в открито море и той заплува към нея. Минаваше покрай огромни пасажии от костур и барбун, скачаше и се втурваше след скаридите, но изобщо не се боеше от тях, нито пък те от него. Веднъж мина покрай един огромен, черен, блестящ тюлен, който преследваше костур. Тюленът подаде глава и рамене от водата и се взря в него. Изглеждаше точно като дебел, стар негър със сиво теме. А Том, вместо да се изплаши, каза:

— Здравейте, сър. Какво прекрасно място е морето!

Старият тюлен, вместо да го погне, погледна с меките си, сънливи очи и каза:

— Добър прилив, малки човече. Братята и сестрите си ли търсиш? Минах покрай тях, те всички си играят навън.

— О, тогава — отвърна Том, — най-сетне ще си имам другарчета в игрите. — И той продължи да плува към шамандурата, качи се върху нея (защото беше останал без дъх), поседя там и се огледа за водни деца; но наоколо нямаше такива.

Морският бриз повя свежо с прилива и разнесе мъглата; а малките вълни радостно танцуваха около шамандурата, и старата шамандура танцуваше с тях. Сенките на облаците се състезаваха над яркосиния залив; а големите вълни се хвърляха весело върху широките бели пясъци и скачаха нагоре над скалите, за да видят как изглеждат зелените поля вътре, изтърколваха се надолу и се разбиваха на пяна. Нямаха нищо против това, а се оправяха и отново скачаха нагоре. Рибарките кръжаха над Том като огромни бели водни кончета с черни глави, чайките се смееха като играещи момичета, а стридоядите, с червените си човки и крака, летяха насам-натам от бряг към бряг и подсвирваха диво. И Том гледаше и гледаше, и слушаше; и би бил много щастлив, само ако можеше да види водните деца. После, когато дойде отливът, той напусна шамандурата и заплува наоколо, като ги търсеше; но напразно. Понякога му се струваше, че чува смеха им; но това беше само смехът на вълничките. А понякога му се струваше, че ги вижда на дъното; но това бяха само бели и розови миди. Веднъж беше сигурен, че е намерил едно, защото видя две светли очи да надничат от пясъка. Затова се гмурна, започна да рови в пясъка и извика: „Не се крий! Толкова много искам да си играя с някого!“. А оттам изскочи огромен калкан с грозни, изкривени очи и уста и падна отново на пясъка, подхвърляйки бедния Том нагоре. Той седна на морското дъно и заплака със солени сълзи от силно разочарование.

Да измине целия този път, да се излага на толкова много опасности и все пак да не намери никакви водни деца! Колко тежко! Е, наистина изглеждаше тежко; но хората, дори малките бебета, не могат да имат всичко, което искат, без да почакаат, а също и да пороботят за него, малки читателю, както и ти ще откриеш някой ден.

И Том седя върху шамандурата дълги дни, цели седмици, като гледаше към морето и се чудеше дали водните деца ще се върнат; и все пак те не дойдоха.

Тогава той започна да пита всички странни създания, които излизаха от морето, дали са ги виждали; някои казаха „Да“, а други не отговаряха.

Той попита костурите и треските; но те така алчно гонеха скаридите, че не си дадоха труда да го изслушат.

После дойде цяла флотилия от пурпурни морски охлюви, които плаваха наоколо, всеки върху гъба, пълна с пяна, и Том ги попита:

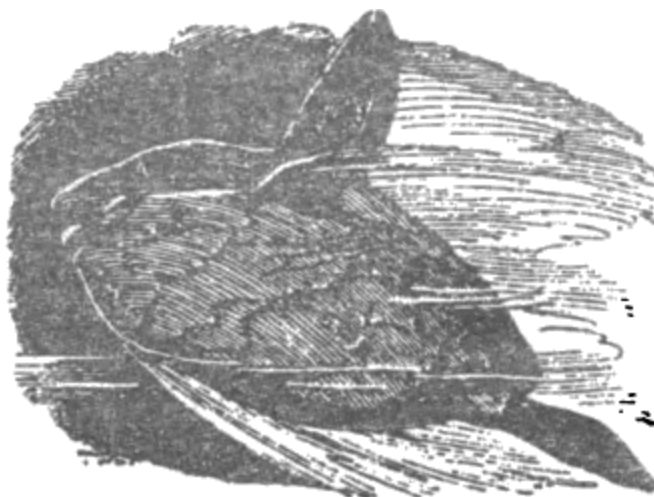
— Откъде идвате, хубави създания? И виждали ли сте водни деца?

А морските охлюви отговориха:

— Откъде идваме, не знаем; а накъде отиваме — кой може да каже? Носим се цял живот наред океана, с топлата слънчева светлина над главите си и топлия Гълфстрийм отдолу; и това ни е достатъчно.

Да; може и да сме виждали водните деца. Виждали сме много странни неща, докато плуваме.

И те се понесоха нататък, щастливите глупачета, и всички излязоха на брега върху пясъците. После дойде една огромна, мързелива риба-луна, голяма като дебело прасе, която изглеждаше срязана наполовина и притисната в преса за гладене, докато стане плоска. Но при цялото си голямо тяло и големи перки имаше съвсем малка заешка уста, не по-голяма от тази на Том, а когато Том я попита, тя отговори с тъничък, писклив, треперлив гласец:

— Сигурна съм, че не знам, загубих се. Искях да отида до Чесапийк, но се страхувам, че някак съм се объркала. О, боже! Това е, защото следвах тази приятна топла вода. Сигурна съм, че съм се загубила.

А когато Том я попита отново, тя можа само да отговори:

— Загубих се. Не ми говори, искам да помисля.

Но, както става често при хората, колкото повече се опитваше да мисли, толкова по-малко мисли й идваха. Том я гледаше как броди наоколо цял ден, докато пазачите на брега видяха голямата ѝ перка над водата, излязоха с гребни лодки, забиха харпун в нея и я извлякоха на борда. Отнесоха я горе в града, показваха я срещу едно пени на всеки желаещ и припечелиха добре от това.

После Том мина покрай стадо морски свине, които се търкаляха по пътя си — татковци, майки и малки дечица — и всички бяха гладки и блестящи, защото феите ги чистят всяка сутрин; те въздишаха толкова тихо, докато минаваха, че Том събра кураж да ги заговори. Но

те отговориха само: „Ш-ш-шт, ш-ш-шт, ш-ш-шт“, защото само това се бяха научили да казват.

А после дойде пасаж от големи акули, някои от тях бяха дълги колкото лодка, и Том се изплаши. Но те бяха много мързеливи и добродушни, а не алчни тирани като белите и сините акули или рибите чук, които ядат хора, или рибите трион, вършачите и ледените акули, които гонят горките стари китове. Те дойдоха да потъркат огромните си хълбоци в шамандурата и лежаха, припичайки се на слънцето, а тръбните им перки се подаваха от водата; и намигаха на Том, но той изобщо не успя да ги накара да проговорят. Бяха изяли толкова много херинга, че бяха оглупели. Том беше щастлив, когато една брига за въглища мина наблизо и ги прогони всичките; защото миришеха наистина ужасно и той трябваше да държи носа си колкото можеше по-здраво запушен, докато те бяха там.

А после дойде едно красиво създание, подобно на панделка от чисто сребро, с остра глава и дълги зъби, но изглеждаше много болно и тъжно. Понякога се търкулваше безпомощно на едната си страна, после се метваше настрани, блестящо като бенгалски огън, а след това отново лягаше безпомощно.

— Откъде идваш? — попита Том. — И защо си толкова болно и тъжно?

— Идвам от топлите Каролински острови с пясъчни брегове, обрамчени с борове, където големите сови скачат и пляскат като гигантски прилепи над прилива. Но тръгнах на север по вероломния топъл Гълфстрийм, докато се натъкнах на студените айсберги, които плават посред океана. Заседнах сред тях и измръзнах от ледения им дъх. Но водните деца ми помогнаха да се измъкна от тях и ме освободиха отново. Сега се оправям с всеки ден, но съм много болен и тъжен; и вероятно никога вече няма да се върна отново вкъщи, за да си играя със совете.

— О! — извика Том. — И си видял водни деца? Наблизо ли ги видя?

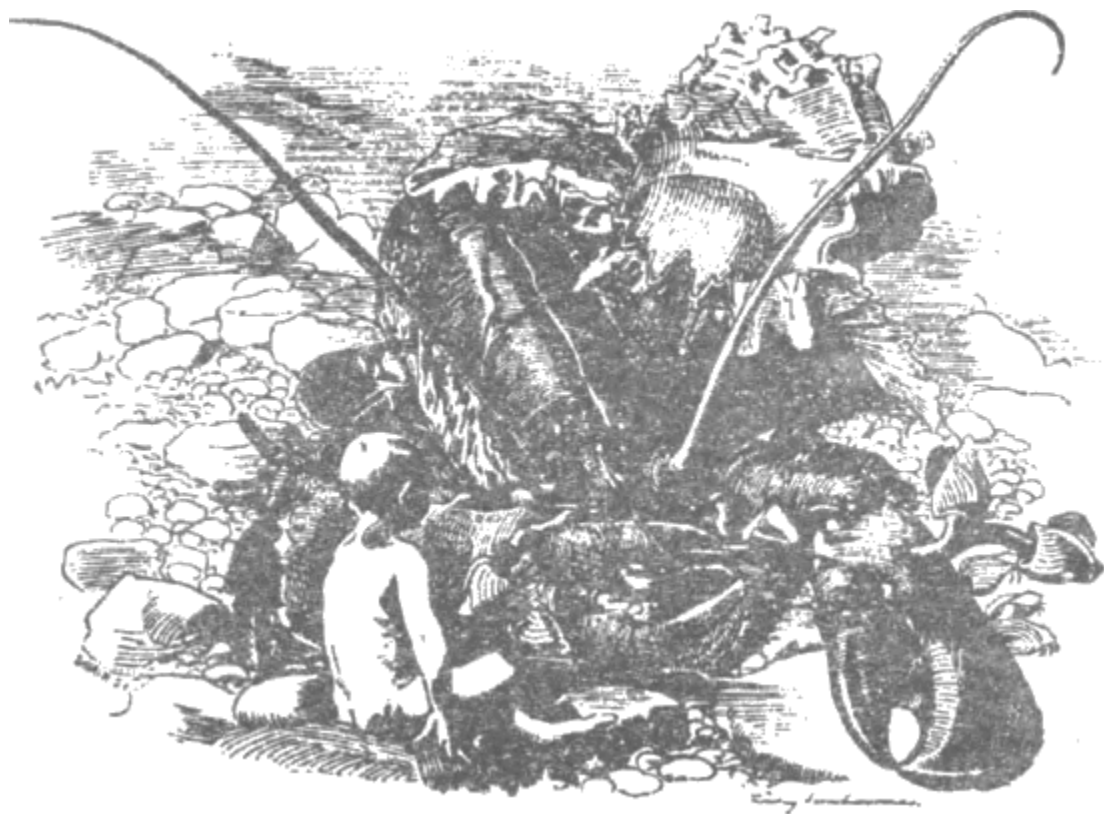
— Да. Те ми помогнаха отново снощи. За малко да ме изяде една огромна морска свиня.

Колко обезпокоително! Водните деца да са толкова близо до него, и да не може да намери нито едно.

Тогава той напусна шамандурата и заплува покрай пясъците. Седна на една подаваща се скала сред блестящите водорасли в ниския октомврийски прилив, заплака и започна да зове водните деца; но не чу никакъв глас да му отговаря.

Но един ден между скалите откри другар за игри. Това не беше водно детенце — уви! — а един омар; при това много изтъкнат омар, защото имаше живи малки рачета на челюстите си, което е голям знак за отличие сред омарите и не може да се купи с пари, както спокойната съвест или Викторианския кръст.

Том никога не беше виждал омар преди и беше силно впечатлен от този; защото той му се стори най-интересното, странно и любопитно създание, което някога беше виждал. Това не беше далеч от истината, защото всички находчиви хора, всички учени и всички фантазори в света, заедно с всички стари германски художници, не могат да изобретят, дори ако всичките им умове се кипнат заедно, нищо толкова любопитно и толкова странно като един омар.

Едната му челюст беше изпъкнала, а другата — назъбена, и Том се радваше да го гледа как държи водораслите с изпъкналата си

челюст, докато ги реже на салата с наъбената, а после ги слага в устата си. И всеки път малките рачета хвърляха своите мрежи и претърсваха водата, за да вземат своя дял от онова, което омарът вечеряше.

Но Том беше най-изненадан, когато видя как той се изстреля напред, а можеше да прави и прекрасни скокове назад. Защото, ако искаше да влезе в някоя тясна пукнатина на десет ярда разстояние, какво мислиш, че правеше? Ако беше влязъл напред с главата, разбира се, че не можеше да се обърне. Затова обръщаше опашка към нея и протягаше дългите си пипала, в които носи шестото си чувство (а никой не знае какво е това шесто чувство) покрай гърба си, за да го водят, и обръщаше очи, докато те почти изскачаха от гнездата си; после се приготвяше — готови, огън, бум! — и скачаше — пук — в дупката; после надничаше навън и трепкаше с бакенбарди, като че ли казваше: „Това ти не го можеш“.

Том го попита за водните дечица.

— Да — каза той. Бил ги виждал често. Но не мислел много за тях. Били натрапчиви малки създания, които се мотаели наоколо и помагали на рибите и мидите, които попадали в пукнатините. Е, що се отнася до него, той се срамувал да му помагат малки меки създания, които дори нямат черупки на гърбовете си. Бил живял достатъчно на света, за да се грижи сам за себе си.

Той беше доста надут, старият омар, и не беше особено учтив с Том; но ще чуете как трябваше да промени поведението си, преди всичко да свърши, както става обикновено с надутите хора. Но той беше толкова смешен, а Том — толкова самотен, че не можеше да се кара с него; те седяха в дупките в скалите и си бърбеха с часове.

Някъде по това време с Том се случи едно много странно и важно приключение — всъщност, толкова важно, че той беше много близо до откриването на водните дечица; и съм сигурен, че ти би съжалявал за това.

Надявам се, че не си забравял през цялото време за малката бяла дама. Поне тук тя се появява и изглежда като чисто, бяло, добро, малко и обичливо създание, каквото винаги си е била и винаги ще бъде. Защото това се случи в приятните кратки декемврийски дни, когато вятърът винаги духа от югозапад, докато старият Дядо Коледа идва и простира огромната бяла покривка, за да могат малките момчета и

момичета да дадат на птиците тяхната коледна вечеря от трохички — това се случи (за да продължим) през приятните декемврийски дни, когато сър Джон беше толкова зает с лов, че никой въобще не можеше и дума да измъкне от него. Той ловуваше по четири дни в седмицата и имаше много добър улов; а през другите два дни ходеше до поста на пазачите, и беше много справедлив; а когато се връщаше въобще навреме, вечеряше в пет, защото мразеше тази абсурдна нова мода да се вечеря в осем през ловния сезон, която принуждава човек да иска от лакея да донесе студено говеждо и бира, веднага щом влезе, и да си разваля апетита, а после да спи в креслото в спалнята си, целият вцепенен и преуморен, два-три часа, преди да може да вечеря като джентълмен. А ти бъди като сър Джон, малки мой човече, когато станеш господар сам на себе си; и ако искаш или да четеш усърдно, или да яздиш усърдно, придържай се към добрите стари кеймбриджки часове за закуска в осем и вечеря в пет, чрез които можеш да свършиш работа за два дни в един. Но, разбира се, ако намериш лисица в три следобед и я гониш до тъмно, като се отдалечиш на двадесет мили от дома, защо трябва да чакаш за вечеря, докато можеш да я получиш, както са правили по-добри мъже от теб. Само забележи, че ако ти можеш да вървиш гладен, конят ти не може; затова му дай топла овесена каша и бира и го заведи нежно въобще, като помниш, че добрите коне не растат по плетовите като боровинките.

Стана така, че сър Джон, като беше ловувал цял ден и вечерял в пет, заспиваше всяка вечер и хъркаше толкова ужасно, че всички прозорци в Хартоувър трепереха, а саждите падаха от комините. Поради това милейди, като не беше в състояние да измъкне повече думи от него, отколкото песни от мъртъв славей, реши да замине и да го остави заедно с доктора и капитан Суингър да хъркат в хор всяка вечер за собствено удоволствие. Затова отпътува за морското крайбрежие заедно с децата, за да постави себе си и тях под мекото въздействие на йодните пари.

Но къде отиде тя, никой не трябва да знае, защото младите дами може да започнат да си въобразяват, че там има водни дечица, и да започнат да ги гонят и ловят (между другото, така би се покачила и цената на квартирите) и да ги държат в аквариуми, както дамите в Помпей (ако може да се вярва на запазените фрески) държали купидони в клетки.

Така се случи, че на самия бряг и над самите скали, където Том седеше със своя приятел омара, отиде да се разхожда един ден малката бяла дама, самата Ели, а с нея — един наистина много мъдър човек — професор Птхмлнспртс.

Майка му беше датчанка и затова беше роден в Кюрасао (разбира се, ти си си учил по география и знаеш защо); а баща му беше поляк, и поради това беше възпитан в Петропавловское (разбира се, че си си учил по съвременна политика и знаеш защо); но при все това беше толкова истински англичанин, колкото неговите добри съседи само могат да си мечтаят. А името му, както казах, беше професор Птхмлнспртс, което е много древно и благородно полско име.

Той беше много велик натуралист и главен професор по некробионеопалеонтохидрохтонантропопитекология в новия университет, който беше основал кралят на Канибалските острови; и като член на Обществото за аклиматизация беше дошъл тук, за да

събира всички противни същества, които можеше да открие по крайбрежието на Англия, и да ги пусне на свобода около Канибалските острови, защото там нямаха достатъчно противни същества, за да ядат отпадъците, които те изхвърлят.

Но той беше много мил, любезен, добродушен стар джентълмен и много обичаше децата. Той беше срещнал сър Джон в Скарбъро, или във Флийтууд, или на някое друго място (ако теб не те интересува къде, никой друг не се интересува); беше се запознал с него и много се беше привързал към малката Ели. Е, сър Джон не знаеше нищо за морските птички, а и не се интересуваше, стига продавачът на риба да му изпраща хубава риба за вечеря; милейди не знаеше повече от него, но смяташе за уместно децата да знаят нещо.

И така, той и Ели се разхождаха по скалите и професорът ѝ показваше едно от всеки десет хиляди прекрасни и любопитни неща, които можеха да се видят там. Но малката Ели изобщо не беше доволна от тях. Тя предпочиташе да си играе с живи деца, или поне с кукли, за които можеше да си представя, че са живи; и най-сетне тя каза честно:

— Не ме интересуват всички тези създания, защото те не могат да си играят или да си говорят с мен. Но ако във водата имаше дечица, както е имало някога, и аз можех да ги видя, много би ми харесало.

— Деца във водата ли, странно малко патенце? — учуди се професорът.

— Да — отвърна Ели. — Знам, че някога е имало водни дечица, също и русалки, и русалчовци. Виждала съм ги всички на една картина вкъщи, където е нарисувана една прекрасна дама, която плава в каляска, теглена от делфини, а около нея летят дечица, плуват и играят русалки, а русалчовците свирят на тропети, направени от раковини. Казва се „Триумфът на Галатея“, а отзад на картината има горяща планина. Тя виси на едно огромно стълбище и я гледам още от малка.

Сънувала съм я около сто пъти. Толкова е красива, че трябва да е истинска.

Но професорът нямаше и най-малко намерение да приеме, че нещо е истина, само защото хората го смятат за красиво. Професорът всъщност отиде по-далеч и заяви, че никой не бива да вярва, че нещо е истина, освен онова, което може да види, чуе, вкуси или пипне.

Той всъщност поддържаше много странни теории за твърде много неща. Веднъж прочете в Британската асоциация в Мелбърн, Австралия, един доклад, който уверяваше всеки, че няма, никога не е имало и не може да има никакви разумни или полумразумни същества освен хората, никъде, никога и по никакъв начин; че нимфите, сатирите, фавните, инуите, джуджетата, тролите, елфите, гномите, феите, брауните, русалките, уилите, коболдите, лепрекониите, клуриконите, баншите, блуждаещите огньове, фолетите, лутините, маготите, таласъмните, афритите, маридите, джиновете, караконджулите, перисите, дяволите, ангелите, архангелите, лудетините, вампирите и още по-лоши неща, не са нищо друго, освен просто вятър и мъгла. И той трябваше да става много рано сутрин, за да докаже това, и да изяде закуска си нощем; но той поне го правеше за свое собствено удоволствие.

От всичко това можете да се досетите, че професорът ни най-малко не бе съгласен с мнението на Ели. Затова той ѝ представи сбито резюме на прочутия си доклад пред Британската асоциация, във форма, приспособена за младия ум и отново доказа, че няма водни дечица.

Е, предполагам, че малката Ели е била едно глупаво момиченце; защото, вместо да се убеди от аргументите на професор Птхмлнспртс, тя просто отново зададе същия въпрос.

— Но защо няма водни дечица?

Точно в този момент професорът стъпи на ръба на една много остра мида и нарани плачевно един от мазолите си, затова отговори твърде остро:

— Щото нема.

Което дори не беше казано на добър английски, скъпи читателю; защото професорът трябваше да произнесе — „Защото няма“, или „Понеже такива няма“, или „Няма такива“; или „Защото те не съществуват“.

И той бръкна с мрежата си така яростно под водораслите, че случайно хвана бедничкия малък Том.

Той усети, че мрежата е много тежка, и я вдигна бързо заедно с Том, оплетен сред бримките.

— За Бога! — извика той. — Какъв голям розов холотуриан; има и ръце.

И го извади.

— Всъщност има и очи! — извика той. — О, трябва да е цефалород! Това е направо изключително!

— Не, не съм! — извика Том, колкото можеше по-силно, защото не обичаше да го обиждат.

— Това е водно детенце! — извика Ели. Разбира се, че беше точно така.

— На баба ти хвърчилото, драга! — възрази професорът и рязко се обърна на другата страна.

Нямаше смисъл да се отрича. Това беше водно детенце; а той само преди миг беше казал, че такива няма. Какво трябваше да направи?

Би му харесало, разбира се, да си занесе Том вкъщи с кофа. Нямаше да го спиртоса. Разбира се, че не. Щеше да го остави жив и да го отглежда (защото беше много добър стар джентълмен), да напише книга за него, да му даде две дълги имена, от които първото да казва малко за Том, а второто да бъде изцяло посветено на професора; нещо като Хидротекнон Птхмлнспртсианум, или някакво друго подобно дълго име. В днешно време учените са принудени да наричат всичко с дълги имена, защото вече са изразходвали всички кратки. Но какво биха му казали всички учени хора след доклада от Мелбърн? И какво щеше да си помисли Ели след онова, което тъкмо ѝ беше обяснил?

Ако професорът беше казал на Ели: „Да, мила, това е водно детенце и то е чудно създание. То показва колко малко знам за чудесата на природата, въпреки четиридесетте години честен труд. Тъкмо ти казвах, че не може да има такива създания; и изведнъж едно от тях се появи, за да обърка моята самонадеяност и да ми покаже какво може да създаде природата и какво е създала, отвъд всичко, което бедната човешка фантазия може да си представи. Затова нека благодарим на Създателя, Вдъхновителя и Господаря на природата за всички Негови чудесни и славни творения и да се опитаме да научим нещо за това

човече“... Мисля, че ако професорът беше казал това, малката Ели би му повярвала по-твърдо и би го уважавала по-дълбоко, и би го обичала повече, отколкото когато и да било преди. Но той беше решил друго. Поколеба се за момент. Копнееше да задържи Том, и все пак наполовина желаете никога да не го е хващал; и най-сетне, доста му се искаше да се отърве от него. Затова се обърна и побутна Том с пръст, тъй като нямаше какво по-добро да направи, и каза безгрижно:

— Мило мое момиченце, трябва да си сънувала водни дечица снощи. Все за тях говориш.

А Том беше изпаднал в най-ужасен страх през цялото време. Стоеше колкото можеше по-тихо, въпреки че го нарекоха холотуриан и цефалород, защото в малката му глава беше твърдо заседнал фактът, че го улови човек, облечен с дрехи, той също можеше да го облече в дрехи и отново да го направи мръсен черен коминочистач. Но когато професорът го побутна, това беше повече, отколкото можеше да понесе. Мятащ се между страх и ярост, той се хвърли да се отбранява яростно като мишка, притисната в ъгъла, и ухапа пръста на професора до кръв.

— О! А! Я! — извика той; и щастлив, че има извинение да се освободи от Том, го пусна върху водораслите, при което той се гмурна във водата и изчезна за миг.

— Но това беше водно детенце и аз го чух да говори! — извика Ели. — Ах, отиде си! — И тя скочи от скалата, за да се опита да хване Том, преди той да се изплъзне в морето.

Твърде късно! И което беше по-лошо, като скочи долу, тя се подхлъзна, падна от височина шест фута на главата си върху една остра скала и остана да лежи неподвижно.

Професорът я вдигна, опита се да я свести, викаше я, плачеше над нея, защото много я обичаше; но тя изобщо не дойде в съзнание. Затова той я вдигна в прегръдките си, занесе я при гувернантката ѝ и всички се прибраха вкъщи. Сложиха малката Ели в леглото, където тя лежеше съвсем неподвижно; само от време на време се събуждаше и викаше водното детенце, но никой не знаеше какво има предвид, а професорът не каза нищо, защото се срамуваше.

След една седмица, в една лунна нощ, феите влетяха през прозореца и ѝ донесоха такъв хубав чифт криле, че тя не можа да се сдържи, сложи си ги и отлетя с тях през прозореца, над земята, над морето и през облаците, и никой не чу и не видя нищо за нея много дълго време.

А една ужасна стара фея откри професора и понеже той не беше доволен от нещата, както си бяха, тя изпълни главата му с неща, които не са, за да види дали те ще му харесат повече. Понеже той не повярва

в едно водно детенце, когато го видя, тя го накара да повярва в лоши неща от водните дечица — в еднорози, огнени патици, мантикори, базилиски, амфибии, грифони, феникси, птици рок, орки, кучеглави хора, триглави кучета, гериони с три тела и други приятни създания, които според хората никога не са съществували, и които хората се надяват, че никога няма да съществуват. Тези създания толкова го разстроиха, ужасиха, натъжиха, объркаха и вцепениха, че докторите казаха, че се е побъркал.

Всички доктори в страната бяха повикани, за да направят доклад по неговия случай; и, разбира се, те всички напълно си противоречаха: иначе какъв смисъл има да бъдеш човек на науката? Но най-сетне мнозинството се съгласи с един доклад на истински медицински език — половината лош латински, а другата половина — лош гръцки, а останалото би могло да бъде английски, само ако се бяха научили да пишат на него. Ето началото му:

„Субанхипапосуперналните анастомози на перитомичния диаселурит в енцефало-дигиталния регион на определения индивид, за чийто симптоматичен феномен имахме меланхоличната чест (вследствие на прелуминарна диагностична инспекция) да направим инспекториална диагноза, като представим интересклузивно квадрилатерална и антимолиална диатеза, позната като сините фоликули на Бъмпстерхаузен, ние продължихме...”

Но какво са продължили, милейди изобщо не разбира; защото беше толкова изплашена от дългите думи, че избяга и се заключи в спалнята си.

— Това беше доста шокиращо! Какво мислят, че му има? — попита тя старата медицинска сестра.

— Че умът му се е съсухрил, може би от неверие и езичество — заяви тя.

— Тогава защо не го кажат така?

И небето, и морето, и скалите, и долините върнаха ехото: „Защо наистина?“. Но докторите изобщо не ги чува.

Затова тя накара сър Джон да пише до „Таймс“ да заповяда на канцлера на хазната да въведе данък върху дългите думи:

Лек данък върху думи над три срички, които са необходимо зло, като плъховете; но също като тях трябва да бъдат ограничавани старателно.

Тежък данък върху думи над четири срички, като хетеродоксия, бифуркация, спиритуализъм, фалшификация и тъй нататък.

А за думи над пет срички (за които се надявам, че никой няма да пожелае да види никакви примери) — тотално забранителен данък.

Канцлерът на хазната, като учен и човек със здрав разум се противопостави твърде силно, под предлог, че в една свободна страна никой не е принуден нито да разбира себе си, нито да позволява на другите да го разбират. Затова законът отпадна при първо четене.

Сега докторите вече бяха в стихията си. Те продължиха да работят сериозно и даваха на бедния професор разни хапове и лекарства, предписвани от древните и модерни лекари. Но нищо не помагало, защото той пищял и плачел по цял ден за водно детенце. А после започнал да пише книга, точно противоположна на всичките му стари мнения. В нея доказвал, че луната е направена от синьо сирене и че петната по нея (които понякога може да видите доста ясно през телескоп) не са нищо друго освен купчини малки бебета, които гъмжат там с милиони, готови да слязат на нашия свят, когато децата поискат малко братче или сестриче.

Едно е сигурно: че когато добрият стар доктор написа книгата, той се почувства значително по-добре. Противното наводнение в мозъка му спадна и се изясни до хубав кафяв цвят, като онзи, в който рибите обичат да плуват. И в тази мътна вода той хвана две-три риби (което е изключително добър улов за мозъчните реки), анатомизира ги внимателно и никога не спомена какво е открил, освен на малките деца. Оттогава стана по-тъжен и по-мъдър, което е нещо много хубаво, скъпи малък читателю, дори ако трябва да платиш висока цена за тази благословия.

ПЕТА ГЛАВА

А какво стана с малкия Том?

Той се изплъзна от скалите във водата, както вече казах. Но не можеше да спре да мисли за малката Ели. Не си спомняше коя е, но знаеше, че е малко момиче, въпреки че беше сто пъти по-голяма от него. Това не е изненадващо: размерът няма нищо общо със сходството. Една малка тревичка може да бъде първи братовчед на огромно дърво, а едно малко котенце знае, че лъвицата също е коте, въпреки че е двадесет пъти по-голяма от него. И така, Том знаеше, че Ели е малко момиче, и копнееше да може да си поиграе с нея; но много скоро трябваше да помисли за нещо друго. Ето разказа за онова, което му се случи, както беше публикуван на другата сутрин във „Водоустойчив вестник“, върху най-добрата мокрена хартия, печатан специално за великата фея, мисис Датиправяткаквотоправиш, която чете новините много внимателно всяка сутрин, особено полицейските случаи, както много скоро ще научиш.

Той минаваше покрай скалите в три клафтера^[1] вода и гледаше как треската лови стриди, а зеленушките отгризват малки рачета, миди и други такива от скалите, когато видя една кръгла клетка от зелени върбови пръчки; а в нея, изключително засрамен от себе си, седеше неговият приятел — омарът и въртеше рога вместо палци.

— Какво, да не би да си бил непослушен и да са те заключили? — попита Том.

Омарът се почувства малко обиден от подобно предположение, но беше твърде потиснат духовно, за да спори; затова само каза:

— Не мога да изляза.

— А защо си влязъл?

— Заради онова ужасно парче риба. — Беше си помислил, че изглежда и мирише много хубаво, когато беше навън, и така си беше — за един омар; но сега твърдеше, че то е виновно, защото беше ядосан на себе си.

— Откъде влезе?

— През онази кръгла дупка отгоре.

— Тогава защо не излезеш през нея?

— Защото не мога. — И омарът завъртя рога по-яростно от всякога, но беше принуден да си признае: — Скачах нагоре, надолу, назад и настрани поне четири хиляди пъти и не мога да изляза: винаги стигам по-надолу и не мога да намеря дупката.

Том погледна капана, и тъй като беше по-умен от омара, видя доста ясно какво става, както ще видиш и ти, ако погледнеш капан за омари.

— Спри за малко — каза Том. — Обърни опашка нагоре към мен, аз ще те изтегля. Така няма да заседнеш в шиповете.

Но омарът беше толкова глупав и тромав, че не можеше да улучи дупката.

Том се протегна, успя да го хване; и тогава, както трябваше да се очаква, тромавият омар го издърпа вътре надолу с главата.

— А сега де! Хубава работа! — възкликна Том. — Хайде сега счупи с големите си щипки онези шипове и двамата ще се измъкнем лесно.

— О, боже, изобщо не се бях сетил — възкликна омарът. — И то при целия житейски опит, който имам!

Нали разбираш, опитът не помага кой знае колко, освен ако човек, или омар, има достатъчно ум, за да се възползва от него.

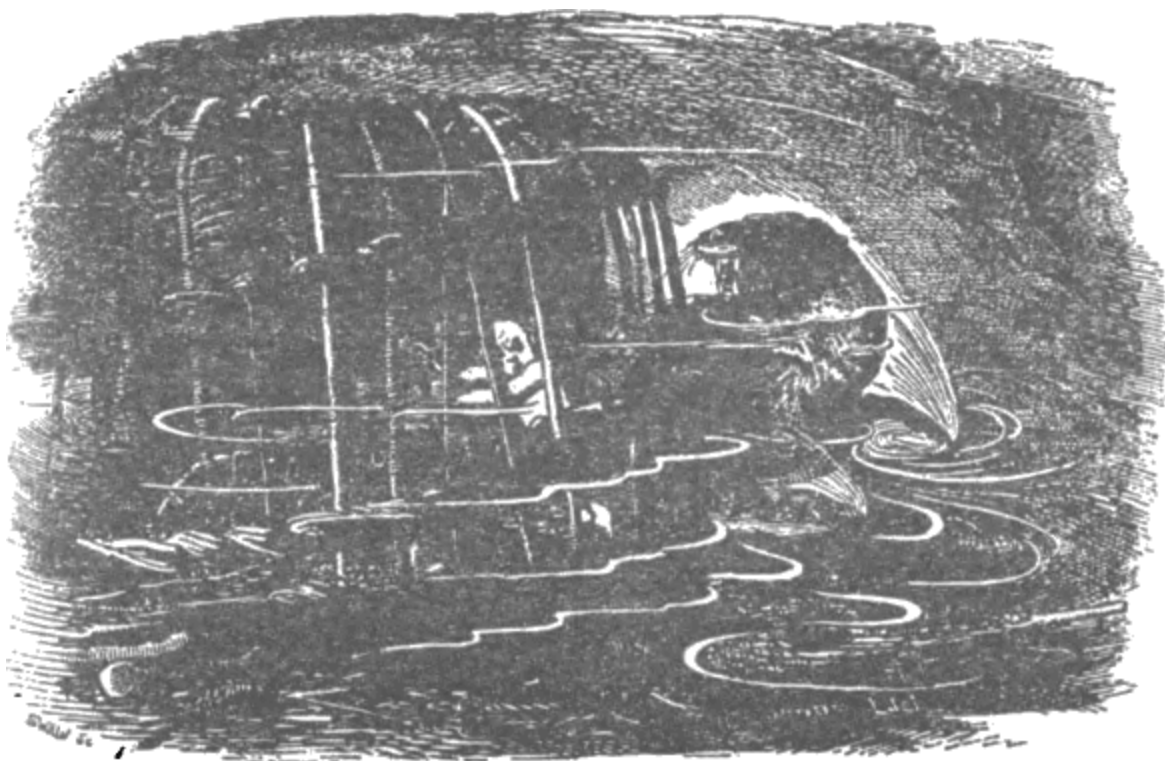
Но едва бяха махнали половината шипове, когато видяха огромен тъмен облак над себе си: и, я гледай! — беше видрата.

Как само се ухили, когато видя Том!

— Ето те, малък нещастен натрапнико, хванах ли те! Ще ти дам да се разбереш за това, че каза на съомгата къде съм! — И тя пропъзля над клетката, за да го хване.

Том ужасно се изплаши; но се изплаши още повече, когато тя намери дупката отгоре и се вмъкна през нея, изблешила очи и оголила зъби. Но едва главата ѝ влезе вътре, и храбрият мистър Омар я хвана за носа, без да пуска.

И ето ги тримата в клетката да се търкалят един през друг — доста тесничко стана. Омарът дърпаше видрата, видрата дърпаше омара, и двамата притискаха и тъпчеха горкия Том, докато остана без дъх. Не знам какво щеше да му се случи, ако най-сетне не беше успял да се шмугне през дупката.

Беше доста щастлив, когато се измъкна; но не би могъл да изостави приятеля си, който го беше спасил. Когато видя опашката му да стърчи нагоре, той я хвана и я дръпна с всички сили.

Но омарът не пускаше.

— Идвай — каза му Том. — Не виждаш ли, че е мъртва?

И такава си беше — съвсем удавена и мъртва.

Това беше краят на злата видра.

Но омарът не пускаше.

— Идвай, глупав стар досаднико — извика Том, — или рибарят ще те хване! — Това беше истина, защото Том усети как някой отгоре се опитва да изтегли клетката.

Но омарът не пускаше.

Том видя рибаря да го тегли към лодката и помисли, че това е краят му. Но когато мистър Омар видя рибаря, той така яростно и мощно се преметна, че се измъкна от ръката му и от клетката и цопна в морето. Но се прости с назъбената си щипка, защото в глупавата му глава изобщо не се мярна мисълта да се пусне в крайна сметка. Това беше доста абсурдно; но трябва да знаете, че омарът беше ирландски омар и се беше излюпил близо до остров Макгий при устието на Белфасткия залив.

Том попита омара защо не се е пуснал. Той каза много решително, че това е въпрос на чест сред омарите. И си е точно така,

както кметът на Плимут открил веднъж за своя сметка — преди осемстотин или деветстотин години, разбира се; защото, ако се беше случило наскоро, би било твърде лично да го споменаваме.

Един ден кметът бил толкова уморен да седи на твърд стол, с великолепна хермелинова наметка, със златна верига около врата си и да изслушва един полицаи след друг, че решил да иде за раци.

И отишъл той на Мяучещия камък и затърсил раци. А когато открил една пукнатина в скалите, така се развълнувал, че вместо да пъхне там куката, пъхнал ръката си. Мистър Рак си бил вкъщи; хванал го за пръста и не пускал.

— Ох! — възкликнал кметът и задърпал толкова силно, колкото посмял; но колкото повече дърпал, толкова по-силно се вкопчвал ракът, докато накрая бил принуден да кротува.

После се опитал да пъхне вътре куката с другата си ръка; но дупката била твърде тясна.

После отново дръпнал, но не могъл да понесе болката.

После завикал и заревал за помощ, но наблизо нямало никой, освен войниците на вълнолома.

После започнал малко да пребледнява, защото приливът се издигал, а ракът не пускал.

После съвсем пребелял, защото приливът стигнал до коленете му, а ракът не пускал.

После се замислил дали да не отреже пръста си; но му трябвали две неща, с които да го направи — смелост и нож; а нямал ни едното.

После доста прежълтял, защото приливът стигал до кръста му, а ракът не пускал.

После премислил всички лоши неща, които някога е правил: всичкия пясък, който е слагал в захарта, и трънковите листа в чая, и водата в петмеза, и солта в тютюна (защото брат му бил пивовар, а човек трябва да помага на роднините си).

После съвсем посинял, защото приливът стигал до гърдите му, а ракът не пускал.

После, без съмнение, горчиво се разкажал за всички горепосочени лоши неща, които някога е правил, и обещал да поправи живота си, както много хора правят, когато смятат, че не им е останал живот за поправяне.

А после изведнъж обърнал очи нагоре като патица в буря; защото водата стигала до брадичката му, а ракът не пускал.

Тогава дошъл един военен кораб иззад Мяучещия камък и видял главата му да стърчи от водата. Един казал, че това е буренце бренди, друг — че е кокосов орех, друг — че е откъснала се шамандура, друг — че е черен гмурец, и искал да стреля по него, което не би било приятно за кмета; но точно тогава такъв вик дошъл откъм една голяма дупка в средата, че юнкерите се досетили какво е и се отправили към него, колкото можели по-бързо. И така, матросите някак си измъкнали рака, освободили кмета и го завели на брега в мостовата кула. Той вече никога не отишъл да лови раци; да се надяваме, че вече не слагал сол в тютюна, дори за да продава бирата на брат си.

Това е историята на кмета на Плимут, която има две предимства — първо, че е твърде истинска; и второ, че няма (а хората твърдят, че трябва да има) никаква поука; както която и да било част от тази книга, защото това е приказка — нали разбираш.

А с Том се случи нещо прекрасно, защото преди да минат и пет минути, след като се раздели с омара, срещна едно водно детенце.

Истинско, живо водно детенце, седнало на белия пясък и много заето с една малка скаличка. Когато видя Том, то погледна нагоре за

миг, а после извика:

— О, ти не си един от нас. Ти си ново детенце! О, колко радостно!

И изтича при Том. Том изтича при него; прегърнаха се и се целунаха, без да знаят защо. Но не искаха никакви въведения там, под водата.

Най-сетне Том каза:

— О, къде бяхте през цялото време? Толкова дълго ви търсих, толкова бях самотен.

— Тук сме от дълги дни. Около скалите има стотици от нас. Как така не си ни видял, не си ни чул да пеем и да лудуваме всяка вечер, преди да се приберем у дома?

Том отново погледна детенцето и каза:

— О, това е чудесно! Виждал съм такива като вас много пъти, но ви мислех за миди или морски животни. Никога не съм ви вземал за водни дечица като мен самия.

Е, не беше ли много странно? Всъщност, толкова странно, че ти без съмнение ще искаш да знаеш как се е случило и защо Том не можа да намери водно детенце, преди да извади омара от капана. Ако прочетеш тази приказка девет пъти от край до край и помислиш сам, ще разбереш защо. Не е хубаво на малките момченца да се казва всичко и никога да не ги оставят да използват собствения си ум. Тогава те не биха научили повече, отколкото правят в прочутото заведение на доктор Дулцимер за по-мързеливите членове на аристократичната младеж, където учителите учат уроците, а момчетата ги слушат — което спестява доста грижи.

— А сега — каза детенцето, — ела да ми помогнеш, или няма да свърша, преди да дойдат братята и сестрите ми, а е време да си вървим вкъщи.

— С какво да ти помогна?

— С тази нещастна, хубава малка скаличка; един огромен, тронав камък се изтъркаля през последната буря, удари я по главата и откъсна всички цветя. Сега отново трябва да я засея с водорасли, корали и анемонии и ще я превърна в най-хубавата малка скална градинка на целия бряг.

И те се заеха със скаличката; засяха я, загладиха пясъка около нея и много се забавляваха, докато приливът започна да се обръща.

Тогава Том чу всички други дечица да идват, да се смеят, да пеят, да викат и да лудуват; шумът, който вдигаха, беше точно като звука на малките вълнички. И той разбра, че през цялото време е чувал и виждал водните дечица, само че не ги е познал, защото очите и ушите му не са били отворени.

Те дойдоха с дузини и дузини; някои бяха по-големи от Том, а други — по-малки; всички бяха облечени в най-прекрасни малки ризки за къпане. Щом разбраха, че той е ново детенце, започнаха да го прегръщат и целуват, а после го сложиха в средата и затанцуваха около него по пясъка; никога не е имало някой по-щастлив от бедния мъничък Том.

— А сега — извикаха изведнъж всички, — трябва да си вървим у дома, трябва да си вървим у дома, или приливът ще ни остави на сухо. Засяхме всички откъснати водорасли, сложихме в ред всички скални басейнчета, подредихме отново всички миди по пясъка и никой няма да види къде е вилняла грозната буря миналата седмица.

Това е причината скалните басейнчета винаги да са толкова хубави и чисти; защото водните дечица идват към брега след всяка буря, за да ги почистят, да ги срещат и отново да ги приведат в ред.

Само когато хората са небрежни и мръсни и оставят каналите да изтичат в морето, вместо да събират боклуците на сметищата като разумни същества, или хвърлят глави от херинга и мъртви малки акули или други отпадъци във водата, или по някакъв друг начин замърсяват чистия бряг — там водните дечица не ходят, понякога стотици години (защото не могат да понасят миризливи и противни неща). Оставят анемониите и раците да почистят всичко, докато доброто прибрано море покрие цялата мръсотия и я превърне в мека кал и чист пясък, където водните дечица могат да поставят живи сърцевидни миди, морски краставици и златни гребени и да направят отново хубава жива градина, след като човешката мръсотия е почистена. И това, предполагам, е причината, че няма водни дечица в никой воден басейн, който някога съм виждал.

А къде е домът на водните дечица? На вълшебния остров на Свети Брендан.

Чувал ли си някога за благословения Свети Брендан, как проповядвал пред дивите ирландци на дивото, диво крайбрежие на Кери, той и петима други отшелници, докато се изморили и копнеели

за почивка? Защото дивите ирландци не ги слушали, не идвали на изповед и на служба, а предпочитали да варят незаконна ракия, да танцуват своите танци, да се удрят един друг по главите с тояги, да се стрелят иззад торфени насипи, да си крадат добитъка и да си горят къщите един на друг, докато Свети Брендан и неговите приятели се уморили от тях, защото те никога нямало да се научат да бъдат мирни християни.

И така, Свети Брендан отишъл до върха на стария Дънмор, погледнал над прилива, ревящ около Бласкетите, на края на целия свят, и нататък в океана, и въздъхнал: „О, ако имах криле като гълъб!“. И надалеч, зад залязващото слънце, видял синьо призрачно море и златни призрачни острови и казал: „Това са островите на блажените“. После той и неговите приятели се качили в една лодка, отплавали на запад и никой вече не чул за тях. Но хората, които не го слушали, се превърнали в горили, и до ден-днешен са си горили.

А когато Свети Брендан и отшелниците стигнали до този възшебен остров, те го открили обрасъл с кедри и пълен с красиви птици. Той седнал под кедрите и започнал да проповядва пред всички птици във въздуха. Те толкова харесали проповедите му, че казали на рибите в морето; те дошли и Свети Брендан проповядвал и на тях. А рибите казали на водните дечица, които живеят в пещерите под острова. Те идвали със стотици всяка неделя и Свети Брендан имал доста хубаво малко неделно училище. Той учил водните дечица стотици години, докато очите му се замъглили и вече не виждал, а брадата му станала толкова дълга, че не смеел да върви, за да не се спъне в нея и да падне. Накрая той и петте отшелници заспали дълбоко под сянката на кедрите, където спят и до ден-днешен. Но феите се заели с водните дечица и сами продължили да ги учат.

Някои казват, че Свети Брендан ще се събуди и отново ще учи дечицата. А други мислят, че той ще продължи да спи, за добро или за лошо, докато дойде краят на света. Но в спокойни, ясни летни вечери, когато слънцето потъва в морето, сред златни облачни носове и облачни острови, шлюзове и заливи от лазурно небе, моряците си въобразяват, че виждат далеч на запад възшебния остров на Свети Брендан.

Но независимо дали можете го виждат или не, островът на Свети Брендан някога наистина е бил там: велика земя далеч в океана, която

постепенно потъвала сред вълните. Старият Платон я наричал Атлантида и разказвал странни приказки за мъдреците, които живеели там, и за войните, които водели в стари времена. А от този остров дошли странни цветя, които все още са спомен от тази земя: корнуелският пирен, корнуелското ленивче, нежните Венерини коси, потайничето, което покрива Керийските планини, малките розови цветчета от Девън и големите сини цветя от Ирландия, пиренът от Конемара, мъхестата папрат от Турския водопад и много други странни растения. Всички те са вълшебни знаци, останали за мъдреците и добрите деца от острова на Свети Брендан.

Когато Том стигна там, откри, че целият остров стои на колони, а корените му са пълни с пещери. Имаше колони от черен базалт; колони от зелени и пурпурни серпентини; колони, обрамчени с червен, бял и жълт пясъчник; сини и бели пещери; всички със завеси и драперии от водорасли — лилави и пурпурни, зелени и кафяви, и застлани с мек бял пясък, на който водните дечица спят всяка нощ. За да поддържат мястото чисто и свежо, раците събираха всички боклуци от пода; а скалите бяха покрити с десет хиляди морски анемонии, корали и мадрепори, които чистеха водата по цял ден и я поддържаха хубава и бистра. Но те не бяха черни и мръсни като горките коминочистачи и метачи. Не; феите са по-разумни и са ги облекли в най-прекрасни цветове и форми, така че изглеждат като огромни лехи с весели цветя.

А вместо пазачи и полицаи, които да не пускат отвратителните създания през нощта, имаше хиляди и хиляди водни змии. Прекрасни създания бяха те. Всички бяха наречени с имената на нерейдите, морските феи, които се грижеха за тях: Юнис и Полиной, Хилодос и Псамате и останалите мили хубавелки, които плуват около своята кралица Амфирида и нейната карета от бисерна мида. Те бяха облечени в зелено, черно и пурпурно кадифе и бяха съставени от пръстени. Ако някое отвратително създание се появеше, те се нахвърляха върху него с такава жестокост, че трябваше да бяга, за да се спаси, или да бъде убит.

Там имаше водни дечица с хиляди — повече, отколкото Том, или дори ти, можеше да преброиш. Всички малки деца, за които добрите феи се грижат, защото жестоките им майки и бащи не го правят; всички, които са невежи и възпитани като езичници, и всички, постигнати от тъжна съдба поради злоупотреба, невежество или

пренебрежение; всички малки деца, които са оставени да спят прекалено много или са им давали джин, докато са били малки, оставяли са ги да пият от горещи чайници или да паднат в огъня; всички малки деца по улиците, дворовете и полусрутените хижи, които умират от треска, холера, морбили, скарлатина и отвратителни болести, с които никой не бива да има нищо общо; и всички малки деца, убити от жестоки господари и лоши войници: всички те бяха там, освен, разбира се, младенците на Витлеем, които били избити от злия цар Ирод; защото те били отнесени направо в рая много отдавна, както всеки знае, и ги наричаме Светите невинни.

Но ми се иска Том да се беше отказал от немирствата и номерата си, да беше престанал да измъчва глупави животни — сега, когато вече имаше много другарчета в игрите, които да го забавляват. Вместо това, трябва да кажа със съжаление, той непрекъснато тормозеше създанията — всички освен водните змии, защото те не търпяха никакви глупости. Той гъделичкаше мадрепорите, за да ги накара да се затворят; плашеше раците, за да ги накара да се скрият в пясъка и да надничат към него с крайчетата на очите си; слагаше камъни в устата на анемониите, за да ги накара да повярват, че вечерята им идва.

Другите деца го предупреждаваха и му казваха:

— Внимавай какво правиш. Мисис Датиправяткаквотоправиш ще дойде скоро.

Но Том изобщо не им обърна внимание, тъй като беше замаян от добро настроение и добър късмет, докато в една ранна петъчна сутрин мисис Датиправяткаквотоправиш наистина дойде.

Тя беше огромна дама. Когато децата я видяха, всички застанаха изправени в редица, пригладиха ризките си и сложиха ръцете си отзад, като че ли щеше да ги изпитва инспектор.

Тя носеше черно боне, черен шал и изобщо нямаше кринолин. Беше с чифт големи зелени очила и имаше голям закривен нос — толкова закривен, че гърбицата му се издигаше доста над веждите ѝ; а под мишница носеше голяма брезова тояга. Наистина, толкова беше грозна, че Том се изкуши да ѝ прави гримаси, но не го направи, защото изобщо не му хареса видът на брезовата тояга под мишницата ѝ.

Тя огледа децата едно по едно и изглеждаше много доволна от тях, въпреки че не им зададе нито един въпрос за това как се държат. После започна да им дава всякакви хубави морски неща — морски

торти, морски ябълки, морски портокали, морски дражета, морски карамели. А на най-добрите от всички даде морски сладоледи, направени от сметаната на морски крави, които никога не се топят под водата.

Малкият Том гледаше как раздават всички тези хубави неща, докато устата му се изпълни със слюнка, а очите му се окръглиха като на сова. Надяваше се, че най-после ще дойде и неговият ред; така и стана. Защото дамата го повика, хванала нещо между пръстите му, и го пусна в устата му; и — гледай ти! — това беше отвратително, студено, твърдо камъче.

— Ти си много жестока жена — извика той и се разхленчи.

— А ти си много жестоко момче, което слага камъчета в устата на морските анемонии, за да ги глътнат и да си помислят, че са хванали добра вечеря! Каквото си направил на тях, трябва аз да направя на теб.

— Кой ти каза какво съм правил?

— Самият ти — точно в този момент.

Том изобщо не беше отварял уста; затова беше доста стреснат.

— Да; всички ми казват точно какви лоши неща са правили, и то без сами да го знаят. Затова няма смисъл да се опитваш да криеш нещо от мен. Сега си върви и бъди добро момче; няма да слагам повече камъчета в устата ти, ако и ти повече не правиш така.

— Не знаех, че е вредно — оправда се Том.

— Сега вече знаеш. Хората постоянно ми повтарят това, но аз им казвам: ако не знаеш, че огънят изгаря, това не е причина той да не те изгори; и ако не знаеш, че мръсотията развъжда треска, това не е причина треската да не те убие. Омарът не знаеше, че е вредно да влиза в капана за омари; но той така или иначе се хвана.

„О, боже — помисли си Том, — тя знае всичко!“ И наистина беше така.

И така, ако не знаеш, че нещо е лошо, това не е причина да не бъдеш наказан за него; макар и не толкова, малки мой читателю (в края на краищата, дамата изглеждаше много мила), както ако беше знаел.

— Е, доста сте твърда към нещастните хора — отбеляза Том.

— Не, изобщо не съм. Аз съм най-добрата приятелка, която си имал през целия си живот. Но ще ти кажа: не мога да не наказвам

хората, когато вършат лоши неща. На мен не ми харесва повече, отколкото на тях; често ми е много, много мъчно за тях, горкичките; но не мога да не го правя. И да се опитвах да не го правя, пак щях да ги наказвам. Защото аз съм машина, отвътре съм пълна с колела и пружини и съм много внимателно навита, така че не мога да спра.

— Отдавна ли са те навили? — попита Том. Защото си помисли малкият умник: „Някой ден пружината ѝ ще се развие, или може да забравят да я навият, както старият Граймс забравяше да си навие часовника, когато се прибираще от кръчмата; тогава ще съм в безопасност“.

— Навита съм веднъж завинаги — толкова отдавна, че съвсем съм забравила.

— О, боже — възкликна Том, — сигурно си направена много отдавна!

— Никога не съм била правена, детето ми, и ще съществувам винаги; защото съм стара като Вечността, и млада като Времето.

И на лицето на дамата се появи много любопитно изражение — много тържествено, много тъжно и все пак много, много мило. Тя погледна нагоре и в далечината, като че ли се взираше през морето и през небето към нещо много, много далечно. Тогава на лицето ѝ се появи кротка, нежна, търпелива, изпълнена с надежда усмивка, че Том си помисли за момент: тя изобщо не била грозна. И наистина тя беше подобна на много хора, чиито лица нямат нито една хубава черта, и все пак са прекрасни за гледане и веднага привличат сърцата на малките деца към себе си.

Том ѝ се усмихна — тя изглеждаше толкова приятна в този момент. Странната фея също се усмихна и каза:

— Да. Допреди малко ме мислеше за много грозна, нали?

Том наведе глава и силно се изчерви около ушите.

— Аз наистина съм много грозна. Аз съм най-грозната фея на света; и така трябва да бъде, докато хората започнат да се държат както трябва. Тогава ще стана хубава като сестра си, която е най-прекрасната фея на света; тя се казва Правикаквототиправят. Тя започва, където свършвам аз, а аз започвам, където свършва тя. Онези, които не я слушат, трябва да слушат мен, както ще видиш. Сега тичайте всички, освен Том. Той може да остане и да види какво ще правя. Това ще бъде

много хубаво начално предупреждение за него, преди да тръгне на училище.

— Е, Том — продължи феята, — всеки петък слизам тук и викам всички, които са злоупотребили с малки деца, и се отнасям с тях така, както те са се отнасяли с децата.

При това Том се уплаши и пропълзя под един камък. Това много разсърди двата рака, които живееха там, и изплаши тяхната приятелка — рибата масленица, която запляска истерично с перки; но той не се и помръдна.

Първо феята повика всички лекари, които така измъчват малките деца (повечето от тях бяха стари, защото младите са по-добре обучени — всички, освен няколко военни хирурзи, които все още си въобразяват, че едно бебе отвътре е същото като един шотландски гренадир), и ги подреди в редица. Те изглеждаха много печални, защото знаеха какво следва.

Тя първо им извади по един зъб; след това ги натъпка с каломел, разхлабителни, соли, сена, очистително и сироп; те правеха ужасни гримаси. Тогава им даде силно средство за повръщане, направено от горчица и вода, но никакви легени. После започна отначало. Така прекара цялата сутрин.

После повика цяла рота глупави дами, които пристягат кръстовете и краката на децата си. Завърза ги със стегнати въжета, така че да се задъхват и да им е лошо. Носовете им почервенияха, ръцете и краката им натежаха. После притисна горките им крака в най-ужасно тесните ботуши и ги накара всички да танцуват, което те правеха изключително тромаво. После ги попита как им харесва. Щом отговориха, че никак, ги пусна, защото го бяха вършили само заради глупавата мода, защото си въобразяваха, че е за доброто на децата им, че кръстчетата като на оса и краката като на прасе могат да са хубави, или нормални, или от някаква полза за когото и да било.

После повика всички небрежни лелки от детските градини, набоде ги целите с карфици и започна да ги разхожда наоколо в детски колички, здраво стегнати през коремите, а главите и ръцете им — увиснали отстрани, докато им прилоша, оглупяха и замалко да получат слънчев удар; но тъй като бяха под водата, можеха да получат воден удар; което, уверявам те, е почти също толкова лошо. И да знаеш — когато чуеш бучене на дъното на морето, моряците ще ти кажат, че

това е мъртво възмущение; но сега знаеш какво е. Това е старата дама, която разхожда лелките в детски колички.

Като свърши всичко това, тя беше толкова уморена, че трябваше да отиде на обяд.

След обяда отново се зае за работа и повика всички жестоки учители — цели полкове и бригади от тях. Щом ги видя, ужасно се намръщи и се зае сериозно за работа, като че ли беше дошъл най-добрият момент от деня. Повече от половината от тях бяха отворителни, мръсни, раздърпани, мърляви, миризливи стари монаси, които, понеже не се осмелявали да ударят човек със собствения им ръст, са се забавлявали да бият малки деца, както можете да видите на портрета на стария папа Григорий (въпреки че е бил добър и правдив човек, когато се е занимавал с неща, които разбира), да учи децата да пеят „фа-фа-ма-фа“ с бич от девет върви под стола си. Но тъй като те никога не са имали собствени деца, са си въобразили (както някои все още правят), че са единствените хора в света, които умеят да се оправят с деца. Те първо внесли в Англия, в старите англосаксонски времена, модата да се отнасят с момчетата и момичетата по-зле, отколкото човек се отнася с кучетата и конете. Но мисис Дати правят каквото правят ги е хванала отдавна и многократно им е давала да опитат от собствените си пръчки; което сигурно им е било от голяма полза.

Тя ги удряше по бузите, биеше ги по главите с линии, пердашеше ги през ръцете с бастуни, казваше им, че лъжат, че са такива или онакива. Колкото по-достойно се опитваха да се държат те и да отстояват честта си, толкова повече тя викаше, че не е вярно и че само лъжат. Накрая ги наби всичките доста здраво с голямата си брезова тояга и им наложи наказание да научат до следващия петък триста хиляди стиха на еврейски наизуст. При това всички започнаха да плачат и да вият, така че дъхът им се издигна през морето като мехурчета в газирана вода. Това е една от причините за мехурчетата в морето. Има и други; но тази пряко засяга малките момченца. Дотогава тя вече беше толкова уморена, че беше доволна да спре; наистина беше свършила много добра работа този ден.

Всъщност Том хареса старата дама; но не можеше да не я смята за малко злобна. Горката стара мисис Дати правят каквото правят! Предстоеше ѝ много тежка работа. По-добре да се беше родила

перачка и да стоеше над коритото по цял ден; само че, нали разбираш — хората не могат винаги да избират собствената си професия.

Но Том копнееше да ѝ зададе един въпрос; и в края на краищата, когато и да го погледнеше, тя изобщо не изглеждаше строга; от време на време на лицето ѝ се появяваше странна усмивка и тя се подсмиваше по един начин, който даде кураж на Том и най-сетне той каза:

— Моля, госпожо, мога ли да ви задам един въпрос?

— Разбира се, милото ми мъниче.

— Защо не доведете всички лоши господари тук, за да им дадете да се разберат? Предприемачите, които бият момчетата в каменовъглените мини; ковачите, които подреждат в редица чираците си, удрят ги поред по носовете и ги бият с чукове през пръстите; и майсторите коминочистачи като моя господар Граймс? Видях го да пада във водата преди доста време; затова очаквах, че ще е тук. Със сигурност беше твърде лош с мен.

Тогава старата дама придоби толкова суров вид, че Том се изплаши и съжали, че е проявил такава дързост. Но тя не се сърдеше на него. Отговори само:

— Занимавам се с тях през цялата седмица. Те са на едно съвсем различно място от това, защото знаят, че вършат зло.

Тя говореше много тихо. Но имаше нещо в гласа ѝ, което накара Том да потръпне от глава до пети, като че ли беше попаднал сред стадо парливи медузи.

— Но тези хора — продължи тя, — не са знаели, че вършат нещо лошо; само са били глупави и нетърпеливи. Затова само ги наказвам, докато станат търпеливи и се научат да използват здравия си ум като разумни същества. А що се отнася до коминочистачите, момчетата миньори и чираците ковачи, сестра ми е възложила на добри хора да спрат всичко това, и аз съм ѝ много задължена. Само ако тя можеше да спре злоупотребите на жестоките господари с горките деца, бих станала красива поне хиляда години по-рано. А сега бъди добро момче и прави това, което би искал да правят с теб, което те не са направили. После, щом сестра ми — мадам Правикаквотоискашдатиправят, дойде в неделя, вероятно ще те забележи и ще те научи как трябва да се държиш. Тя разбира от това повече от мен. — И си отиде.

Том беше много щастлив да чуе, че няма вероятност да срещне Граймс отново, въпреки че малко му беше мъчно за него, като се има предвид, че понякога му беше давал остатъка от бирата си; но реши да бъде много добро момче цяла събота, и успя. Не изплаши нито един рак, не гъделичкаше живи корали, нито слагаше камъни в устите на морските анемонии, за да ги излъже, че са си хванали вечеря. А когато дойде неделя сутрин, дойде и мадам Правикаквотоискашдатиправят. При това всички деца затанцуваха и запляскаха с ръце. Том също танцуваше с всички сили.

А що се отнася до хубавата дама, не мога да ви кажа какъв цвят бяха косите или очите ѝ, нито пък Том; защото, щом някой я погледне, може да си помисли само, че тя има най-сладкото, мило, нежно, забавно, весело лице, което някога е виждал или искал да види. Но Том видя, че тя е много висока жена, висока като сестра си; но вместо да е чепата и кокалеста, кльощава и ръбеста като нея, тя беше най-хубавото, нежно, дебело, гладко, пухкаво, гушкаво, сладко създание, което някога е гледало деца. Тя разбираше от деца, защото имаше много собствени — цели редици и батальони от тях, и има и до ден-дневен. Най-голямата ѝ радост беше, щом има свободен момент, да си играе с дечицата, при което се проявяваше като разумна жена; защото децата са най-добрата компания и най-приятните другарчета за игри. И затова, когато децата я видяха, естествено всички се хванаха за нея и я задърпаха, докато най-сетне тя седна на един камък; те се покатериха в скута ѝ, увиснаха на врата ѝ и я хванаха за ръцете. После всички сложиха палци в устите си и започнаха да се галят и да мъркат, както правят толкова много котенца — това и трябваше да правят. А онези, за които нямаше място, седяха на пясъка и прегръщаха краката ѝ — защото никой не носи обувки във водата, освен ужасните стари къпещи се жени, които се страхуват водните дечица да не убодат кокалестите им крака. Том стоеше и ги гледаше, защото не можеше да разбере за какво е всичко това.

— А ти кое си, мило мъниче? — попита тя.

— О, това е новото детенце! — извикаха всички, като извадиха палци от устите си. — То никога не е имало майка. — И сложиха отново палци в устите си, тъй като не искаха да си губят времето.

— Тогава аз ще му бъда майка и то ще получи най-хубавото място. Хайде, дръпнете се всички веднага.

И тя вдигна две огромни купчини дечица — деветстотин под едната мишница и хиляда и триста под другата — и ги хвърли надясно и наляво във водата. Но те нямаха нищо против и дори не извадиха палци от устите си, а се върнаха, като се клатушкаха и се извиваха, както правят поповите лъжички, докато вече нищо не се виждаше от нея — беше покрита от главата до петите с гъмжащи малки дечица.

Но тя взе Том в прегръдките си, целуна го и му заговори тихо и нежно неща, които никога не беше чувал в живота си. Том я гледаше в очите, докато заспа дълбоко от чиста обич.

А когато се събуди, тя разказваше приказка на децата. Каква приказка им разказваше? Разказваше им една приказка, която започва на всяка Коледа и все пак изобщо никога не свършва. Докато продължаваше да разказва, децата извадиха палци от устите си и заслушаха доста сериозно, но без изобщо да са тъжни, защото тя не им казваше нищо тъжно. Том също слушаше и изобщо не се умори да слуша. Слуша толкова дълго, че отново заспа дълбоко. Когато се събуди, дамата още го галеше.

— Не си отивай — каза малкият Том. — Толкова е хубаво. Никога никой не ме е прегръщал.

— Не си отивай — казаха всички деца. — Още не си ни изпяла песен.

— Е, имам време само за една. Каква да бъде?

— За изгубената кукла! За изгубената кукла! — извикаха всички дечица в хор.

И странната фея запя:

Аз имах си кукла прекрасна —
най-прекрасната кукла в света!
Със бузи червени, засмени
и къдрава буйна коса.
Но своята кукла загубих
на двора тъй както играх
и плаках със дни, и я търсих със дни,
ала не намерих я, ах!

Аз своята кукла намерих —
на двора, тъй както играх.
Но колко се бе променила —
горката, едвам я познах!
Боята ѝ паднала беше
и нямаше дясна ръка,

*косата на пирги висеше,
но за мене си беше, си беше
най-прекрасната кукла в света!*

Каква глупава песен, че да я пее фея!

И какви глупави водни дечица, които толкова ѝ се радваха!

— Сега — каза феята на Том, — ще бъдеш ли добро момче заради мен? Нали няма да измъчваш повече морските животни, докато се върна?

— А ти ще ме прегръщаш ли отново? — попита бедничкият малък Том.

— Разбира се, малкото ми патенце. Бих искала да те взема с мен и да те прегръщам из целия път, само че не трябва. — И тя си отиде.

Том наистина се опита да бъде добро момче и не измъчваше никакви морски животни никога, докато беше жив; а те уверявам, че той все още е жив.

О, колко добри трябва да бъдат малките момченца, които имат добри пухкави майки, които да ги прегръщат и да им разказват приказки; и колко трябва да се страхуват да не станат палави и да предизвикат сълзи в хубавите очи на майките си!

[1] Клафтер — мярка за дължина, равна на 1,82 м. ↑

ШЕСТА ГЛАВА

Тук стигам до най-тъжната част от цялата ми приказка. Знам, че някои хора само ще й се смеят и ще казват, че вдигам много шум за нищо. Но познавам един човек, който няма да се смее. Това беше един офицер с чифт сиви мустаци, дълги като твоята ръка, който веднъж каза в компания, че две от най-сърцераздирателните гледки на света, които го трогвали почти до сълзи, са дете над счупена играчка и дете, които краде сладкиши.

Компанията не му се изсмия; мустациите му бяха твърде дълги и твърде сиви за това. Но след като си беше тръгнал, го нарекоха сантиментален и така нататък — всички освен една мила стара дама квакерка с душа, бяла като шапчицата й, която, разбира се, не беше пристрастна като цяло към войниците. Тя каза много тихо, като квакерка:

— Приятели, дойде ми на ум, че това е истински смел мъж.

Ти може да си мислиш, че Том беше доста добър, тъй като имаше всичко, което можеше да поиска или да си пожелае, но всъщност ще сгрешиш. Да си удобно настанен е много хубаво нещо, но то не прави хората добри. Всъщност, понякога ги прави палави, както направи хората в Америка, които надебеляха и започнаха да ритат като прехранени, малко работили коне. И много ми е тъжно да кажа, че това се случи с малкия Том. Защото той толкова обикна морските бонбони и морските захарни пръчки, че глупавата му малка главичка спря да мисли за всичко друго. Той винаги копнееше за още и се чудеше кога странната дама ще дойде отново; какво ще му даде, колко и дали ще му даде повече, отколкото на другите. По цял ден мислеше само за захарни пръчки и не сънуваше нищо друго нощем. И какво стана после?

После той започна да дебне дамата, за да види къде държи сладкишите. Започна да се крие, да се промъква и да я следи, да се преструва, че гледа на другата страна или че върви след някого, докато

откри, че тя ги държи в едно красиво сандъче от перлена мида, далеч в една дълбока скална пукнатина.

Той копнееше да отиде при сандъчето и все пак се страхуваше. После отново копнееше и се страхуваше по-малко. Най-сетне, след продължително премисляне, той толкова силно закопня за сладкиши, че вече изобщо не се страхуваше. Една нощ, когато всички други деца спяха, а той не можеше да заспи, защото мислеше за захарни пръчки, пропълзя сред скалите, стигна до сандъчето и — гледай ти! — то се отвори.

Но щом видя всички хубави сладкиши вътре, вместо да се зарадва, той доста се изплаши и поиска да не беше идвал. Реши само да ги докосне и го направи; после реши само да опита един сладкиш, и го направи; после — само да изяде два, после три, и така нататък. После се ужаси да не би тя да дойде и да го хване и започна да ги лапа толкова бързо, че не усещаше вкуса им и не изпитваше никакво удоволствие от тях. После му прилоша и му се искаше да си вземе само още един; после — още един; и така нататък, докато ги изяде всичките.

А през цялото време, близо зад него, стоеше мисис Датиправяткаквотоправиш.

Някои хора може да кажат: Но защо не е държала долапа заключен? Е, аз знам. Може да изглежда много странно, но тя никога не си заключва долапа; всеки може да дойде да опита нещо, и съответно да си плати. Много странно, но е така; и съм сигурен, че тя знае най-добре какво прави. Вероятно иска хората да си държат пръстите далеч от огъня, след като веднъж ги изгорят.

Тя свали очилата си, защото не искаше да види твърде много; и в жалостта си така повдигна вежди, че те се скриха в косата ѝ. Очите ѝ толкова се разшириха, че можеха да поемат всички мъки на света, и се изпълниха с огромни сълзи, както много често ставаше.

Но тя каза само:

— О, горкото малко мъниче! Ти си точно като всички останали.

Но го каза на себе си и Том нито я чу, нито я видя. Изобщо обаче не трябва да я смяташ за сантиментална. Ако го направиш и решиш, че тя ще те остави да минеш безнаказано — теб, мен или което и да било човешко същество, когато грешим, тогава ще разбереш, че много грешиш.

Но какво направи странната фея, когато видя, че всичките ѝ захарни пръчици са изядени?

Хвърли се върху Том, хвана го за врата, държеше го, удряше го, тупаше го, ръгаше го, бодеше го, блъскаше го, разтърсваше го, шамаросваше го, слагаше го в ъгъла, за да размисли, и така нататък?

Ни най-малко. Може да я гледаш по цял ден, ако знаеш къде да я намериш. Но никога няма да я видиш да прави това. Защото, ако го беше направила, знаеше добре, че Том би се борил, ритал, хапал и казал лоши думи, и би се превърнал отново в палав малък езичник коминочистач.

Дали тя го разпита, притисна, стресна, заплаши или го накара да си признае? Ни най-малко. Както казах, можеш да я видиш доста често по време на работа, ако знаеш къде да я търсиш; и никога няма да я видиш да прави така. Защото, ако го беше направила, би го изкушила да лъже в страха си, а това би било дори по-лошо за него, отколкото ако беше станал отново езичник коминочистач.

Не. Тя оставя това за разтревожени родители и учители (някои ги наричат мързеливи), които, вместо правилно да отсъдят за децата, ги принуждават чрез уплаха да признават собствената си вина — което е толкова жестоко и нечестно, че никой съдия не се осмелява да го направи и с най-лошия крадец или убиец, феята знаеше, че пътят на боя, принудата, страха и разпитите не е пътят, по който детето трябва да върви; дори не е пътят, по който един жребец трябва да върви, ако искаш да го обзидиш и да го направиш кротък, покорен кон.

Затова тя просто не каза нищо по въпроса, дори когато Том дойде на другия ден с останалите за сладкиши. Той ужасно се страхуваше да дойде; но още повече се страхуваше да стои настрана, за да не го заподозре някой. Беше страхотно уплашен също, че няма да има никакви сладкиши — както можеше да се очаква, след като ги беше изял всичките — и след като феята щеше да търси онзи, който ги е взел. Но, гледай ти! — тя отново извади толкова сладкиши, както винаги, което изуми Том и го изплаши още повече.

А когато феята го погледна право в лицето, той се разтрепери от глава до пети. Обаче тя му даде неговия дял, както и на останалите, и той си помисли, че сигурно не го е разкрила.

Но щом сложи сладкишите в уста, вкусът им му се стори ужасен. Така му прилоша, че трябваше да се махне колкото може по-бързо.

През цялата следваща седмица беше ужасно болен, много мрачен и нещастен.

После той отново получи дела си. Феята отново го погледна право в лицето, но по-тъжно, отколкото някога го беше гледала. Той не можеше да понася сладкишите; но отново ги взе насила.

А когато дойде мисис Правикаквотоискашдати правят, той искаше да го прегърне, както останалите; но тя каза много сериозно:

— Бих искала да те прегърна, но не мога — толкова си бодлив.

Том се погледна в огледалото: наистина беше целият покрит с бодли.

Кое то беше съвсем естествено; защото трябва да знаеш и да вярваш, че душите на хората правят телата им, точно както охлювът прави черупката си (не се шегувам, малки мой читателю; говоря

сериозно, тържествено сериозно). И затова, когато цялата душа на Том стана бодлива от неговото непослушание, тялото му не можеше също да не се покрие с бодли. Затова никой не искаше да го прегърне, да си играе с него или дори да го погледне.

Какво можеше да направи Том, освен да се махне, да се скрие в някой ъгъл и да плаче? Защото никой не искаше да си играе с него и той знаеше много добре защо.

Беше толкова нещастен през цялата тази седмица, че когато грозната фея дойде и го погледна още веднъж право в лицето, по-сериозно и тъжно от всякога, той вече не издържа и хвърли сладкишите, като каза:

— Не, не искам. Вече не мога да ги понасям. — И после избухна в плач, горкото мъниче, и дума по дума разказа всичко на мисис Датиправяткаквотоправиш, както се беше случило.

Той беше ужасно изплашен, когато ѝ разказа, защото очакваше да го накаже много строго. Но вместо това тя само го вдигна и го целуна, което не беше особено приятно, защото брадичката ѝ наистина беше много остра. Но Том беше толкова самотен, че за него грубата целувка беше по-хубава от никаква.

— Ще ти простя, малко човече — каза тя. — Винаги прощавам на всеки в момента, в който ми каже истината по своя воля.

— Значи ще махнеш всички тези ужасни бодли?

— Това е съвсем друг въпрос. Ти си си ги сложил сам и само ти можеш да ги махнеш.

— Но как да го направя? — разплака се отново Том.

— Е, мисля, че е време да тръгнеш на училище. Ще ти намеря учителка, която ще те научи как да се освободиш от бодлите си. — И тя се отдалечи.

Том се изплаши при мисълта за учителка, защото реши, че тя сигурно ще дойде с брезова тояга или бастун. После обаче се утеши, че тя може да е нещо като старицата във Вендейл — а тя ни най-малко не беше страшна. Когато феята я доведе, учителката се оказа най-прекрасното малко момиченце, което някога беше виждал, с руси къдрици като златен облак и бяла рокличка като сребърен облак.

— Ето го — каза ѝ феята. — Трябва да го научиш да бъде добър, независимо дали ти харесва, или не.

— Знам — отвърна момиченцето; но като че ли не ѝ харесваше особено, защото сложи пръст в уста и погледна Том изпод вежди. Том също сложи пръст в уста и я погледна изпод вежди, защото ужасно се срамуваше от себе си.

Момиченцето като че ли не знаеше как да започне. Може би изобщо нямаше да започне, ако горкичкият Том не беше избухнал в плач и не я беше помолил да го научи да бъде добър и да му помогне да се освободи от бодлите си. При това сърцето ѝ така се смекчи, че започна да го учи така добре, както никое дете на света не е било обучавано.

Тя преподаваше на Том всеки ден. Само в неделя винаги си отиваше вкъщи и добрата фея заемаше мястото ѝ. Не след много седмици на учение бодлите на Том съвсем изчезнаха, а кожата му отново стана гладка и чиста.

— О, боже! — възкликна малкото момиченце. — Чак сега те познах. Ти си същият онзи малък коминочистач, който влезе в моята спалня.

— О, боже! — възкликна и Том. — И аз вече те познах. Ти си същата онази малка дама, която видях в леглото ѝ. — Той се хвърли към нея с желанието да я прегърне и целуне. Но не го направи, понеже си спомни, че е родена лейди. Затова само заподскача около нея, докато съвсем се умори.

После започнаха да си разказват един на друг своите истории — как той беше попаднал във водата, а тя беше паднала от скалата; как той беше плувал надолу към морето, а тя беше излетяла от прозореца; как това, как онова, докато всичко беше изговорено. Тогава и двамата започнаха отново и не може да се каже кой говореше по-бързо.

След този разговор Том и Ели се заеха с уроците и толкова им хареса, че продължиха цели седем години.

Може би си мислиш, че Том беше доволен и щастлив през всичките тези седем години; но истината е, че не беше. Винаги си мислеше за едно и също, и то беше: къде отива малката Ели, когато се прибира вкъщи в неделя.

На едно много красиво място, отговаряше тя.

Но какво беше това красиво място и къде беше то?

О, това тя просто не можеше да каже. Странно, но е вярно, че никой не може да каже. Онези, които са били често там или са стигали

близо до него, могат да кажат най-малко за него. Има много хора, които твърдят, че познават Другия-край-на-никъде (където Том отиде после). Но тъй като те са далеч от Другия-край-на-никъде, на деветстотин деветдесет и девет милиона мили^[1], онова, което казват, не ни засяга.

Но милите, нежните, обичливите, мъдрите, добрите, самопожертвователните хора, които наистина отиват там, никога не могат да ти кажат нищо, освен че това е най-прекрасното място на света. Ако продължиш да ги питаш, стават сериозни и мълчат от страх да не им се присмеят. И са съвсем прави.

Затова малката Ели можеше само да каже, че това място е много хубаво. И, разбира се, това само правеше малкия Том още по-нетърпелив да отиде там.

— Мис Ели — каза той най-сетне, — трябва да знам защо не мога да дойда с теб, когато си отиваш вкъщи в неделя, или няма да имам мира, а няма да оставя и теб на мира.

— Трябва да питаш феите за това.

И така, щом феята мисис Датиправяткаквотоправиш дойде следващия път, Том я попита.

— Малките момченца, които стават само за игри с морските животни, не могат да отидат там — отвърна тя. — Онези, които стигат до Другия-край-на-никъде, трябва първо да отидат там, където не им харесва, да правят, каквото не им харесва, и да помогнат на някого, когото не харесват.

— А Ели правила ли е това?

— Питай нея.

Ели се изчерви и отвърна:

— Да, Том. Отначало не ми хареса, щом дойдох тук. Бях толкова по-щастлива у дома. И се страхувах отначало от теб, Том, защото..., защото...

— Защото бях целият само бодли? Но сега вече не съм бодлив, нали, мис Ели?

— Не — отговори Ели. — Сега много те харесвам. Харесва ми и да бъда тук.

— А вероятно — каза феята, — ще се научиш да ходиш там, където не ти харесва, и да помагаш на хора, които не харесваш, както направи Ели.

Но Том сложи пръст в уста и наведе глава, тъй като изобщо не мислеше така.

Когато дойде мисис Правикаквотоискашдатиправят, Том я попита същото. Защото с малката си главичка мислеше, че тя не е строга като сестра си и вероятно би била по-снизходителна към него.

О, Том, Том, глупав приятелю! И все пак няма защо да те виня, след като толкова много възрастни хора си въобразяват същите неща.

Но когато се опитат да ги осъществят, получават точно същия отговор, какъвто получи Том. Защото, когато попита втората фея, тя му каза точно същото като първата, и то със съвсем същите думи.

Том беше много нещастен от това. Когато Ели си отиде у дома в неделя, той хлипаше и плачеше цял ден и не слушаше приказките на феята за добри деца, макар че те бяха по-хубави от всякога. Всъщност, колкото повече чуваше от тях, толкова по-малко му харесваше да слуша. Защото те всички бяха за деца, които правеха неща, които не им харесват, грижеха се за другите хора и работеха, за да хранят малките си братчета и сестричета, вместо само да си играят. А когато тя започна да разказва приказка за едно свято дете в стари времена, което било убито от езичниците, защото не почитало идолите, Том не можа да понесе повече, избяга и се скри сред скалите.

Когато Ели се върна, той се държеше плахо с нея, защото си въобрази, че тя го гледа отвисоко и го смята за страхливец. А после доста ѝ се разсърди, защото тя стоеше по-високо от него и правеше неща, които той не можеше. Горката Ели беше много изненадана и натъжена. Накрая Том избухна в плач, но не можеше да ѝ каже точно за какво си мисли.

И през цялото време го гризеше любопитство. Искаше да разбере къде ходи Ели. Затова започна да не се интересува от другарчетата си в игрите, от морския замък и от всичко друго. Но вероятно това направи нещата още по-лесни за него, защото толкова се разочарова от всичко около себе си, че не искаше да остане там и не го интересуваеше къде ще отиде.

— Е — каза той накрая, — толкова съм нещастен тук, че искам да си тръгна. Само ако можеше да дойдеш с мен...

— Ах! — възкликна Ели. — Искане ми се да можах. Но феята каза, че ти трябва да отидеш сам, ако изобщо ще ходиш там. А сега не побутвай този нещастен рак, Том, или феята ще трябва да те накаже.

Том едва не отвърна: „И да го направи, не ме интересува“, но се спря навреме.

— Знам какво иска да направя — отвърна той, като хлипаше скръбно. — Искан да тръгна след онзи ужасен стар Граймс. Не го харесвам, това е сигурно. А ако го намеря, той ще ме превърне отново в коминочистач, знам. През цялото време се страхувам от това.

— Не, няма, сигурна съм в това. Никой не може да превръща водните дечица в коминочистачи и изобщо да им причини зло, докато са добри.

— О — възкликна немирният Том, — разбирам какво искаш. През цялото време ме убеждаваш да си отида, защото съм ти омръзнал, и искаш да се отървеш от мен.

При това малката Ели отвори очи много широко, а те преливаха от сълзи.

— О, Том, Том! — възкликна тя много печално. После извика: — О, Том! Къде си?

А Том извика:

— О, Ели, къде си?

Защото нито един от тях вече не виждаше другия. Малката Ели изчезна. Том чу гласа ѝ да го вика все по-тъничък, все по-слаб, докато всичко утихна.

Никой не е бил по-изплашен от Том. Той заплува нагоре-надолу сред скалите, във всички зали и стаи, по-бързо, отколкото беше плувал някога, но не можа да я намери. Викаше името ѝ, но тя не отговаряше. Питаше всички други деца, но те не я бяха виждали. Накрая отиде до повърхността на водата, заплака и започна да вика мисис Правикаквототиправят и тя дойде веднага.

— О! — извика Том. — О, боже, божичко! Бях лош с малката Ели и я убих — знам, че я убих!

— Не си — каза феята. — Но я видях да си отива вкъщи и няма да се върне — не знам колко време.

При това Том заплака толкова горчиво, че соленото море преля от сълзите му и приливът се покачи с 0,3954620819 инча в сравнение с височината му предишния ден; но вероятно това се дължеше на влиянието на луната.

— Колко жестоко от твоя страна — да отпратиш Ели! — ридаше Том. — Но аз ще я открия отново, дори ако трябва да отида накрая на света, за да я търся.

Феята не удари плесница на Том и не му каза да си държи езика. Вместо това го взе в скута си много мило, точно както сестра ѝ би направила, и му каза, че не е виновна тя, защото е навита отвътре като часовниците и не може да не прави каквото трябва, независимо дали ѝ харесва, или не. После му каза, че е останал достатъчно дълго в детската градина, а сега трябва да излезе и да види света, ако възнамерява да стане мъж. И че трябва да тръгне сам, както всеки човек трябва да тръгне, да види със собствените си очи, да помирише със собствения си нос, да си направи сам легло и да легне на него, и да изгори собствените си пръсти, ако ги постави в огъня. После му каза колко хубави неща има за гледане по света, какво странно, любопитно,

приятно, подредено, порядъчно, добре управлявано и като цяло успешно място е той, само ако хората можеха да бъдат достатъчно смели, честни и добри в него. После му каза да не се страхува от нищо, което срещне, защото нищо не може да му навреди, ако помни всички уроци и прави онова, което знае, че е правилно. Накрая утеши горкия Том така добре, че той беше нетърпелив да върви и искаше да тръгне в същата минута.

— Само — каза той, — ако можех да видя Ели веднъж!

— Защо искаш това?

— Защото..., защото ще бъда толкова по-щастлив, ако мисля, че ми е простила...

И само след миг там застана усмихнатата Ели. Тя изглеждаше толкова щастлива, че Том закопня да я целуне. Но все още се страхуваше, че това би било неуважително, защото тя беше родена лейди.

— Тръгвам, Ели! — каза Том. — Тръгвам, дори ако трябва да отида накрая на света. Но изобщо не ми харесва, че трябва да вървя — това е самата истина.

— Хайде, хайде, хайде — каза феята. — Наистина много ще ти хареса, малък немирнико, и ти го знаеш дълбоко в сърцето си. Но ако не стане така, аз ще ти помогна. Ела тук, за да видиш какво се случва с хората, които правят само приятни неща.

И тя извади от един от долапите си (имаше всякакви тайнствени долапи в пукнатините на скалите) една прекрасна водоустойчива книга, пълна със снимки, каквито никой никога не е виждал. Защото тя беше открила фотографията (и това е факт) повече от 13 598 000 години, преди да се роди който и да било. Нещо повече — нейните снимки бяха цветни — и то всички цветове, които можеш да видиш, ако погледнеш опашката на пауна или крилото на пеперудата. И затова нейните снимки бяха много любопитни и известни; децата с голяма радост очакваха отварянето на книгата.

А на заглавната страница беше написано: „История на великия и прочут народ Правикаквототихаресва, който изчезна от страната Усърднаработа, защото жителите ѝ искаха само да свирят на арфа по цял ден“.

На първата картинка видяха онези Правикаквототихаресвавци, които живееха в страната Готования, в полите на Щастливо-

късметлийските планини.

Техният живот много приличаше на живота на онези щастливи древни гърци в Сицилия, които може да си виждал, изрисувани по античните вази.

Вместо в къщи, те живеели в прекрасни пещери от туф и се къпели в топлите извори по три пъти на ден. Що се отнася до дрехите, там било толкова топло, че господата се разхождали наоколо, облечени само с триъгълни шапки и препаски, или някакво леко лятно облекло. А всички дами събирали тънки паяжини наесен (ако не ги мързяло прекалено), за да шият зимните си рокли.

Те много обичали музиката, но им било твърде трудно да се учат да свирят на пиано или цигулка. Що се отнася до танците, това би било твърде голямо усилие за тях. Затова седели върху мравуняците по цял ден и свирели на арфи. А ако мравките ги хапели, те просто ставали и отивали до следващия мравуняк, докато пак ги ухапят.

Сядали под плодните дървета и оставяли плодовете сами да падат в устата им. Сядали под лозите и изстисквали гроздовия сок в гърлата си. А ако наоколо тичали готови, печени малки прасенца, които викали „Ела и ме изяж“, както им бил навикът в тази страна, те чакали, докато прасенцата дотичат право в ръцете им.

Нямали нужда от оръжия, защото в страната им никога не идвали врагове. Нямали и сечива, защото всичко в тази земя било готово. Старата, строга фея Необходимост никога не се приближавала, за да ги подгони и да ги накара да използват умовете си.

И така нататък, и така нататък, докато станали най-доволните, мили и щастливи хора на света.

— Какъв весел живот — забеляза Том.

— Така ли мислиш? — възрази феята. — Виждаш ли онази висока, стръмна планина там и дима, който излиза от върха ѝ?

— Да.

— Тогава обърни страниците за следващите петстотин години и ще видиш какво станало после.

Виж ти — планината се взривила като буре с барут и после изкипяла като чайник. При това една трета от Правикаквототихаресвавците били вдигнати във въздуха, а друга една трета изгорели и се превърнали в пепел. Останала само една трета.

— Виждаш ли — каза феята, — какво става, когато живееш на горяща планина?

— О, защо не си ги предупредила? — възкликна малката Ели.

— Предупреждавах ги, колкото можех. Накарах дима да се издига от планината; а където има дим, има и огън. Разпръснах пепелта навсякъде; а където има пепел, може да има и лава. Но те не искаха да видят очевидното, мили мои, както правят много хора. Затова измислиха една скалъпена история, която със сигурност не съм им разказвала — че пушекът бил дъхът на един гигант, който някакви богове били погребали под планината. А пепелта била от малките прасенца, които джуджетата печали цели. И други глупости от този род. А когато хората са така настроени, не мога да ги уча, освен с добрата стара брезова тояга.

И тя обърна страниците за следващите петстотин години. Там се виждаха остатъците от Правикаквототихаресвавците — те правели, каквото им харесва, както и преди. Били твърде мързеливи, за да се преместят от планината. Казвали: щом е изригнала веднъж, това е сигурно доказателство, че няма да изригне отново. Останали малко на брой, но само си повтаряли: колкото повече — толкова по-весело, но колкото по-малко — толкова по-ценни.

Всички плодни дървета били унищожени от вулкана, а вече изяли всички печени прасенца. Затова животът им станал много труден — прехранвали се с ядки и корени, които изкопавали от земята с пръчки. Някои от тях говорели за засяване на царевица, както правели техните предшественици, преди да се настанят в страната Готования; но били забравили как да орат (дотогава вече забравили дори как се свири на арфа). Изяли цялата царевица за семена, които донесли от страната Усърднаработа преди години. А, разбира се, било твърде трудно да отидат надалеч, за да намерят друга. Затова преживявали жалко с корени и ядки. Коремите на всички слаби малки дечица се подували, а после те умирали.

— О — каза Том, — те са станали истински диваци.

— И виж колко грозни са били — забеляза Ели.

— Да. Когато хората се хранят с некачествени зеленчуци, вместо с телешко печено и сливов пудинг, челюстите им стават големи, а устните им — твърди, както на горките ирландци, които ядат картофи.

Тя обърна страниците за следващите петстотин години. Тогава всички те живеели горе по дърветата и си правели гнезда, за да се пазят от дъжда. А под дърветата наоколо вилнеели лъвовете.

— О — възкликна Ели, — лъвовете като че ли са изiali много хора, защото са останали съвсем малко.

— Да — потвърди феята, — нали разбирате, само най-силните и бързи хора можели да се качват по дърветата и да избягат.

— Но колко са едри, тромави, широкоплещести — забеляза Том, — не съм виждал по-големи грубияни.

— Да, вече са станали много силни, защото дамите се женели само за най-силните и яростни господа, които можели да им помагат да се качват по дърветата, далеч от лъвовете.

Тя обърна на следващите петстотин години. Там бяха останали още по-малко — по-силни и по-разгневени. Но краката им бяха придобили много странна форма, защото се държаха за клоните с огромните си пръсти, като че ли бяха палци, точно както индийските шивачи използват пръстите на краката си, за да вдяват иглите.

Децата бяха много изненадани и попитаха феята дали това е нейно дело.

— И да, и не — усмихна се тя. — Само онези, които можеха да използват краката си, както ръцете, можеха да живеят добре, а всъщност — и да се оженят. Затова получаваха най-добрия дял от всичко, докато всички останали гладуваха. Възникна порода от кракопалцови хора.

— Но сред тях има един космат — забеляза Ели.

— О! — отвърна феята. — Той ще стане велик човек след време, вожд на цялото племе.

Когато обърна на следващите петстотин години, това се оказа истина.

Защото косматият вожд имаше космати деца, а те — още по-космати деца. Всички жени искаха да се омъжат за космати съпрузи и също да имат космати деца, защото климатът ставаше толкова студен, че само косматите можеха да оживеят. Всички останали кашляха и

зъзнеха, боляха ги гърлата и ги изяждаха, преди да станат мъже и жени.

После феята обърна на следващите петстотин години. Хората бяха останали още по-малко.

— А, там на земята има един, който изравя корени — забеляза Ели, — и не може да върви изправен.

Той наистина не можеше; защото, както се беше променила формата на краката им, се бяха променили и гърбовете им.

— О — възкликна Том, — те всички са маймуни!

— Съвсем подобни са на тях, горките глупави създания — съгласи се феята. — Станали са толкова глупави, че едва мислят; защото никой от тях не е използвал ума си от стотици години. Почти са забравили и да говорят, защото всяко глупаво дете забравяло по няколко от думите, които е чуло от глупавите си родители, а нямало достатъчно ум да измисля нови думи. При това станали толкова гневни, подозрителни и брутални, че се пазели един от друг. Унивали и се мусели из тъмните гори, без да чуват гласовете си, докато почти забравили какво е това реч. Страхувам се, че много скоро всички ще се превърнат в маймуни, и всичко това — защото са правели само каквото им харесва.

През следващите петстотин години всички те бяха изчезнали от лошата храна, дивите зверове и ловците; всички, освен един огромен старец с челюсти като на магаре, висок цели седем фута. Мистър Ду Чайлу се добра до него и го застреля, докато стоеше и ревеше, удряйки се по гърдите. Той си спомни, че прадедите му някога са били хора, и се опита да каже: „Не съм ли човек и твой брат?“, но беше забравил как да използва езика си. После се опита да извика за лекар, но беше забравил думата, с която се казва това. Затова успя да каже само: „Уббуу!“ и умря.

Това беше краят на великия и щастлив народ на Правикаквототихаресавците. А когато Том и Ели стигнаха до края на книгата, изглеждаха много тъжни и сериозни.

— А ти не можа ли да ги спасиш от превръщане в маймуни? — попита най-сетне малката Ели.

— Отначало да, мила моя; само да се бяха държали като хора и да се бяха заели с работа, която не им харесва. Но колкото по-дълго чакаха и правеха само каквото им хареса, толкова по-глупави и тромави ставаха. Докато накрая вече нямаше лек за тях, защото сами бяха изхвърлили собствените си умове. Точно такива неща ме правят толкова грозна, и няма да съществуват, когато стана хубава.

— А къде са всички те сега? — попита Ели.

— Точно където трябва да бъдат, мила моя. Да — продължи феята тъжно, сякаш говореше на себе си, щом затвори чудесната книга. — Сега хората казват, че мога да превръщам животните в човеци чрез естествен подбор, конкуренция и така нататък. Е, може и да са прави; но може и да грешат. Това е едно от седемте неща, които ми е забранено да казвам, докато дойде края на света; и, във всеки случай, това не е тяхна работа. Каквито и да са били предшествениците им, те са хора, и ги съветвам да се държат като такива и да действат подобаващо. Трябва да осъзнаят, че има път надолу, както и нагоре. Ако мога да превръщам животните в хора, мога чрез същите закони на естествен подбор и конкуренция да превръщам хората в животни. Един-два пъти ти беше много близо до превръщането в животинче, мъничък Том. Всъщност, ако не беше решил да тръгнеш на това пътуване и да видиш света, не съм сигурна дали не би се превърнал във воден гущер край някой вир.

— О, божичко! — възкликна Том. — Само не гушер. Ще тръгна още в този миг, ако трябва и към края на света.

[1] Миля — английска мярка за дължина, равна на 1853 м. ↑

СЕДМА ГЛАВА

— Ах! — възкликна феята. — Какво смело, добро момче. Но трябва да стигнеш по-далеч от края на света, ако искаш да намериш мистър Граймс; защото той е на Другия-край-на-никъде. Трябва да отидеш до Блестящата стена, да минеш през Бялата порта, която никой не е отварял. Тогава ще стигнеш до Мирния вир и пристанището на Майка Кери, където отиват добрите китове, щом умрат. И там майка Кери ще ти покаже пътя към Другия-край-на-никъде, там ще откриеш мистър Граймс.

— О, божичко! — възкликна Том. — Но аз не знам пътя към Блестящата стена, не знам дори къде се намира.

— Малките момчета трябва да откриват нещата сами или никога няма да пораснат големи мъже. Затова трябва да питаш всички

животни в морето и всички птици във въздуха. Ако си добър с тях, някой ще ти покаже пътя към Блестящата стена.

— Е — отвърна Том, — това ще е дълго пътуване, затова по-добре да тръгвам веднага. Сбогом, мис Ели. Знаеш ли, искам да порасна, затова трябва да видя света.

— Знам, че трябва — каза Ели. — Но не ме забравяй, Том. Ще те чакам тук, докато се върнеш.

Те си стиснаха ръцете и се сбогуваха. Том отново закопня да я целуне; но си помисли, че няма да е уважително, като се има предвид, че тя е родена лейди. Затова ѝ обеща да не я забравя. Но малката му главичка беше така объркана, че я забрави за пет минути. Обаче, въпреки че главата му я забрави, радвам се да кажа, че сърцето му я помнеше.

И той започна да пита всички животни в морето и всички птици във въздуха, но никой не знаеше пътя към Блестящата стена. Защо? Защото той трябваше да отиде още много на юг.

После срещна един кораб, далеч по-голям, отколкото някога беше виждал — безстрашен океански параход, който оставяше след себе си дълъг облак дим. Той се зачуди как корабът върви без платна и заплува до него, за да разбере. Цяло училище делфини си правеха надбягвания около него, всеки по три фута дълъг. Том ги попита за пътя към Блестящата стена, но те не знаеха. После се опита да разбере как се движи корабът. Най-сетне видя перката му и беше толкова радостен, че си игра под палубата цял ден, докато перките едва не го удариха по носа. Тогава реши, че е време да продължи. Гледаше моряците по палубата и дамите с техните бонета и чадъри. Никой от тях не го виждаше, защото очите им не бяха отворени — както всъщност очите на повечето хора.

Най-сетне на палубата излезе една много хубава дама, облечена в тъмни, черни дрехи на вдовица, с бебе на ръце. Тя се наведе над борда, загледа се и запя:

*Ветре, ветре тих, що идеш ти от юга,
сребърните облаци над лятното море довей,
тънки нишки от мъгла сплети със росни пръсти
и изплети воал да скрие мен и моето дете!*

*Любов, любов голяма, що в недрата ти се крие,
излей, о, Боже, над земята и над синьото море.
Сърцата, пълни с мъка, в твоя храм приют намират*

—
от мъки, грях и срам пази ти мен и моето дете!

Гласът ѝ беше толкова нежен и тих, а музиката — толкова нежна, че Том можеше да я слуша цял ден. Но докато тя държеше бебето над парапета, за да му покаже скачащите делфини и бълбукащата вода покрай кораба, виж ти! — бебето видя Том.

Той беше съвсем сигурен, защото, щом очите им се срещнаха, бебето се усмихна и протегна ръце. Том също се усмихна и протегна ръце. Бебето зарита и заподскача, като че ли искаше да скочи през борда към него.

— Какво виждаш, милото ми? — попита дамата. Очите ѝ последваха погледа на бебето, докато тя също съзря Том, плуващ сред дантелите от пяна долу.

Тя тихо извика от изненада, а после каза съвсем тихо:

— Дечица в морето? Е, може би това е най-щастливото място за тях. — Махна с ръка и извика: — Чакай малко, мили, още малко. Може би и ние ще дойдем с теб и ще си отдъхнем.

При това една стара бавачка, цялата в черно, дойде при нея, заговори ѝ и я дръпна навътре. Том се обърна на север, тъжен и учуден, и загледа как огромният параход се отдалечава в здрача, светлините на борда проблясват и угасват отново, а дългият облак дим избледнява във вечерната мъгла, докато всичко се скри от погледа му.

Той отново заплува на север, ден след ден, докато най-сетне срещна Краля на херингите, в устата му имаше една хамсия вместо пура. Той заяви:

— Ако бях на твое място, млади господине, бих отишъл до Съвсем самотния камък и бих попитал за последната птица Геър. Тя е от един много древен клан, почти толкова древен като моя, и знае много неща, които онези модерни парвенюта не знаят.

Том попита как да стигне до нея и Кралят на херингите му обясни много мило, защото беше възпитан стар джентълмен от старата школа, макар и да беше ужасно грозен и странно натруфен, като възрастните контета, които надничат от прозорците на клубовете.

Но едва Том му благодари и потегли, той извика след него:

— Ей! Кажи, можеш ли да летиш?

— Никога не съм опитвал — отвърна Том. — Защо?

— Защото, ако можеш, бих те посъветвал да не казваш нищо на старата дама за това. Имай го предвид. Сбогом.

И Том продължи още седем дни и седем нощи на северозапад, докато стигна до един голям бряг, пълен с риби-трески, какъвто никога не беше виждал. Големите трески лежаха там с десетки хиляди и

лапах миди по цял ден. А сините акули скитаха наоколо със стотици и изяждаха треските. Те се изяждаха едни други, както са правили от създаването на света. Нито един човек не беше идвал още да ги хване и да открие колко е богата старата Майка Кери.

И там видя последната птица Геър, застанала на Съвсем самотния камък, съвсем сама. Беше много величествена стара дама, цели три фута висока и гордо изправена. Беше облечена в черна кадифена рокля, бяла шапчица и престилка, а носът ѝ беше много гърбав (което е сигурен знак за благороден произход). Върху него се крепяха големи бели очила, които ѝ придаваха доста странен вид; но такава беше древната мода в нейния дом.

А вместо криле имаше две малки, покрити с пера ръце, с които си вееше, и се оплакваше от ужасната горещина. Постоянно си тананикаше една стара песен, която беше научила още докато беше малко птиче — много отдавна:

*Две мънички птички на камък седяха,
едната отплува, остана едничка,
тра-ла-ла-ла-ла-лейди!*

*А после и другата също отплува
и камъкът тъй си остана самичък,
тра-ла-ла-ла-ла-лейди!*

Всъщност, правилно би било „отлетя“, а не „отплува“; но тъй като тя не можеше да лети, имаше правото да я промени.

Том се приближи до нея и много скромно се поклони. Тя каза първо:

— Имаш ли криле? Можеш ли да летиш?

— О, боже — не, мадам; не бих и помислил за такова нещо — отвърна хитрият малък Том.

— Тогава ще бъде огромно удоволствие да разговарям с теб, драги. Доста освежително е в наши дни да видиш нещо без криле. Те всички трябва да имат криле, несъмнено, всички нови птици парвенюта, и да летят. Какво искат с това летене и издигане над подходящото си място в живота? Във времената на моите предшественици никоя птица не е и помисляла да има криле, и се справяли много добре без тях. А сега всички ми се смеят, защото се придържам към добрата стара мода. Е, гълъбите например имат криле, тези вулгарни създания, жалки нещастници; и собствените ми братовчеди, гмурците, които са с благороден произход и би трябвало да се държат по-добре, вместо да имитират сляпо по-низшестоящите от тях.

И така, тя продължаваше да говори, а Том се опитваше да вмъкне някоя дума. Най-после успя, когато старата дама остана без дъх и започна отново да си вее. Тогава я попита дали знае пътя към Блестящата стена.

— Блестящата стена ли? Че кой я знае по-добре от мен? Всички ние сме дошли от Блестящата стена преди хиляди години, когато е било прилично студено и климатът е бил подходящ за благородни люде; но сега, с цялата тази горещина и с всички тия вулгарни крилати създания, които летят нагоре-надолу и изяждат всичко, така че ловът на благородните люде се разваля и изобщо не можеш да намериш никаква храна. Опасно е дори да слезеш от скалата от страх да не се блъсне в теб някое летящо създание, което преди хиляда години не би посмяло да припари и на една миля — та, за какво говорех? Е, общественото ни положение стана доста по-ниско, драги мой, и не ни остана нищо друго освен честта. А аз съм последната от своето семейство. Един мой приятел и аз дойдохме и се настанихме на тази скала, когато бяхме млади, за да сме далеч от простолудието. Някога бяхме велик народ и живеехме из целите Северни острови. Но хората ни застрелваха, удряха ни по главите и вземаха яйцата ни. Можеш ли да повярваш, казват, че на брега на Лабрадор моряците слагали гред

от една скала до борда на онова, което наричали свой кораб, и ни принуждавали да минаваме по гредата със стотици, докато сме падали на купчини долу в трюма на кораба. После, предполагам, са ни изяждали, отвратителни създания такива! Но..., ама... за какво говорех? Най-сетне не останал нито един от нас, освен на стария остров на птиците Геър, точно до брега на Исландия, по чиито стръмни стени никой човек не можел да се изкатери. Но дори там нямахме мира; защото един ден, когато бях съвсем младо момиче, земята се разлюля, морето завря, небето се стъмни, целият въздух се изпълни с дим и прах и старият остров на птиците Геър се срути в морето. Разбира се, всички гълъби отлетяха, но ние бяхме твърде горди, за да го направим. Някои от нас бяха смазани от камъните, други се удавиха. Останалите отидохме в Едли и гълъбите ми казаха, че всички са мъртви, а от морето се е издигнал нов остров за птиците Геър, близо до стария; но това е такова жалко, плоско място, че за нас не е безопасно да живеем там. И ето ме тук, съвсем сама.

Това беше историята на птиците Геър. Може би изглежда странна, но всяка дума от нея е истина.

— Само ако имахте криле! — възкликна Том. — Тогава също бихте могли да отлетите.

— Да, млади господине; ако хората не са джентълмени и дами, а забравят, че благородството задължава, ще им бъде също така лесно да се справят в света, както другите хора, които не се интересуват какво вършат. Е, ако не осъзнавах, че благородството задължава, сега нямаше да съм съвсем сама. — И горката стара дама въздъхна.

— Как така, госпожо?

— Е, драги мой, един джентълмен дойде тук с мен. След като прекарахме заедно известно време, той искаше да се оженим. Всъщност, направи ми предложение. Е, не мога да го обвинявам; бях млада и много хубава тогава, не отричам; но не можех и да помисля за такова нещо, защото той беше съпруг на покойната ми сестра, нали разбираш?

— Разбира се, госпожо — отвърна Том, въпреки че не разбираше. — Предполагам, че е била много болна?

— Не ме разбираш, драги. Искам да кажа, че тъй като съм дама, с праведни и честни чувства, каквито винаги е имало в нашия дом, чувствах, че е мой дълг да го пъдя, гоня и кълва постоянно, за да го

държа на подобаващо разстояние. Ако трябва да бъде честна, веднъж го клъвнах твърде силно, горкичкия, и той падна назад от скалата. И тогава — истинско нещастие, но не бях виновна аз — една минаваща акула го видя да пляска с криле и го изяде. Оттогава живея съвсем сама... Скоро ще си отида, милото ми мъниче, и няма да липсвам на никого. Тогава горкият камък ще остане съвсем сам.

— Но моля ви, накъде е пътят към Блестящата стена? — попита Том.

— О, трябва да вървиш, милото ми мъниче, трябва да вървиш. Нека да помисля... сигурна съм..., че е... наистина, горкият ми стар мозък е съвсем объркан. Знаеш ли, страхувам се, че ако искаш да научиш, трябва да попиташ някоя от онези вулгарни птици наоколо, защото аз напълно съм забравила.

И горката стара птица Геър заплака със сълзи от чисто масло. На Том много му дожаля за нея, а също и за самия себе си, защото вече не можеше да се сети кого да попита.

Но тогава долетя ято буревестници, които са пилетата на Майка Кери. Том си помисли, че са много по-хубави от лейди Геър, и вероятно си беше така, защото Майка Кери е натрупала много полезен опит между времето, когато е измислила птиците Геър, и времето, когато е измислила тях. Те прелитаха наоколо като ято черни лястовици, скачаха и се прехвърляха от вълна на вълна, като повдигаха малките си крака зад себе си така изящно и си подсвиркваха един на друг така нежно, че Том веднага се влюби в тях и ги повика, за да научи пътя към Блестящата стена.

— Блестящата стена ли? Искаш да отидеш при Блестящата стена? Тогава ела с нас и ще ти я покажем. Ние сме пилетата на Майка Кери и тя ни изпраща над всички морета, за да показваме на добрите птици пътя към дома.

Том много се зарадва и заплува след тях, след като се беше поклонил на птицата Геър. Но тя не отвърна на поклона му. Остана съвсем изправена, плачеше с маслени сълзи, докато пееше:

*И камъкът тъй си останал самичък,
тра-ла-ла-ла-ла-лейди!*

Сега Том трескаво очакваше да тръгне за Блестящата стена, но буревестниците казаха, че не могат. Първо трябвало да отидат до Всептичието и да чакат там за великото събрание на всички морски птици, преди да тръгнат за летните си развъдници далеч на северните острови. Там сигурно щели да открият някакви птици, които отиват към Блестящата стена. Но той трябваше да обещае никога да не казва къде е Всептичието, за да не отидат там хората и да застрелят птиците, да ги препарират и да ги сложат в глупави музеи, вместо да ги оставят да играят, да се развъждат и да работят във водната градина на Майка Кери, където им е мястото.

Затова никой не бива да знае къде е Всептичието. Всичко, което може да се каже за него е, че Том чака там дълги дни. Докато чакаше, видя много любопитна гледка. По заешките дупки на брега се събираха стотици и стотици сиви врани, каквито си виждал в Кеймбриджшир. Те вдигаха такъв шум, че Том излезе на брега и тръгна да види какво става.

Откри ги да провеждат великото си събрание, което правят всяка година на Север. Изредиха се всичките им оратори, а вместо трибуна говорещият се качваше върху един стар овчи череп.

Те грачеха и грачеха; хвалеха се с всички умни неща, които са правили; колко агнешки очи са извадили, колко мъртви телета са изяли, колко млади яребици са глътнали цели, с колко много яребичи яйца са отлетели, залепени на върха на клюна им, който е най-ловкият крайник на сивите врани — те много се гордеят с него.

Най-сетне избраха най-хубавата, най-спретнатата млада дама врана, която някога е съществувала, поставиха я в средата и всички започнаха да я обиждат, хулят, гълчат и дразнят, защото не беше откраднала никакви яребичи яйца и всъщност се беше осмелила да каже, че изобщо няма да краде такива. Затова трябваше да бъде съдена публично според техните закони (защото сивите врани винаги съдят някой нарушител по време на великия си годишен парламент). Тя стоеше в средата с черната си рокля и сива качулка, изглеждаше кротка и спретната като квакерка, а те всички изведнъж закрещяха срещу нея.

И напразно тя ги умоляваше:

че не обича яребичи яйца;

че може спокойно да преживее и без тях;

че се страхува да ги яде от страх пред горските пазачи;

че няма желание да ги яде, защото яребиците са такива хубави, мили, весели птици;

И още дузина причини.

А всички зли врани се нахвърлиха върху нея и я накълваха до смърт, преди Том да успее да ѝ помогне. После отлетяха, много горди с онова, което бяха сторили.

Но феите взеха добрата врана, дадоха ѝ девет нови премени от перушина и накрая я превърнаха в най-красивата птица в рая, със зелен кадифен костюм и дълга опашка, и я изпратиха да яде плодове на Островите на подправките, където расте карамфил и индийско орехче.

Не след дълго птиците започнаха да се събират на Всептичието, с хиляди и десетки хиляди — от тях целият въздух почерня: лебеди и гъски, арлекини и патици, кречеталки и големи потапници, гмурци и гълъби, оукове и ганети, буревестници, грабливи морелетници и рибарки, а над всички — гларуси. Всички топуркаха и се миеха, плискаха, решеха и четкаха на пясъка, докато брегът побеля от пера. Те грачеха, чуруликаха, пищяха и кряскаха, докато разговаряха на разни теми с приятелите си, и обсъждаха местата, където щяха да отидат да излюпят малките си това лято. Гласовете им можеха да се чуят от десет мили далечина. За тяхно щастие там никой не можеше да ги чуе, освен стария пазач, който живееше сам в една торфена колиба, изплетена от пирен и оградена с големи камъни, привързани към покрива с корабни въжета, за да не могат зимните бури да отнесат цялата колиба. А той не обръщаше внимание на птиците и не им причиняваше зло, защото не беше ловният сезон. Наистина, той обръщаше внимание само на две неща в целия свят — това бяха неговата Библия и яребиците му. Защото той беше най-добрият стар шотландец, който някога е плел чорапи в зимна нощ. Само когато всички птици си тръгваха, той докуцукваше навън, сваляше им шапка и им пожелаваше весело пътуване и безопасно завръщане. После събираше всички пера, които бяха оставили, и ги почистваше, за да ги продаде на юг за правене на пухени легла, на които да лежат старомодните хора.

После буревестниците започнаха да питат птиците дали биха завели Том до Блестящата стена. Но никоя не отиваше към Южните страни — една към Шотландия, друга — към Норвегия, една — към Шпицберген, друга — към Исландия, а трета — към Гренландия; но никоя не отиваше към Блестящата стена. Затова добрите буревестници казаха, че сами ще му покажат част от пътя, но отиват само до страната на Ян Майен; след това той трябвало да се оправя сам.

После всички птици се издигнаха и потеглиха в дълги черни редици — на север, североизток и северозапад, през яркосиньото лятно небе. Виковете им бяха като на десет хиляди хрътки и десет хиляди камбани. Само тупиците останаха отзад, убиха младите зайци и снесоха яйцата си в заешките дупки, което наистина беше груба практика; но човек трябва да се грижи за собственото си семейство.

Когато Том и буревестниците се насочиха на североизток, задуха доста силен вятър, защото старият господин в сиво палто, който се грижи за големия меден котел в Мексиканския залив, беше изостанал с работата си. Затова Майка Кери му изпрати електрическо съобщение за още пара. Сега парата идваше — за един час толкова, колкото трябваше да дойде за цяла седмица, пуфтеше, ревеше, кълбеше се и се въртеше, докато изчезна границата между небето и морето. Но Том и буревестниците не се страхуваха, защото вихърът беше доста зад тях. Те продължиха над върховете на вълните, весели като летящи риби.

После видяха грозна гледка — черният хълбок на един огромен кораб, напълнен с вода в ямата на бурята. Платната и мачтите му бяха зад борда, оплетени и притиснати от подветрената страна. Палубата беше изметена чисто като под на хамбар и на борда нямаше жива душа.

Буревестниците полетяха към него и закръжаха наоколо, защото наистина много съжаляваха; освен това се надяваха да намерят малко солено свинско. А Том се изкатери на борда и се огледа, изплашен и тъжен.

А там, в една малка вдлъбнатина, здраво заседнало под фалшборда, лежеше едно дълбоко заспало бебе; същото бебе, както Том веднага позна, което беше видял в обятията на пеещата дама.

Той тръгна към него и поиска да го събуди; но, гледай ти! Изпод фалшборда изскочи едно малко черно-бежово куче териер. То започна да лае и да подскача към Том и не му позволи да докосне бебето.

Том и кучето се биеха и боричкаха, защото той искаше да помогне на бебето и не искаше да изхвърли бедното куче зад борда. Но докато се бореха, дойде една висока зелена вълна, влезе от подветрената страна на кораба и ги помете всички сред вълните.

— О, бебето, бебето! — изпищя Том. Но след миг вече не пищеше, защото видя фалшборда да се спуска през зелената вода, а в него — усмихнатото, дълбоко заспало бебе. Видя и как феите идват отдолу и отнасят бебето с люлката му нежно надолу в меките си обятия. Тогава той разбра, че всичко е наред и че на острова на Свети Брендан ще има едно ново водно детенце.

А горкото малко кученце?

Ами то, след като порита и покашля малко, се превърна във водно куче, заподскача и затанцува около Том, затица над гърбовете на

вълните, хвърляше се към медузите и скумриите и следваше Том из целия път до Другия-край-на-никъде.

После те отново продължиха, докато започнаха да виждат върха на страната на Ян Майен, изправен като бяла захарна пръчка, на две мили над облаците.

Там се сблъскаха с цяло стадо хищни птици — молита, които се хранеха с трупа на мъртъв кит.

— Ето, те ще ти покажат пътя — казаха пилетата на Майка Кери. — Ние не можем да ти помагаме по на север. Не обичаме да попадаме сред ледени блокове, от страх да не притиснат краката ни, но молитата се осмеляват да летят навсякъде.

И буревестниците извикаха молитата. Но те бяха толкова заети и алчни да лапат, кълват, разкъсват и да се бият над китовата мас, че не им обърнаха и най-малко внимание.

— Елате, елате — казаха буревестниците, — мързеливи, алчни дървеняци — този млад господин отива при Майка Кери, и ако не му помогнете, тя няма да ви пусне — нали знаете.

— Да, алчни сме — отвърна един стар, дебел моли, — но не сме мързеливи. А що се отнася до другото, не сме по-големи дървеняци от вас. Да видим момчето.

Той изпърха точно в лицето му и се заяпа в него по най-невъзпитан начин (защото молитата са доста дръзки, както всички китоловци знаят), а после го попита откъде идва и каква земя последно е виждал.

Когато Том му разказа, той изглеждаше доволен и каза, че трябва да е доста храбър, щом е стигнал толкова далеч.

— Елате, момчета — каза той на останалите, — и хвърлете по един поглед на този малък приятел, заради Майка Кери. Достатъчно ядохме китова мас за днес — ще изгубим малко от времето си, като помогнем на момчето.

Молитата взеха Том и отлетяха с него, като се смееха и шегуваха — о, само как миришеха на китова мас!

— Кой сте вие, весели птици? — попита Том.

— Ние сме духовете на старите гренландски шкипери (както знае всеки моряк), които ловували тук различни видове китове преди стотици години. Но тъй като сме алчни, всички сме се превърнали в молита, за да ядем китова мас през целия си живот. Но не сме никакви дървенияци и бихме могли да кормуваме кораб не по-зле от всеки мъж в Северните морета, макар и да не се погаждаме с тая новоизмислена пара. Срамота е ония черни немирници, буревестниците, да ни наричат така. Но понеже са любимци на нейна светлост, си мислят, че могат да приказват, каквото си щат.

— А ти кой си? — попита Том, защото видя, че това е кралят на всички птици.

— Казвам се Хендрик Хъдсън и бях много добър шкипер. Името ми ще съществува до края на света, въпреки цялото зло, което съм вършил. Защото открих река Хъдсън и дадох име на залива Хъдсън. Преди мен имаше много други, които не се осмелиха да ми покажат пътя. Но аз бях твърд на времето, наистина: отвляхох горките индианци от брега на Мейн и ги продавах в робство долу във Вирджиния. Най-сетне, бях толкова жесток с моряците си — тук, в същите тези морета, че те ме оставиха в открито море с една малка лодка и никой вече не чу за мен. Сега съм кралят на всички молита, докато времето ми свърши.

Сега стигнаха до ръба на ледения блок. Виждаха светлината на Блестящата стена през мъглата, снега и бурята. Но блокът се клатеше ужасно под напора на бурята, ледените гиганти се блъскаха, ревяха, скачаха по гърбовете си и се смилаха един друг на прах, така че Том не се осмеляваше да тръгне след тях, за да не смелят и него на прах. Той се уплаши още повече, когато видя сред ледените блокове останките на много смели кораби: някои все още с изправени мачти, а някои — със замръзнали моряци на борда. Уви! Те всички бяха верни английски сърца и бяха намерили края си като добри рицари в търсене на бялата порта, която още не беше отваряна.

Но добрите молита пренесоха Том и кучето му нагоре, прелетяха благополучно с тях над ревящите ледени гиганти и ги оставиха в подножието на Блестящата стена.

— А къде е портата? — попита Том.

— Няма порта — отвърнаха молитата.

— Няма порта ли?! — извика Том поразен.

— Няма дори и пукнатина — това е цялата тайна. Много по-добри мъже от теб, приятелю, са се опитвали да я открият с цената на живота си. Ако имаше, досега да са убили и последния кит, който плува в морето.

— Какво да правя тогава?

— Гмурни се под леденото поле, за да си сигурен, ако ти стига куражът.

— Не съм дошъл толкова далеч, за да се откажа сега — заяви Том. — Затова ще опитам.

— Щастливо пътуване, приятелю — пожелаха му молитата. — Знаехме, че си момче на място. Сбогом.

— Защо не дойдете и вие? — попита Том.

Но молитата само тъжно извикаха:

— Още не можем, още не можем. — И отлетяха над ледените блокове.

А Том се гмурна под голямата бяла порта, която никога дотогава не беше отваряна, и продължи в черна тъмнина към дъното на морето. Плува седем дни и седем нощи. И все пак не беше ни най-малко уплашен. Защо да се плаши? Беше смело английско момче, чиято работа е да излезе и да види целия свят.

Най-сетне зърна светлина и чиста, бистра вода над себе си. Изкачи се хиляда клафтера сред облаци от морски мушици, които кръжаха около главата му. Имаше мушици с розови глави и криле и опалови тела, които пърхаха бавно наоколо; мушици с кафяви криле, които пърхаха бързо; жълти стриди, които подскачаха най-бързо от всички, и медузи във всички цветове на дъгата, които изобщо не скачаха, а само се шляеха и прозяваха и не се отстраняваха от пътя му. Кучето се опитваше да ги захапне, докато челюстите му се измориха; но Том почти не им обръщаше внимание — толкова беше нетърпелив да стигне до повърхността на водата и да види басейна, където отиват добрите китове.

Това беше много голям басейн — цели мили широк, въпреки че въздухът беше толкова чист, че ледените скали от отсрещната страна изглеждаха като че са съвсем близко. От всички страни се издигаха ледени скали — на стени, колонии, бойници, пещери, мостове и галерии, в които живеят ледените феи и отблъскват бурите и облаците,

за да бъде спокоен басейнът на Майка Кери. А слънцето беше полицай — разхождаше се отвън всеки ден, като надничаше точно над върха на ледената стена, за да види дали всичко върви добре. От време на време правеше фокуси или фойерверки, за да забавлява ледените феи. То се разделяше на четири или пет слънца наведнъж, или на шарваше небето с колела, кръстове и звезди от бял огън, настаняваше се в средата и намигаше на феите. Мога да кажа, че те много се забавляваха, защото всичко в тази страна е забавление.

В басейна лежаха добрите китове — щастливи, сънливи животни, върху спокойното, мазно море. Имаше всякакви китове — обикновени, с гърбове като бръсначи, с носове като бутилки, а имаше и морски единорози с дълги рогове от слонова кост. Но кашалотите са толкова яростни, немирни, ревящи, непокорни, че ако Майка Кери ги беше пустила вътре, не би имало мир в Мирния вир. И така, тя ги изпрати в огромен вир само за тях на Северния полюс, на двеста шестдесет и три мили юго-югоизточно от Монт Еребус, великия вулкан сред ледовете. Там те се бутат един друг с грозните си носове, ден и нощ, от година на година.

Но тук имаше само добри, кротки животни, легнали като черни хълмове, които изхвърляха от време на време струи от бяла пара или плаваха наоколо, отворили огромните си уста. Тук нямаше вършачи, които да вършеят горките им стари гърбове, риби-меч, които да пробождат коремите им, риби-трион, които да ги разрязват, акули, които да отхапват парчета от хълбоците им, или китоловци, които да ги пронизват с харпуни и копия. Тук бяха щастливи и защитени. Трябваше само да чакат кротко в Мирния вир, докато Майка Кери ги превърне от стари животни в млади.

Том доплува до най-близкия кит и го попита как да стигне до Майка Кери.

— Ето я там, в средата — отвърна китът.

Том погледна нататък, но не видя нищо в средата на вира освен един островърх айсберг; така и каза на кита.

— Това е Майка Кери — обясни китът, — както ще разбереш, щом стигнеш до нея. Тя седи там и превръща старите животни в млади.

— Как го прави?

— Това е нейна грижа, не моя — отвърна старият кит и се прозя толкова широко (защото беше много голям), че в устата му влязоха 943 морски мушици, 13 846 медузи и четиридесет и три малки ледени рачета, които се побутваха едно друго, свили крачета под коремите си, твърдо решени да умрат достойно като Юлий Цезар.

— Предполагам — каза Том, — че тя нарязва един голям кит като теб на цял пасаж морски свине.

При това старият кит се разсмя така силно, че изкашля всички създания. Те отново отплуваха, благодарни, че са избягали от тази ужасна китова зъбна мрежа, от която никой не се е завърнал жив. А Том продължи към айсберга учуден.

Когато се приближи до него, стълбът се превърна в най-достолепната стара дама, която някога беше виждал — бяла мраморна

дама, седнала на бял мраморен трон. А от подножието на трона отплуваха надолу към морето милиони новородени създания, с повече различни форми и цветове, отколкото човек може да си представи. Това бяха децата на Майка Кери, които тя прави от морска вода по цял ден.

Разбира се, той очакваше да я види как кълца, нарязва, крои, шие, набира, пълни, глади, притиска, обръща, полира, измерва, реже и така нататък, както правят хората, когато се хващат да правят нещо.

Но вместо това тя седеше съвсем неподвижна, подпряла брадичка на ръката си, загледана надолу в морето с две огромни яркосини очи, сини като самото море. Косата ѝ беше бяла като снега, защото беше много стара — всъщност, по-стара от всичко, което е вероятно да срещнеш, освен разликата между добро и зло.

Когато видя Том, тя го погледна много мило.

— Какво искаш, малко човече? Отдавна не съм виждала водни дечица тук.

Том ѝ разказа за мисията си и попита за пътя към Другия-край-на-никъде.

— Трябва да знаеш сам, тъй като вече си бил там.

— Бил ли съм, госпожо? Значи сигурно съм забравил.

— Погледни ме тогава.

Том я погледна в огромните сини очи и си спомни напълно пътя.

Е, не беше ли странно?

— Благодаря ви, госпожо — каза Том. — Няма да безпокоя повече Ваша светлост. Разбрах, че сте много заета.

— Никога не съм по-заета, отколкото съм сега — отвърна тя, без да помръдне и с пръст.

— Чух, госпожо, че винаги правите млади животни от старите.

— Така си въобразяват хората. Но аз не бих си давала труд да правя създанията, милото ми. Стоя тук и ги карам сами да се правят.

„Вие наистина сте умна фея“ — помисли си Том. И беше съвсем прав.

— А сега, хубавото ми мъниче — каза Майка Кери, — сигурен ли си, че знаеш пътя към Другия-край-на-никъде?

Том си помисли. И — гледай ти! — беше го забравил напълно.

— Това е, защото отмести очи от мен.

Том я погледна отново и си спомни. После погледна настрани и забрави всичко за миг.

— Но какво да правя, госпожо? Не мога да продължа да ви гледам, когато съм някъде другаде.

— Трябва да се справиш без мен, както правят повечето хора в продължение на деветстотин деветдесет и девет хилядни от живота си. Вместо мен гледай кучето, защото то знае пътя много добре и няма да го забрави. Между другото, може да срещнете някои изключително странни хора там, които няма да ви пуснат без този паспорт, който ти давам. Трябва да го закачиш на вратлето си и да се грижиш за него. И, разбира се, понеже кучето винаги ще върви след теб, трябва да изминеш целия път, като вървиш назад.

— Назад ли? — извика Том. — Но тогава няма да виждам накъде вървя.

— Напротив. Ако гледаш напред, няма да виждаш и на стъпка пред себе си и със сигурност ще сбъркаш. Но ако гледаш назад, гледаш внимателно откъде си минал и особено внимателно гледаш кучето,

което върви по инстинкт и затова не може да сгреша, тогава ще знаеш какво следва — тъй ясно, като че ли си го видял в огледало.

Том беше много изумен. Но ѝ се подчини, защото се беше научил винаги да вярва на онова, което му казват феите.

— Така е, мило дете — продължи Майка Кери. — Ще ти разкажа една история, която ще те убеди, че съм напълно права, както ми е обичаят.

Имало едно време двама братя. Единият наричали Прометей, защото винаги гледал пред себе си и се хвалел, че вижда в бъдещето. Другият се казвал Епиметей, защото винаги гледал зад себе си, изобщо не се хвалел, а казвал скромно като ирландец, че би предпочел да предрича след събитието.

Прометей бил много умен, разбира се, и изобретявал всякакви чудесни неща. Но за нещастие, когато трябвало да действат, не действали. Поради което не излизало нищо от тях и почти нищо не останало. Никой не знае какви са били, освен няколко стари господа археолози, които ровят в пущинаците.

А Епиметей бил наистина много бавен и минавал сред хората за дръвник, тъпак, бунак, бълзльо, мекушавец, тежка гемия и така нататък. Той вършел много малко в продължение на много години; но онова, което правел, никога не трябвало да се прави отново.

А какво се случило накрая? При двамата братя дошло най-прекрасното създание, съществувало някога, на име Пандора, което означава Всички дарове на боговете. Но понеже носела странна кутия в ръката си, този фантазиращ, предричащ, подозрителен, добродетелен, теоретичен, дедуктивен, пророкуващ Прометей, който винаги определял какво ще се случи, не искал да има нищо общо с хубавата Пандора и нейната кутия.

А Епиметей приел и нея и кутията, както приемал всичко, което ставало, и се оженил за нея за добро или за зло, както всеки мъж трябва да направи, когато има възможност да вземе добра жена. Те отворили кутията помежду си, разбира се, за да видят какво има вътре; защото иначе от каква полза можела да им бъде тя?

И отвътре излетели всички болести, на които плътта е подвластна; всички деца на четирите велики страшилища — Самоволие, Невежество, Страх и Мръсотия. Например:

Коклюш, монаси, скарлатина, идоли, магарешка кашлица, папи, войни, миротворци, дефицити, врачки, неплатени сметки, тесни дрехи, картофи, лошо вино, деспоти, демагози, и най-лошите от всички — непослушни момчета и момичета.

Но едно нещо останало на дъното на кутията и това била Надеждата.

Епиметей си навлякъл доста грижи, както повечето хора в този свят. Но получил трите най-хубави неща на света заедно с тях — добра съпруга, опит и надежда. Докато Прометей имал същите грижи, а и много други (както ще чуеш), които си създал сам, без нищо друго освен фантазии, излезли от собствения му мозък, както мрежата на паяка излиза от корема му.

Прометей продължавал да гледа толкова далеч пред себе си, а глупавият стар Епиметей продължил да работи и да се мъчи с помощта на жена си Пандора. Винаги гледал зад себе си, за да види какво се е случило, докато наистина се научил да познава от време на време какво ще се случи в бъдещето. И започнал да прави неща, които проработвали и продължавали да работят: за напояване на земята, за построяване на тъкачни станове, кораби, железници, парни машини, електрически телеграфи и всички неща, които виждаш на Голямото изложение; да предсказва сушата, лошото време, борсовите цени и (което е най-трудно от всички) следващата прищявка на великия идол Въртележка, когото някои наричат Обществено Мнение. Докато накрая станал богат като евреин и дебел като фермер. Хората доста се замисляли, преди да му се месят, но само веднъж, преди да го помолят за помощ. Защото, тъй като печелел добре, можел да си позволи и да харчи добре.

Децата му са учени, които вършат добра, трайна работа в света. А децата на Прометей са фанатиците, теоретиците, тесногръдите, бърборковците и шумните вятърничави хора, които разправят на глупавите люде какво ще се случи, вместо да погледнат какво вече се е случило.

Не беше ли чудесна историята на Майка Кери? И се радвам да кажа, че Том повярва на всяка дума от нея.

ОСМА (ПОСЛЕДНА) ГЛАВА

Тук започва изброяването на една деветстотин деветдесет и девета част от чудесните неща, които Том видя по време на пътуването си към Другия-край-на-никъде, което моля всички добри малки деца да прочетат. Така, ако някога стигнат до Другия-край-на-никъде, може да не избухнат в смях, да се опитат да избягат или да направят нещо друго глупаво и неприлично, което може да обиди мисис Дати правят каквото правиш.

Едва Том беше напуснал Мирния вир, когато стигна до белия skut на великата морска майка, дълбок десет хиляди клафтера, където тя прави световното тесто по цял ден, за да го месят парните гиганти и да го пекаат огнените гиганти, докато се надигне и втвърди в планински самуни и островни сладкиши.

И там Том едва не беше омесен заедно със световното тесто и превърнат във фосил на водно детенце, което би изумило Геологическото общество на Нова Зеландия няколкостотин хиляди години по-късно.

Защото, докато си вървеше в тишината на морския здрач, по мекия бял океански под, той чу съскане, рев и тропане, като че ли всички парни машини на света работеха заедно. А щом се приближи, водата стана вряла, макар че ни най-малко не го нарани. Освен това стана мътна като каша, и във всеки момент той се спъваше в мъртви миди, риби, акули, тюлени и китове, които бяха убити от горещата вода.

Най-сетне той стигна до една огромна морска змия, лежаща мъртва на дъното. Тъй като тя беше твърде дебела, за да я прескочи, Том трябваше да заобикаля три четвърти от милята и повече, което, за съжаление доста го отклони от пътя. А щом я заобиколи, стигна до мястото, наречено Спри. Там спря, и точно навреме.

Защото беше на ръба на огромна дупка на дъното на морето, от която излизаше с рев чиста пара, достатъчна да задвижи всички машини в света наведнъж. Наистина, тя беше толкова чиста, че беше съвсем светла на моменти и Том виждаше почти до повърхността на водата нагоре, а надолу в дупката — никой не знае колко надалеч.

Но щом наведе глава над ръба, летящи камъчета така го удариха по носа, че той отскочи назад. Парата, като се издигаше нагоре, откъртваше камъчета от стените на дупката и ги изхвърляше в морето в струя от кал, чакъл и пясък. После се разпростираше наоколо, отново потъваше и покриваше мъртвите риби толкова бързо, че преди Том да престои там и пет минути, беше покрит с тиня до глезените и се уплаши, че ще бъде погребан жив.

И може би точно така би станало, но докато мислеше, цялото парче земя, на което стоеше, се откъсна и изхвърча нагоре. Том прелетя цяла миля през морето, чудейки се какво ли ще стане после.

Най-сетне падна — туп! — и се намери заседнал в краката на най-чудното чудовище, което някога беше виждал.

То имаше не знам колко криле, големи и разперени в кръг като крилата на вятърна мелница. С тях се задържаше над парата, която се издигаше нагоре, както една топка би се издигала над фонтан. А под всяко крило имаше по един крак, с пръсти като гребен. В средата, вместо корем, имаше едно око. Що се отнася до устата, тя беше изцяло от едната страна на лицето, както туберкулата за образуване на корали при морските звезди. Беше много странно същество; но не по-странно от много други, които можеш да видиш.

— Какво търсиш тук? — извика то доста свадливо. — Защо ми пречиш?

Том му разказа кой е и каква е задачата му. Създанието намигна с единственото си око и забеляза подигравателно:

— Твърде стар съм, за да ме лъжат по такъв начин. Тръгнал си за злато — знам.

— Злато ли? Какво е това злато? — Том наистина не знаеше, но подозрителното старо чудовище не му вярваше.

Не след дълго Том разбра какво прави чудовището. Докато изпаренията излизаха от дупката, то ги помирисваше с ноздрите си, сресваше ги и ги сортиреше с гребените си. После, когато те минаваха през тях към крилете му, се превръщаха в дъждове и потоци от метал. От едното му крило падаше златен прах, от другото — сребърен, от трето — меден, от четвърто — желязо, от пето — олово, и така нататък. Те потъваха в меката кал, на жили и пукнатини, и се втвърдяваха там. Затова скалите са пълни с метал.

Но изведнъж някой спря парата отдолу и дупката остана празна за миг. Надолу бурно се застича вода. Образува се такъв водовъртеж, че чудовището се завъртя бързо като пумпал. Но това му беше работата, както кучетата вървят с панаирите. Затова само каза на Том:

— Сега е моментът, младежо, да слизаш надолу, ако говориш сериозно, което не вярвам.

— Скоро ще видиш — отвърна Том и потегли, дързък като барон Мюнхаузен, надолу по гърмящия водопад.

А щом стигна до дъното, заплува, докато беше изхвърлен благополучно на един бряг на Другия-край-на-никъде; и откри за своя

изненада, както става с повечето други хора, че той прилича много повече на Този-край-на-никъде, отколкото бе очаквал.

Най-сетне, след безкрайни приключения, всяко по-чудесно от предишното, той видя пред себе си огромна сграда.

Том тръгна към нея, зачуден какво представлява, изпълнен със странното предчувствие, че вътре може да открие мистър Граймс, докато видя да тичат срещу него и да крещят „Спри!“ трима-четирима души, които не бяха нищо друго освен полицейски палки.

Том не се изненада, вече отдавна беше забравил как става това. Нито се изплаши; защото не беше сторил нищо лошо.

Затова спря. Когато първата палка се приближи и му поиска документите, той показа паспорта на Майка Кери. Палката го погледна по най-странен начин, защото имаше едно око отгоре, така че, когато гледаше нещо, тъй като беше съвсем вдървена, трябваше да се навежда и криви, докато човек се чудеше дали няма да падне.

— Добре — преминавай — обяви тя накрая. После добави: — Най-добре да дойда с теб, млади човече.

Том не се възпротиви, тъй като подобна компания беше порядъчна и безопасна. И така, палката намота връвта здраво около

дръжката си, за да не се спъне — защото връвта се беше развързала при тичането — и замарширува редом с Том.

— Защо си нямаш полицаи да те носи? — попита Том след известно време.

— Защото ние не сме като онези тромаво изработени палки в земния свят, които не могат да се оправят без човек, който да ги разнася наоколо. Ние сами си вършим работата, и то много добре, макар че не трябва аз да го казвам.

— Тогава защо имате връв на дръжката си? — попита Том.

— За да се закачаме, разбира се, когато не сме на смяна.

Том беше получил отговор и нямаше какво повече да каже, докато стигнаха до голямата желязна врата на затвора. Там палката почука два пъти със собствената си глава.

Във вратата се отвори едно прозорче и оттам надникна една огромна месингова пушка с пълно със сачми дуло. Това беше портиерът, и Том малко се стресна при вида му.

— Какъв е случаят? — попита той с дебел глас, който излезе от широкото му дуло.

— Ако благоволите, сър, това не е случай. Само един млад господин, изпратен от нейна светлост, който иска да види Граймс, майстор-коминочистача.

— Граймс ли? — попита пушката. Тя прибра дулото си вътре, вероятно за да прегледа списъка на затворниците.

— Граймс е в комин №345 — обяви той отвътре. — Затова е най-добре младият господин да се качи на покрива.

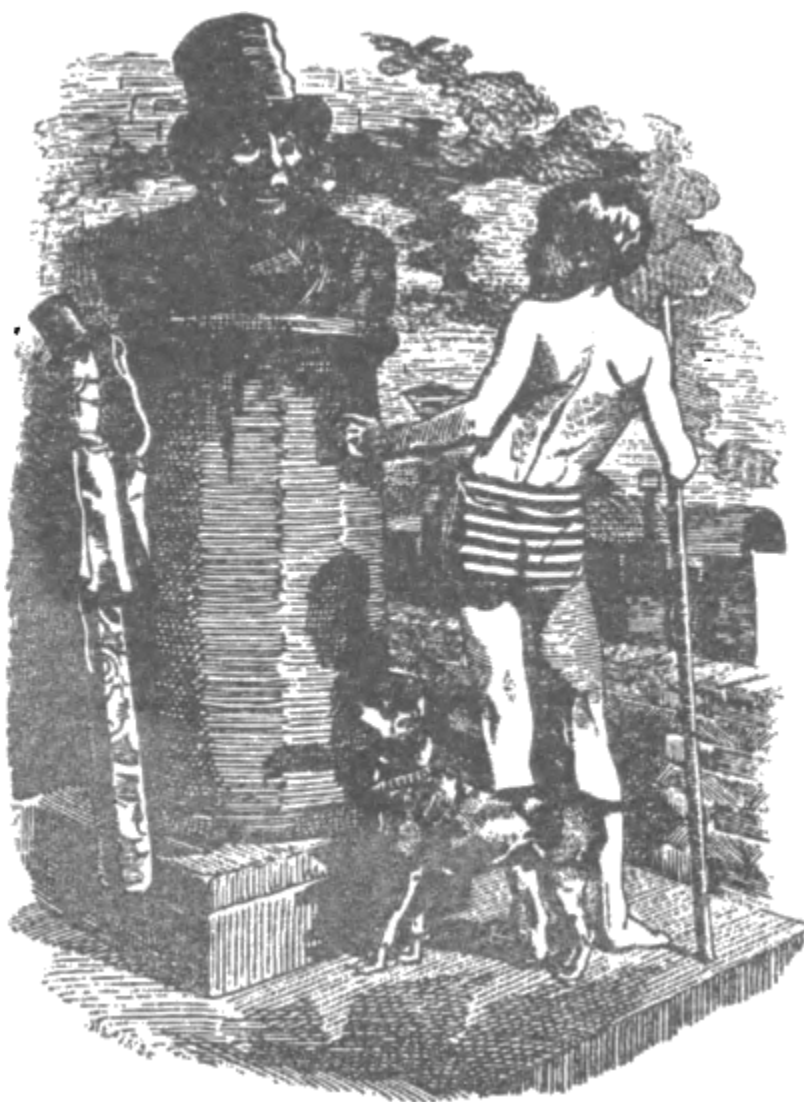
Том погледна огромната стена, която изглеждаше поне деветдесет мили висока, и се зачуди как изобщо ще се изкачи. Но когато каза това на палката, тя уреди въпроса веднага. Защото се завъртя и така го тупна отзад, че го изпрати на покрива за нула време, с малкото кученце под мишница.

Там той тръгна по ламарината, докато срещна друга палка и каза накъде е тръгнал.

— Много добре — отвърна тя. — Ела, но няма никакъв смисъл. Той е най-неразкайващият се, коравосърдечен, отворително невъзпитан човек, който ми е бил поверяван. Мисли само за бира и лули, които не са позволени тук, разбира се.

Те продължиха да вървят по ламарината, която беше много осаждена и Том си помисли, че комините сигурно се нуждаят от много чистене. Но беше изненадан, когато забележа, че саждите не лепнат по краката му и не се цапа ни най-малко, нито пък го изгаряха живите въглени, каквито имаше много наоколо.

Най-сетне стигнаха до комин № 345. От върха му се показваха само главата и раменете на горкия мистър Граймс — толкова осажден, мрачен и грозен, че Том едва се осмеляваше да го гледа. В устата му имаше лула, но не беше запалена, макар че той дърпаше от нея с всички сили.

— Внимание, мистър Граймс — призова палката. — Един господин е дошъл да ви види.

Но мистър Граймс изрече само лоши думи и продължи да мърмори:

— Лулата ми не тегли. Лулата ми не тегли.

— Дръжте си езика и обърнете внимание! — извика палката, подскочи и удари така силно Граймс по главата, че мозъкът му се раздруса вътре като изсъхнал лешник в черупката си. Той се опита да измъкне ръце и да разтрие удареното, но не можа, защото те бяха здраво залостени в комина. Сега вече беше принуден да внимава.

— Ей — възкликна той, — ама това е Том! Сигурно си дошъл тук да ми се присмиваш, жалка дребна гадино?

Том го увери, че не е така, а само иска да му помогне.

— Не искам нищо освен бира, а не мога да я получа; и огън за тая проклета лула — а това също не мога да получа.

— Ще ви дам — каза Том. Той вдигна един жив въглен (наоколо имаше много) и го сложи в лулата на Граймс, но тя веднага угасна.

— Няма смисъл — осведоми го палката, като се наведе над комина, за да види какво става. — Казвам ви, няма смисъл. Сърцето му е толкова студено, че замразява всичко, което се приближи до него. Сега ще видиш това със сигурност.

— О, разбира се, аз съм виновен. Винаги за всичко съм виновен аз — изръмжа Граймс. — Не ме удряй отново — продължи той (защото палката се беше изправила и изглеждаше много заплашително). — Ако ръцете ми бяха свободни, нямаше да смееш да ме удряш.

Палката се наведе към комина и не обърна внимание на личната обида като добре обучен полицаи, какъвто си беше, макар че беше готова да противодейства срещу всяко посегателство върху реда и морала.

— А не мога ли да ви помогна по някакъв друг начин? Не мога ли да ви помогна да се измъкнете от този комин? — попита Том.

— Не — намеси се палката. — Той е дошъл на мястото, където всеки трябва да си помага сам. И ще разбере това, надявам се, преди да свърша с него.

— О, да — каза Граймс, — разбира се, че аз съм виновен. Молил ли съм да ме водят тук, в затвора? Молил ли съм да ме карат да чистя противните ви комини? Молил ли съм да слагат под мен запалена слама, за да ме накарат да изляза отгоре? Молил ли съм да заседна в

първия комин от всички, защото той е бил така срамно задръстен със сажди? Молил ли съм да стоя тук — не знам колко дълго — сто години, струва ми се, и да не получа лула, нито бира, нито нищо, достойно за животно, да не говорим за човек?

— Не — отговори тържествен глас отзад. — Нито пък Том, когато ти се отнасяше с него точно по същия начин.

Това беше мисис Датиправяткаквотоправиш. Щом палката я видя, застана мирно: — Внимание! — и така ниско се поклони, че за малко щеше да се прекатури през глава и вероятно да нарани единственото си око. Том също се поклони.

— О, госпожо — каза той, — не мислете за мен. Всичко е минало и заминало — и хубавото, и лошото — всичко отминава. Но може ли да помогна на горкия мистър Граймс? Не може ли да се опитам да махна някои от тези тухли, за да може той да си движи ръцете?

— Може да опиташ, разбира се — каза тя.

Том задърпа и заудря тухлите, но не можа да помръдне нито една. После се опита да избърше лицето на мистър Граймс, но саждите не искаха да паднат.

— О, Божичко! — възкликна той. — Изминах целия този път, през всички онези ужасни места, за да ви помогна, а сега съм напълно безполезен.

— Най-добре ме остави на мира — каза Граймс. — Ти си един добродушен, всеопрощаващ малък приятел, това е истината; но най-добре си върви. Скоро ще падне градушка и ще избие очите от малката ти главичка.

— Каква градушка?

— Ами градушката, която пада тук всяка вечер. Докато се приближи до мен, прилича на топъл дъжд, но после се превръща в град и ме бие доста силно.

— Тази градушка вече няма да вали — каза странната дама. — Казвала съм ти какво е това. Бяха сълзите на майка ти, които тя проля, докато се молеше за теб на смъртния си одър; но твоето студено сърце ги замразяваше в градушка. Сега тя отиде в рая и вече няма да плаче за лошия си син.

Граймс притихна за малко; после много се натъжи.

— Значи старата ми майка си е отишла, а аз не бях там, за да поговоря с нея! Ах, добра жена беше тя, а можеше и да е щастлива там,

в малкото си училище във Вендейл, ако не бях аз и злите ми дела.

— Тя е държала училище във Вендейл? — попита Том. После разказа на Граймс цялата история, как е отишъл в къщата ѝ, как тя не е могла да понесе вида на коминочистача, колко е била добра и как той се е превърнал във водно детенце.

— О — възкликна Граймс, — тя имаше сериозна причина да мрази вида на коминочистачите. Аз избягах от нея, хванах се с коминочистачите и никога не ѝ казах къде съм, нито пък ѝ изпратих някое пени, за да ѝ помогна. А сега е твърде късно... твърде късно! — добави Граймс.

Той започна да плаче и да хлипа като огромно бебе, докато лулата му изпадна от устата и се разби на късчета.

— О, боже, само да бях отново малко момче във Вендейл, да гледам чистия поток, ябълковата градина и тисовия плет — колко различно бих постъпил! Но сега е твърде късно. Затова върви, добри малки приятелю, и не гледай как плаче един мъж, достатъчно стар да ти бъде баща, който никога не се е страхувал от други хора, нито от лоши постъпки. Но сега съм съсипан, и така ми се пада. На каквото съм си постлал, на това ще легна. Трябва да съм противен, и съм си противен, както една ирландка ми каза веднъж, а аз не ѝ обърнах внимание. Сам съм си виновен, но е твърде късно. — И той заплака така горчиво, че Том също се разплака.

— Никога не е твърде късно — каза феята с такъв странен, нежен, нов глас, че Том вдигна очи към нея. Тя беше толкова красива в този момент, че Том я помисли за сестра ѝ.

Вече не беше твърде късно. Защото, докато бедният Граймс продължаваше да плаче и да хлипа, собствените му сълзи сториха онова, което майчините му сълзи и Том не успяха да направят, и което никой на света не можеше да направи вместо него: защото те отмиха саждите от лицето и дрехите му, отмиха хоросана измежду тухлите, коминът се отпуши и Граймс започна да се измъква от него.

Палката подскочи нагоре, като че ли щеше да го удари силно по темето и да го напъха отново надолу като тапа в бутилка. Но странната дама я отстрани.

— Ще ми се подчиняваш ли, ако ти дам възможност?

— Както пожелаете, мадам. Вие сте по-силна от мен — знам добре това, и по-мъдра от мен — това също го знам. А що се отнася до

това — сам да съм си господар, достатъчна цена платих за това. Така че ще върша, каквото Ваша светлост благоволи да ми заповяда; понеже съм съсипан, и това е истината.

— Така да бъде — можеш да излезеш. Но помни — ако не ми се подчиняваш, ще отидеш на още по-лошо място.

— Моля за извинение, мадам, но никога не съм ви противоречал. Никога не съм имал честта да ви видя, докато дойдох по тези грозни места.

— Не си ме виждал ли? Тогава кой ти каза: Който иска да бъде чист — ще бъде, който иска да бъде мръсен — ще бъде?

Граймс погледна нагоре. Том също вдигна очи, защото това беше гласът на ирландката, която ги беше срещнала в онзи ден, докато вървяха заедно към Хартоувър.

— Тогава те предупредих; но ти сам си се предупреждавал хиляди пъти преди и след това. Всяка лоша дума, която си изричал... всяка жестока и лоша постъпка, която си извършвал... винаги, когато си бил пиан... винаги, когато си бил мръсен... ти не си ми се подчинявал, независимо дали го знаеш, или не.

— Само ако знаех, мадам...

— Доста добре си знаел, че не се подчиняваш на нещо, макар и да не си знаел, че съм аз. Но излез и използвай шанса си. Може и да ти е последен.

Граймс излезе от комина. И наистина, ако не се смятат белезите по лицето му, изглеждаше чист и порядъчен, както трябва да изглежда един майстор коминочистач.

— Отведи го — каза тя на палката, — и му дай билет за връщане.

— А какво да прави той, госпожо?

— Нека почисти кратера на Етна. Ще намери много сериозни мъже да отработват времето си там — те ще го въведат в работата. Но имай предвид, че ако кратерът отново се запуши и вследствие на това стане земетресение, трябва да ги доведеш всички при мен и ще разследвам случая много строго.

И така, палката отведе мистър Граймс, който изглеждаше кротък като удавен червей.

И, доколкото знам, той чисти кратера на Етна и до ден-дневен.

— А сега — каза феята на Том, — твоята работа тук приключи. Можеш спокойно да се връщаш.

— Бих се радвал — отвърна Том, — но как да се изкача отново по онази огромна дупка, след като парата спря да излиза?

— Ще те изкача по задното стълбище, но първо трябва да ти завържа очите, защото на никого не позволявам да види моето задно стълбище. — И тя завърза очите му с едната ръка, а с другата свали превръзката.

— Сега — каза тя, — благополучно изкачи стълбите.

Том отвори очи много широко, а също и уста, защото, както си помисли, не беше изкачил и едно стъпало. Но когато се огледа, нямаше съмнение, че благополучно беше изкачил задното стълбище, каквото и да е то, което никой няма да ти каже, поради простата причина че никой не знае.

Първото, което видя Том, бяха черните кедри, високи и ярко очертани на фона на розовата зора, и острова на Свети Брендан, двойно отразен в спокойното, широко сребърно море. Вятърът нежно пееше в кедрите, а водата пееше между пещерите. Морските птици пееха, докато се стрелваха над океана, а земните птици — докато подскачаха сред клоните. Въздухът беше така изпълнен с песни, че събуди Свети Брендан и неговите отшелници от тяхната дрямка в сенките. Те размърдаха добрите си стари устни и запяха утринния си химн в полусън. Но сред всички песни една се носеше над водата по-нежно и ясно от всички. Пееше я гласът на младо момиче.

А каква песен пееше? Ах, малки човече, твърде стар съм, за да пея тази песен, а ти си твърде млад, за да я разбереш. Но имай търпение, дръж очите си ясни, и ръцете си чисти и някой ден сам ще се научиш да я пееш, без да има нужда някой да те учи.

Когато Том се приближи до острова, там на една скала стоеше най-прелестното създание, съществувало някога, и гледаше надолу, подпряло брадичка на ръката си, пляскайки с крака във водата. Когато се приближи до нея, тя вдигна поглед и — гледай ти — това беше Ели.

— О, мис Ели — възкликна той, — колко сте пораснала!

— О, Том — отвърна тя, — колко си пораснал и ти!

И нищо чудно. И двамата бяха доста пораснали: той — висок мъж, а тя — прекрасна жена.

— Може би съм пораснала — каза тя. — Имах достатъчно време, защото стоях тук и те чаках дълги векове, докато помислих, че никога няма да дойдеш.

„Много векове ли?“ — помисли си Том. Но беше видял толкова много при пътешествията си, че не се изненадваше лесно. Всъщност, не можеше да мисли за нищо друго освен за Ели. Той стоеше и гледаше Ели, а Ели го гледаше. Това занимание им хареса толкова много, че стояха и се гледаха още седем години и нито един от тях не проговори и не помръдна.

Най-сетне чуха феята да казва:

— Внимание, деца. Никога ли вече няма да ме погледнете?

— Ние ви гледахме през цялото време — отговориха те. И така си мислеха, че е било.

— Тогава ме погледнете още веднъж — каза тя.

Те я погледнаха — и двамата извикаха в един глас:

— О, коя сте вие, в края на краищата?

— Вие сте нашата мила Правикаквототиправят.

— Не, вие сте добрата мисис Датиправяткаквотоправиш; но сега сте станала красива!

— За вас — каза феята. — Погледнете пак.

— Вие сте ирландката, която ме срещна в деня, когато отивах в Хартоувър!

А когато я погледнаха, тя не беше нито една от тях, и все пак всички едновременно.

— Моето име е изписано в очите ми, ако имате очи да го видите там.

Те я погледнаха в големите, дълбоки, нежни очи, а те се променяха отново и отново във всички оттенъци, както се променя светлината в диаманта.

— А сега прочетете името ми — каза тя най-сетне.

Очите ѝ проблеснаха за момент — бистра, бяла, пламтяща светлина. Но децата не можаха да прочетат името ѝ, защото бяха смаяни и скриха лица в ръцете си.

— Не още, младежи, не още — каза тя с усмивка, после се обърна към Ели.

— Можеш да го вземаш със себе си у дома в неделя, Ели. Той спечели своето признание във великата битка и стана достоен да отиде с теб и да бъде мъж, защото направи онова, което не харесваше.

И Том ходеше с Ели у дома в неделя, а понякога — и в делниците. Сега той е велик учен, може да планира железници, парни машини, електрически телеграфи и така нататък, и знае всичко за всичко, освен две-три неща, които никой няма да научи до края на Света. Всичко това беше научил, докато беше водно детенце вътре в морето.

— И, разбира се, Том се е оженил за Ели?

Мило мое дете, какъв глупав въпрос! Не знаеш ли, че никой не се жени в приказките, освен принцовете и принцесите?

— А кучето на Том?

О, можеш да го видиш през всяка ясна юлска нощ, защото старото куче-звезда^[1] беше толкова изморено след последните три горещи лета, че оттогава няма кучешки дни. Затова трябваше да го свалят и да сложат кучето на Том на негово място. И това е краят на моята приказка.

[1] Сириус — най-светлата звезда, видима на небето. Намира се в съзвездието Голямо куче. ↑

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.